پەیجی سەبەر، دەنگی ئاستەقینە و ئاوێنەی ڕووناکیەتی.. کارا فاتیح

دیاردەی پەیجی سەبەر و سەکەی ناڕەسمی لە دنیای سیاسەت و میدیای ئەمڕۆ و سەسیالمیدیای کوردیش دا بووەتە ئامرازێکی سەرەکی بۆ گوزارشتکردن لەو بۆچوون و پێیامانەی، لە چوارچێوەی فەرمی و میدیای یاسایی و پێیج و ئەکاونتی ئاستەقینە دا ناگوترێن و بۆاو ناکرێنەوە، هەر بۆیە زۆر جار کاتێک حیزب یان لایەن و کەسایەتییەک، سەبارەت بە ناوەڕۆکی ئەم پەیجانە ڕووبەڕووی ڕەخنە دەبنەوە، زۆر بەئاسانی و بەکەشە خۆیان لە بەبەری دەکەن و بەوە خۆیان دەپەنهێنەوە، گوایە ئەمە گوزارشت لە بۆچوونی فەرمیی ئەوان ناکات و نازانرێت کێین ئەوانە، یان دەڵێن ئەوانە تەنها هەوڵێکی خۆبەخشانە یان ناڕەسمیین، بەڵام حەقیقەتەکە ئەوەیە، ئەم پەیجانە وەنەبێکی یەکجار ئاستگۆتر و ڕوونتری ناوەوەی ئەو لایەنانە دەنوێنن، چونکە لە پشت پەردەی بەناوییەوە کار دەکەن و هیچ کەتوبەندێکی دیپلۆماسی یان سیاسی یان هەستاگرتنی بەرانبەر نایانوەستێنێت. ئەم جۆرە میدیایە دەتوانرێت وەک ئاوێنەی حەقیقیی نێستی لایەنەکان سەیر بکرێت، چونکە لێرە دا چیتر پێویست بە ڕاچاوکردنی ڕێکەوتنە سیاسییەکان و پاراستنی بەرژەوەندییە هاوبەشەکان و دەنەواییی لایەنی بەرانبەر ناکات، بۆیکوو ئەوەی لە قووڵاییی بیرکردنەوە و ستراتیژی ئاستەقینەی لایەنی خاوەن ئەو میدیا دا هەیە بۆ بۆ سانسەر و بۆپێی ئازادییەوە بۆاو دەکرێتەوە، وەک دەڵێن ئەو پەیجانە قسەی دەی ئەوان دەکەن و ئارەزووکانیان تەر دەکەن و دەیان بۆ قسە و ناوزاندن و حەیابردنی نەیارانیان ئاو دەخواتەوە. ئەم پەیجانە هیچ حیسابێک بۆ لێکەوتە یاساییەکان یان تێکچوونی پەوەندییە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان و تەنانەت زیانی تیرۆری مەعنەوی و فیزیکییش ناکەن، لەبەر ئەوە دەبنە زمانحاڵێکی ئاستەقینە، هەموو ئەو ڕقوکینە یان جنێو و بوختان و پلان و نیەتە شاراوانە هەدەڕژن، کە میدیای فەرمی بۆ هەی "ئیتیکێتی سیاسی و ڕێژنامەوانی" یان ترسی بەرپرسیارێتیی یاسایی، یان بۆ خۆپاراستن لە هەرشی پێچەوانە و هاوشێوە ناتوانێت دەستیان بۆ ببات، هەر بۆیە سڕنکردنەوە لە دروستکردنی کێشە و شکاندنی سنووڕکان تا دێگات بۆ تیرۆر و تێکدانی ئاسایشی

کۆمەڵایەتی و دەروونی و سیاسی، لەم پەیجانە دا باشترین بەڵگەیە بۆ ئەوەی، ئەوەی دەگوترێت تەنها ڕایەکی شەخسی یان بۆچوونی کەمەک نەخشی بۆئیلتیزامی نابەرپرس نییە، بەڵکوو گوزارشتەکی ڕاست و وردە لەو ئاراستە فیکری و دەروونییەی، کە لایەنگران لە ژوورە تاریکەکان دا باسی دەکەن و لێرە دا بە بە ماسک دەردەکەوێت و خۆی کەشف دەکات.

ئەم پەیجە سەبارەت کاتێک بۆ ئازادیی ڕەها و بۆپەی موتاحی پەخش دەکەن، چیتر تەنها لە چوارچێوەی گەیاندنی پەیامی سیاسی و ئیتیکی ڕۆژنامەوانی دا ناوەستن و حساب بۆ یاسا ناکەن، بەڵکوو پەنا دەبەنە بەر بەکارهێنانی نزمترین ئاستی زمان و بەاوکردنەوەی جنێوی بازاڕی و هەڵبەستنی بوختانی بێبنەما و حەیابڕ بۆ هەر کەس و لایەنێک کە بۆچوونیان نەبێ و پێچەوانەی ویستی ئەوان بیر بکاتەوە. ئەوان بۆ هیچ سەمینەوێک و بۆپەی بۆباکییەوە دەست بۆ شکاندنی کەرامەتی مرۆڤەکان و تەنانەت تێکدانی ناوبانگی خەڵکانێکان و تەمەتی ئەخلاقییش دەبن، چونکە دەزانن لە پشت پەردەی بێناوییەوە پارێزراون و هیچ بەرپرسیارێتییەکی ئەخلاقی یان یاساییان ناکەوێتە ئەستۆ. ئەم شێوازە لە ماماڵەکردن کە پەی لە ناوزڕاندن و تانەدان لە شەرەف و کەرامەتی کەسایەتییەکان، دەری دەخات کە ئامانجی سەرەکییان تەنها گەیاندنی بیرکەیەک نییە، بەڵکوو تیرەری مەعنەویی بەرانبەر بە هەر نرخێک بێت. سەنکردنەوە لەم جۆرە کارە نزم و ناشرینانە و بەاوکردنەوەی زانیاریی ناڕاست و بوختان، لە ڕاستی دا ڕەنگدانەوەی ئەو عەقڵیەت و پانتاییە تاریکەیە، کە لە ناخی خاوەنکانیان دا هەیە و لە ڕەی ئەم سەکیانەوە هەموو ئەو گرێ دەروونی و بوغز و ڕقە شاراوانە بۆتاڵ دەکەنەوە، کە ناتوانن لە ڕەی میدیایەکی یاسایی و فەرمییەوە دەری ببڕن، بەمەیش دەبنە مۆترسیدارترین ئامراز بۆ تێکدانی شیرازەی کۆمەڵایەتی و سیاسی و لەناوبردنی کەستی.

لەم پەیج و ئەکاونتە سەبارەتە دا، ئاستی ئازادیی دەربڕین دەگەڕێت بۆ جۆرێک لە بەسەروبەریی ڕەها، کە تێیدا هەموو سنوورە ئەخلاقی و مرۆییەکان دەبەزێنرێن، بۆ جۆرێک جنێودان و بەکارهێنانی وشەی ناشرین دەبێتە ئامرازێکی ئاسایی بۆ هەڕشکردنە سەر نەیارەکان و ناوزڕاندنیان. سەبارەت بە هەڵوەستی لایەنە فەرمییەکان، دەبێ ئەو ڕاستییە تاڵە بگوترێت، بێدەنگی یان تەنها لێدوانێکی شەرمنانە بۆ بەبەریبوونیان لەم پەیجە سەبارەتە، چیتر لە بەردەم ویژدانی گشتی و لۆژیکی سیاسی دا جێگەی نابێتەوە. ناکرێت حیزب و کەسایەتییەکان تەنها بۆ گوتنی "ئەمە هیچ نییە" خۆیان لە ژێر باری ئەو هەموو جنێو و ناوزڕاندن و بوختانە بدزنەوە، چونکە ئەگەر بەڕاستی

ئەم سەکیانە تەعبیر لە ئەخلاقی سیاسی و ناواخنی ئەوان ناکەن، ئەوا دەبێت بکەونە شەکی ئاستەقینە و بوچان لێگەیان دا، جگە لە سەرکەنە و تەخنەگرتن لێیان، هەوڵی دەزینەوە و سزادانیان بدەن. بەرپرسیارێتیی ئەخلاقی و یاسایی لایەنەکان لەوە دا کورت دەبێتەوە، ئەگەر دژی ئەو بەسەروبەرییە میدیایین، بفەرموون بە ئاشکرا دژایەتییان بکەن، هەوڵی دەزینەوەی سەرچاوەکانیان بدەن و تەگبەری لەو پاشاگەردانییە بگرن کە هەموو پەوەر و بەها و پیرۆزییەکان دەبەزێنێت. پەویستە ئەم لایەنانە بەردەوام و بەپسانەوە لە میدیا فەرمییەکانیانەوە جێخت بکەنەوە، ئەم زمانە نزمە و ئەم بوختانانە نەک هەر گوزارشت لەوان ناکات، بەڵکوو بە کردەوەیش هەوڵی کەتاییپێهێنانی بدەن، چونکە ئەگەر ئەمە ئەم پێجانە کەرامەتی نێیارەکانیان پێ دەشکێنن و دەخشییان دەکەن، دەبێت ئەوە باش بزانن کە ئەم ئاگرە لە کەتایی دا هەموو کایەکان دەسووتێنێت و هیچ کەس لە مەترسییەکانی پارێزراو نابێت. بەدەنگیی سیاسی لە ئاست ئەم پەتایە، جارێکە لە تەزامەندیی شاراوە، ئەگەر لایەنێک بە ئاستگەیی دایەوێت بیسڵمێنێت، کە ئاستی بیرکردنەوەی لە ئاستی ئەو پێجانە دا نییە، دەبێت ئەوە ئابگەیەنێت کە کاری ئەم سەبارە تاریکانە نەک هەر خزمەت بەوان ناکات، بەڵکوو تیرەرکردنی ئاساییشی دەروونیی کەمەگەیە و مەترسییەکی گەورەیە بە سەر ژیانی هەموان، چونکە کاتێک ژینگەی سیاسی دەبێتە مەیدانی بوختان و جنێو، چیتر هیچ تەکەوتن و بەهایەک نامێنێتەوە بە ئەوەی پشتی پێ ببەسترێت.

تا کەی لایەنە سیاسییەکان ئامادە نیین بەڕاستی دەستبەرداری ئەم "سوپا سەبارە" ببن؟ کە نابن، هەر ئەمەیشە ناهەقیەت کایەی سیاسی و میدیایی لەم دەخە نالەبارە ڕزگاری بێت، چونکە کاتێک بەرژەوەندییە کاتییەکان دەخرێنە پێش بەها ئەخلاقییەکان، "پێجی سەبار" لە قەزەونییەوە بیان دەبێتە پەویستییەکی ستراتیژی. لایەنەکان ئامادە نین دەستبەرداری ئەم چەکە ببن، چونکە پێجی سەبار کارێک بە حیزب دەکات، کە میدیای فەرمی ناتوانێت بیکات؛ ئەویش تەکشکاندنی کەسایەتیی نێیارەکانە بە ئەوەی حیزبەکە هیچ باجێکی سیاسی یان یاسایی بدات. ئەمە جارێکە لە تیرەر، کە تەیدا لایەنەکان لە پشت ماسکی بەدەنگییەوە چێژ لەو سووکایەتییانە دەبینن، کە ئاستەی بەرانبەر دەکرێت، لە کاتێک دا لە کێبووەوە فەرمییەکان دا بە ڕووخسارێکی دیپلۆماسییەوە باس لە پێکەوەژیان و پەویستیی جیاوازی و ئازادیی بیروڕا دەکەن.

ئەم دووڕوویییە نیشانەی ئەوەیە، لایەنەکان نەک هەر نایانەوێت ئەو پێجانە دابخەن، بەڵکوو زەر جار بە بودجەی گەورە و سوپایەکی ئەلیکترۆنیی ڕەکخراو پارەیان پێ دەدەن، چونکە لای ئەوان سەرکەوتن

بە سەر نەیار دا، لە پاراستنی ئاستی فیکری و ئەخلاقیی کۆمەڵگە گرنگترە. کاتێک لایەنێک ئامادە نییە بە ڕاستی شەڕی ئەو زمانە نزمە بکات، واتای ئەوەیە کە ئەو زمانە بەشکە لە ستراتیژی مانەوەی خۆی، ئەمەیش مەترسیدارترین جۆری داڕمانە، چونکە کاتێک سیاسەت لە ململانێی فیکرییەوە دەبێتە ململانێی بوختان و جنێو، ئیتر چاوەڕوانی چاکسازی و گۆڕانکاری لە عەقڵیەتێکی وا دا تەنها خەیاڵە. لایەنگران بەم کارەیان ژینگەیەکی وایان خوڵقاندوە، ئەوەی دەمرێ ڕاستگۆییە و ئەوەی دەمێنێتەوە تەنها جەنگێکی دڕوونیی بێردەوامە، کە تێیدا هەموان دۆڕاون، چونکە لە کۆتایی دا ئەو کینە و بوختانانەی دەچێنرێن، دەبنە میراتێکی ژەهراوی بە نەوەکانی داهاتوو و هیچ دیوارێکی پارێزبەندی بە کەرامەتی مرۆڤکان ناهێنەوە.

کارا فاتیح

ناساندێکی کورتی کتێبی (تۆفانی چاو)

پەندێکی کۆنی میسری هەیە دەڵێت: (گرفتێکی زۆر گەورەیە، لە ناخەوە باوەڕت وا بێت، هەموو ئەوەی بە سەرت دێن، بە هەی چاوی پیسەوەیە، بەڵام هەرگیز نەزانی کە کەرێتیی خۆت سەبەبکارە.) ئەم پەندی میسرییەکان جێخت لە گرینگیی فەلسەفەی بەرپرسیارێتی دەکاتەوە. ئەوەی گرینگە بە مرۆڤ ئەوەیە کە پێویستە لە ئاست کارەکانی دا بەرپرسیارێتی هەبگرێت، بە شێوەیەکی عەقڵانی شکستەکان بە هەکارەکان بگەڕێنێتەوە و هەرگیز خۆی وەک هەکاری سەرەکی یان بەشێک لە هەکارەکان نەدزێتەوە، هەمیشە مرۆڤێکی بەپاساو نەبێت بە هەموو کۆتنێک، یان خۆڕا بیانووی حازربەدەستی پێ نەبێت بە هەموو ئەنجامێکی خراپ و نەخوازراو و بەمە بەرپرسیارێتی لە شانی خۆی نەتەکێنێت، هەمیشە خۆکی تر نەکاتە هەکاری دەڕان و سەرنەکەوتنی، چونکە تا مرۆڤ بەو شێوەیە بیر بکاتەوە، گۆڕانکاریی ئەرێنی لە ژیانی دا ڕوو نادات و نایەوێت ڕوو بدات.
(تۆفانی چاو) ناونیشانی کتێبێکی سێ بەرگییە، کە بریتییە لە توێژینەوەیەکی فرەهەند لە سەر ئاماژە و نیگا جیاجیاکانی چاو.

ئەمەی ئێستا چاپ بووە بریتییە لە بەرگی یەکەم لە ژێر ناوی (مرۆڤ و چاوپێسی) کە بە سەر چەند ناونیشانێکی جیاواز، بەڵام پێوەست بە یەک لە حەوت بەش دا دەکرێنەوە، تەکەای ناونیشانەکان دەیانەوە بە دەوری ئەو بابەتە دا بسووڕێنەوە، کە ئاخە مرۆڤ چی لە چاوپێسی داوە و چۆن ئەمەی داهێناوە و باوەڕی پێ هێناوە، یاخود ئەم بابەتە بچی و چۆن سەری هەڵداوە و بەاو بووەتەوە و درێژ بووەتەوە و چیرۆکەکانی بەردەوام بوون و لە مێژەوە تا ئەم سەردەمە هاتوون و پێ دەچێت بەردەوامیش بن.

کورتەی پلانی کتێبەکە

بە کورتی لە **بەشی یەکەم** دا، پرسیاری چاوە پێسەکان بە؟ بۆشنایی دەمانخاتە بەر هەی هەڵبژاردنی ئەم بابەتە و دەروازەیەکمان بە ئەو مەبەستە کردووەتەوە، لەم دەروازەیە دا هەخنە لەو ناوەندە هەشنبیریە گیراوە کە ئەم جۆرە باسانەی خستووەتە پەراوێزەوە و ئەو هەکارانە ووون کراوەتەوە کە بچی نووسەران و توێژەرانی کورد بە شێوەیەکی جیدی و ئەکادیمی و زانستی بایخ بەم جۆرە توێژینەوانە نادەن و خەیان لە قەرەی باسکردن لەم جۆرە دیاردانە نەداوە و نادەن.

لە **بەشی دوەم** دا گەانەوەیەکی مێژوویی دەخێنە ووو، لەم گەانەوەیە دا ئاماژە بە بچووونی پەیامبەرێک و فەیلەسووفێک دەکەین، بە گەانەوە بە بچووونی ئەم دوانە هەوە دراوە ئاشنایەتییەک بە بچووونی ئایینی و فەلسەفی لە سەر دیاردەی چاوپێسی دروست بکرێت.

لە **بەشی سێیەمیش** دا ئاماژە بە تەوانینی خەکی ئەمە دەکەین لە بارەی ئەم دیاردەیە و تێی دا سە کەمەمان جیا کردووەتەوە.

لە **بەشی چوارەم** دا لە ژێر ناوی چاوپێسی و دیدگای هەشنبیران، باسمان لە تەوانین و هەوەستی هەشنبیران و خوەندەواران کردوە لە بارەی چاوپێسییەوە، لەم بەشە دا هەخنە لەو دیدگا نازانستی و سەرپێیانە گیراوە کە هەندە لە هەشنبیران و نووسەران لە چیرۆك و سەرگوزەشتە و نووسینە هەژنامەییەیە جۆراوجۆرەکانیان باسیان لە دیاردەی چاوپێسی کردوە.

لە **بەشی پێنجەم** دا چاوپێسی و دەرکەوتنی وەک باوەڕێک لە ئەدەبی کوردی دا بووەتە بابەتی توێژینەوەکە و چەندین تەکستمان لە ئەدەبی کوردی دا هەڵداوەتەوە و بوونی ئەم باوەڕەمان دەزیوەتەوە.

لە **بەشی شەشەمیش** دا باسمان لە چاوپێسی و لەکدانەوەکانی خەکانی ئاسایی کردوە و ئەو تەوانینە سادە و ساکار و نازانستییانەی خەکی ئاسایی لە سەر دیاردەی چاوپێسی هەیانە، خراوەتە ووو، دواتر لەکدانەوە بە هەکاری سەرهەدانیان کراوە، بە **بەشی حەوتەمیش** وەکوو

دواین بەشی ئەم بەرگەی کتێبەکە، دواین قسە و کۆمەک پرسیارمان لە سەر ئەم بابەتە خستووەتە ڕوو، بە چەند پرسیارێك هەوە دراوە پەیوەندییەك لە نێوان ئەم بەشە و بەشەکانی داهاتوو دا ببەستریت، ئەویش بە تیشك خستنە سەر لایەنە ناڕوون و نادیارەکانی ئەم بەشە لە سەر دیاردەی چاوپیسی. پاش ئەویش پوختە و ئەنجامی بەرهەمهاتووی ئەم بەرگەمان نووسیوە و ئینجا سەرچاوەکانمان داناوە.

گرینگیی توێژینەوەکە

ئەم بابەتە کەموزەر و بە پێی دەخی ژیان و ئەو دەوروبەرەی مرۆڤ تێی دا دەژی، گرینگیی خۆی هەیە و لای خۆکەکی زۆر بە هەند وەرگیراوە، ئەگەر پشتر چیرۆکەکانی لە ناو میللەتان دا دەماودەمیان دەکرد و بەاو دەبوونەوە و بە بایەخەوە وەردەگیران، ئەمڕۆ لەویش زۆدتر تە پێیەوە و ئەو شێوەلە هەشیاریی لە پشتیەوە ڕێنمایکارانی گۆشەپەدانی مرۆیی بە کتێب و نامیلکە و هەکارەکانی ڕاگەیاندنی بینراو و بیستراو خراکی پە دەدەن، لە سۆسیالمیدیا و تۆڕەکانی کۆمەڵایەتییەکانی ئینتەرنێت، بەردەوام بابەتی ئامۆژگاریی ئەوە پەخش و بەاو دەکەنەوە: هەموو کات دوعا بکە، نهێنیی خۆشبەختیت بە چواردەورت مۆڕە، باسی پارە و سامانت مەکە، وێنەی منداڵەکەت و خۆشگوزەرانیت مەخەڕە بەر چاو، با کەس نەزانێت چەن دەژیت و ...هتد.

نووسەری مەغریبی (ئەلئەخ ڕەشید) ئامارەکی بەاو کردووتەوە و دەڵێت:

(سەنتەری بیە بە توێژینەوە، ئامارەکی سەبارەت بە باوەڕبوون بە جادوو لە وڵاتانی ئیسلامیی بەاو کردووتەوە، لە تووونس لە سەدا هەشتاونەی بەشداربوانی ئامارەکە باوەڕیان پێی بووە، لە مەغریبیش لە سەدا حەفتاوهەشت بووە، بە پرسی بەوابوون بە چاوپیسی و ئەڕەیی لە تووونس لە سەدا نەوەت بوو، مەغریبیەکان لە سەدا هەشتا بەوایان بە چاوی پیس هەبووە.) هەروەها نووسەر جارەکی تر لەو کتێبە دەڵێت (لە جیهانی ئیسلام دا باوەڕبوون بە چاوی پیس و جادوو کۆشیەکە لای خۆکی و بووەتە هەی نەمانی متمانەی نەوانیان، خۆکەکی زۆر بەوای وایە دراوسێکانیان هەکاری ئەوەن کە ژنیان بە نایەت و ئەوان جادوویان لە کردووە، بەشکی زۆر کچان دەڕەن جادوو هەکاری شووەکردن و شکستیانە لە پەوەندیی ژن و مێردایەتیی یان سەزداریان.) ئەمانەمان تەنها وەک خاڵکی گرینگ خستە ڕوو، دەنا لە توێژینەوەکە دا ئاماژە بە چەند خاڵکی تری گرینگ کراوە.

هەڵە فکرییەکانی کتێبەکە لە چەند بەچوونکی خۆرا دا

١- ئەگەر هیچ زانیاریەکمان لە بارەی شتەکەوە نەبێ، بە دڵنیایی زۆر زەحمەتە ئەوەی دەیبینین ڕاستی بپەکێت یان بتوانین خەمان لە هەڵە لا بدەین، بۆیە بەر لە هەر شتێک پێویستە ئەوە ڕابگەین کە زانیاریمان لە سەر ئەو بابەتە نییە، ئینجا هەوە بدەین تەندروستانە بیر لە بابەتەکە بکەینەوە، بە ئەوەی بابەتەکە لە کێشکی ناڕەخنەیی و وەک ڕاستیی دەرنەکەوێت، ئەمە کە تەنها بە زانیاریی پێشینەییەکان و بۆیاری پێشوەخت لە شتەکان دەدوێین، دەبێ بزانین ئەوە تەنها هەستکردنەوە بە بوونی ئەو دیاردانە نەک بیرکردنەوە لێیان.
٢- ئەوە ئەمە نییە تەنها کە سەیری دیاردەکان دەکەین و دەخوازین بیریان لە بکەینەوە و بۆیاریان لە بارەوە بدەین، بەڵکوو ئەمە خۆیشمان لە ناو دیاردەکان داین، بۆیە بیرکردنەوە لێیان، واتە بیرکردنەوە لە خۆیشمان. بیرکردنەوەیش لە خەمان ئیمکانی گەیشتنی جیهان باشتر دەکات. ئەو دیاردەیەی لێرە دا لێی دەدوێین تەنها بابەتێک نییە بۆ بیرکردنەوە و گەیشتنی سەنگ و فەرمەکەی، بەڵکوو بەر لەوە ئەو بابەتە خۆی کاریگەریی لە سەرمان هەبووە و نیگای گەیوین. ئەوە تەنها ئەمە نییە بایەخ بە دیاردەکان دەدەین، بەڵکوو ئەوە ئەوانیش فیشار لە بینین و هوانینمان دەکەن.
٣- ڕەنگە هەکاری ئەوەی کە ناتوانین تەندروستانە و جیدی بیر لە دیاردەیەک بکەینەوە، ئەوە بێت کە هەندە لەو دیاردەیەوە نزیکین کە ئەمە لە ناوی دا تواوینەتەوە، یان هەندە نزیکین کە ئیتر هەستی پە ناکەین، ئەم هەستپێنەکردنە هەستی ئاشنایەتیی تەواوەتییە کە کردوویەتی بە بەشێک لە خەمان و ئیتر بە ئەمە شتێکی نامۆ نییە، کە نامۆ نییە واتە سەرساممان ناکات و شتێکی تێ دا نییە تووشی شۆکمان بکات و هامان بچەکێنێت، کە ئەوەیش نابوو ئەوا ئەو بابەتە بەتەواوی بەمان جێگای بایەخ و گرینگیدان نابێت و پرسیاری لە بارەوە ناکەین، هەر وەک چۆن مرۆڤ پرسیار لە بارەی زۆر ئاشناکانی خۆیەوە ناکات.

کتێبی (تەفانی چاو) توێژینەوەیەکی فرەهەند لە سەر ئاماژە و نیگا جیاجیاکانی چاو، زنجیرەی ١٠٥ی کتێبە چاپکراوەکانی ناوەندی کولتوورە بە چالاکیی ئەدەبیی و فەرهەنگی لە شاری هەولێر و بەپشتیوانیی د.هەڤاڵ ئەبووبەکر پارێزگاری سلێمانی، ساڵی ٢٠٢٥ کە دووتوێی ٣٢٧ لاپەڕەی قەبارە مامناوەند دا چاپ کراوە.

جاران … کارا فاتح

ئۆگەر نۆستالیژیا (nostalgia) حەسرەت و ئاە بێت بۆ ڕابردوو، بیرکردن و سۆزگەرمی بێت بۆ شوێن و کاتی تێپەڕیو و جۆهەڕاو و یادی کەسانێک و شوێ ژیانێک بێت کە لەگەڵیاندا بووین و ئێستا بۆ جەمان هەشتبن، ئەی دەبێت یاد و بیرکردن و سۆزگەرمی و حەسرەت، کە ببێتە بەیاری موتەق و حوکمی ڕۆهای هەموو سەردەمکان و دووبارەکردنەوەی هەمان شوێ بیرکردنەوە لە هەموو سەردەمکاندا ناو بنێین چی، ئایا دەکرێت ئەمەیش هەر نۆستالیژیا بێت؟

شوێکی ساڵی ١٩٨٤ یان ١٩٨٥ـە، بۆ کەمەڵە دانیشتووین بۆ دیار یەکە لە تەمسیلییەکانی حاجی مەکیەوە، ئەکتەرێکی تەدایە، ناوی شێخ سمایلە، وەک ناڕازاییەک لە بڕانبەر کچە وریا و سەرکەشکەی، حیوارێکی هەیە دەڵێ: (جا ئەولای ئەم زمانە کوا حساب بۆ باوک دەکەن.) ئەکتەرێکی تریشی تەدایە پێم وایە (سەباح مەجید)ـی هونەرمەندی گرانیبەڕ، دەوری کوێکی هەژاری هەیە، ناڕازایی لە دەست ئەو بارودۆخە دەردەبڕێ، کە لەبەر ئەوەی کوێی پیاوێکی هەژارە، ناتوانێت وەک کوێکی ئاسایی، خۆشویستی بکات و کچێکی

دەخوازی خۆی هەببژێرێت، لەم ڕۆژانەیشدا ئەکاونتەکی فەیسبوک (هونەری عەرەبی- Hwnari Arabi) حیوارەکی فیلمی (الهروب) دەهێنتەوە یادمان، کە بەرهەمی ساڵی ١٩٨٨ـە و (ئەحمەد زەکی) ڕۆڵی سەرەکیی تێدا دەبینێت، حیوارەکە ئەمەیە:)دنیا گۆاوە مونتەسیر، ئێستا پارە هەموو شتێکە.(لە سەرەتای ساڵانی نەوەت و تا ئێم چەند ساڵێی دواییش، کە بەشێکی زۆری شیعری کلاسیکی کورد (نالی و مەحوی و...)ـم، خوێندەوە، تا شاعیرانی نوێکانی دواتر و تا سەر شێرکە بەکەس و هاوشان خوێندنەوەی بەشێکی زۆری شیعر و ئەدەبیاتی عیرفانی بە تایبەت (مەولانا و حافز) لە ناو ئێم ئەدەبیاتەدا ئەوە دەبینی، ئەوەی جاران هەبوو ئێستا نەماوە و ئەوەی پێشتر جوان بوو، ئێستا جوانیی نەماوە، ئێستا هیچ شتێ بەهای نییە، تەنانەت خوادانەسیش وەک جاران نەماوە و حوجرە و خانەقاکان گۆرموگۆیی پێشتریان لە دەست داوە و وەک ئەوسا ئاوەدان نیین...

سەرنج دەدەم تەمسیلەکی حاجی مەکی کە ساڵانی حەفتای سەدەی ڕابردوو بەرهەم هاتوە، من لە ساڵانی هەشتادا بینیومە، باس لەوە دەکات هیچ شتێک بەهای نەماوە و هەموو شت بوە بە پارە، فیلمەکی میسرییش کە لە کۆتاییی ساڵانی هەشتا بەرهەم هاتوە، دەڵێی هەموو شت بوە بە پارە، لە ساڵانی نەوەتی دوای ڕاپەڕینیش کە خوێندکاری ئامادەیی بووم، بیرم ماوە مامۆستایەک دەیگوت، هەموو شتێك ئازادی نییە، ساڵانی هەشتا ئەوەی گرینگ بوو، ئەوە بوو کە ئەخلاق و دەستایەتی و وەفا هەبوون، بەڵام ئێستا نەماون، لە دوای ساڵانی دووهەزاریش بە هەمان شێوە جەخت لەوە دەکرێتەوە، کە ساڵانی نەوەت، ئەخلاق و دەستایەتی و وەفا هەبوون، بەڵام ئێستا نەماون. بە کورتی بەهادارکردنی زەمەنێک لە کاتێکدا کە تێیدا ژیاوین، نەک ئەو بەهایەی نەبوە، بگرە بە بەهایش کراوە، کەچی لە زەمەنێکی تردا دێت بەهای پێ دەداتەوە و ئێم جارە ناشرینییەکانی لە یاد دەکات و دەیکاتە سەرچاوەی جوانی، ئێم دید و بیرکردنەوەیە لە ئاستی کەمایەتیدا زۆر بەربڵاوە، زۆرن ئەوانەی پێیان وایە پەوەندیی کەمایەتیی جاران و هەموو مەراسیم و بۆنەکان تامەبەی تایبەت و خۆشیان هەبوو، لەزەت و نۆشئیان بە مرۆڤ دەبەخشی، تاکەکانی کەمەڵ ڕێزیان لە یەک دەگرت و لە ئاست یەکدا فیداکارییان دەنواند، ڕۆحی لەبوردەیی و بۆتەنگەوەهاتن و پێرۆشی بە یەک و گیانی هاوکاریی لای خەڵك جێگای ستایش بوو، ئێم شێوە ڕوانینە درێژ دەبێتەوە و لە هۆشیاریی نووسەر و هونەرمەندانیشدا ڕەنگ دەداتەوە، سەردەمی زەینی شانەی کوردی، قۆناغی دڕوشانەوەی ئەدەبی کوردی، مەژووی گۆشاوەی گرانیی ڕەسەن، سەردەمی زەینی چالاکیی خوێندنەوە و کۆ و سیمینار، ئەو کەمەڵ دەستەواژە و دروشمانەن کە

هونەرمەندان و نووسەران بەتوانایی و لاوازیی خەیانیان لە ئەستادا پە دادەپشن.
گومانی تێدا نییە کە سەردەم و شێوەی ژیان و ئەو کەرەستانەی مرۆڤ بە کاریان دەهێنێت، گۆڕاون و تەنانەت زۆر لە پیشە و سەرچاوەکانی داهاتی مرۆڤیش یان وەک خۆیان نەماون، یان هەر نەماون و هیی نوێ پەیدا بوون، بەڵام ئەوەی کە گۆڕانی ئەوتۆی بە سەردا نەهاتوە، ئەو شێوە ڕوانینەی مرۆڤ بە تایبەت مرۆڤی کوردە، گەر چی مەژوو دەخوێنێتەوە یان دەبیستێ پە لە جەنگ و شەڕی جەراوجەر، بەڵام ئەو سەردەمانە بە ئارام و ئەستا بە ئاشووب و ئاژاوە ناو دەبا، گەر چی لانی کەم دەزانێ ئایینەکەی نەفرەت لە درۆ و دزی و دووڕووی و فێنایی و ستەم دەکات، ئەویش بەگەی بوونی هەموو ئەو شتانەیە، کەچی مرۆڤی سەردەمانی پێشتر بە پاک و هیی ئەستا بە ناشیرین و قەزەون دەزانێ، ئەحمەد هەردی زیاتر لە نیو سەدەیە دەژی، دەداری بە کۆی خاوەن تەلار و عانەیە، تەمسیلییەک حاجی مەکیش پێش زیاتر لە ٤٠ ساڵ هەمان پێیامی دەدات، کەچی ئەستا هەزار جار دەبیستین، ئەمڕۆ خۆشەویستیی ڕاستەقینە نەماوە و جاران هەبووە.
دەکرێت کۆشەی ئەم جۆرە ڕوانینە بە سەر چەند خاڵێکدا دابەش دەکەین، ئەگەر چی لە ڕاستیدا هەموویان لە یەک خاڵیدا چڕ دەکرێنەوە:

١- ئەم شێوە ڕوانینە تەواو عاتیفییە، بە ئەندازەیەک عاتیفییە کە چوەتە سنووری ناواقیعی و ناعەقڵانیبوونەوە.
٢- هەزی بینینی کورت و لێڵ و ناڕۆشنە، توانای بینینی هەموو هێندەکانی ڕابردووی نییە و ناتوانێت وەک خەی کاری لەگەڵدا بکات.
٣- ئەم شێوە ڕوانینە مەژوو وەک هێڵکی ڕاست کە لە ڕابردوەوە درێژ دەبێتەوە بە ئەستا و دواتر داهاتوو بەرهەم دەهێنێت، هەرگیز نابینێت.
٤- کۆشەی ئەم دیدە ئەویە، گەر بیەوێ سەیری داهاتوو بکات، تەنها مەرگی خەی دێتە بەرچاو، چونکە هیچ پلان و خەون و ستراتیژێکی نییە، بەیە ناچارە بەردەوام ئاوڕ بە ڕابردوو بداتەوە، ئەویش نەک ئاوڕ بە مانای خوێندنەوە و هەڵسەنگاندن و بینینی هێندەکانی ئەو زەمەنە، بەڵکوو ئاوڕێک کە هەمووی فرمێسک بێت بە زەمەنێک کە لە دەست چوە، بە ساتێک کە هەمووی شیرین بوە.
مرۆڤی سەردەم و کوردیش وەک ئەو، گرێدراوە بە کەمەڵێک کۆشەی نوێ و گەمارە دراو بە ئامڕ و تەکنەلۆژیا، هاوکات تەماع و پێشبڕکانی سەرمایەداری تەوقی ئەم مرۆڤیان داوە، کە بە بیرکردنەوە و

تەگەیشتن لەی پەویستمان بە فیکر و فەلسەفەی نوێ و مەدەرن هەیە، ئەوەی کە نامانگەیەنێتە هیچ و دەمانخاتەوە سەر کۆرەیەک، ئاوەدانەوەی سەزاوی و فرمێسکاویە بە ئەوەی شوێنەی کە پەی دەبن: جاران.

هەواڵی ناڕاستی مردن، وەک بەگەی زیندوێتی … کارا فاتیح

لەم ماوەیەدا بەخەرایی هەواڵ مردنی (کەمال مەزهەر، عەبدولڵا پەشێو، ئیسماعیل خورماڵی و عومەری کەریم ئاغا… هتد) بەاو بووە، خەڵکەکی
زۆر بە دوایدا کەوتنە سەرخەشی و ناردنی پرسەنامە، بە ماوەیەکی کەم دواتر، ناڕاستیی
هەواڵەکان سەلمێنرا و بە درۆ خرانەوە، بە گومان ئەمە یەکەم جار نییە ئەم جۆرە هەواڵانە
بەاو دەکرێنەوە و پەشتر چەندین جار هەواڵی مردنی کەریم کابان، پەش ئەوەی کەچی دوایی
بکات، بەاو کرایەوە…

زوو زوو لە پانتاییی کەمەڵایەتی و لە سەر ڕووبەری
سەشیال میدیا و میدیا ڕەسمییەکانیش، هەواڵی مەرگی کەسێک بەاو دەکرێتەوە، بە ئەوەی هیچ
بنەمایەکی هەبێت، یان لە سەرچاوەیەکی ڕاستەوە ئەو هەواڵە گەیشتبێت، کەچی زۆر خەرا
بەاو دەبێتەوە و کەسانێک هەندە تامەزرۆی ئەم جۆرە هەواڵانن، کە خەرا هەستی خەیان دەردەبن
و دەکەونە ناردنی پرسەنامە و داشتنی پەخشانی غەمگین… لە ماوەی ڕابردوویشدا یەک بە
دوای یەک هەواڵی مەرگی چەندین نووسەر و کەسایەتیی کەمەڵایەتی و سیاسی و هونەرمەند و…
هتد بەاو کرایەوە، کە پاش بەاوبوونەوەی بە خەرایی، ئینجا بە ڕوونکردنەوە ناڕاستی و

بەبنەمایی ئەم هەواڵانە ئاگەیێنرا و هەوڵی وەڵامدانەوەی کاریگەریی ئەو هەواڵانە درا
و یەک یەک ئەوانەی ئەم هەواڵانەیان بەاو کردبووە، پزیشکی خێوان ئاگەیاند و لێگەڕێدا
خۆشحاڵیی خێوان بە ناڕاستیی هەواڵەکە و نەمردنی کەسەکە دەربڕی.

بەدنیاییەوە، پش دەرکەوتنی سۆشیال میدیا و تەنانەت
دەرکەوتنی بەربەاوی ئاگەیاندنیش، لە پانتاییی کەمایەتی و سیاسیی کەمێگای کوردیدا،
ئەم جۆرە دەنگە ناڕاستانە وەک بروسکە بەاو بوونەوە و هەواڵی ناڕاست و درۆ و بەتایبەت
هەواڵی مردنی ئەموئەو تا ڕادەیەک هەبوە و تا ئاستەکیش بەربەاو بوە، بەڵام ئەمڕۆ بە
هۆی بەربەاویی سۆشیال میدیا و ئاسانبوونی هۆیەکانی پەوەندی، ئەم جۆرە هەواڵانە خراتر
بەاو دەبنەوە و لە چەند چرکەیەکدا دەگەنە هەموو شوێنێک و هەموو سنووڕێک دەبڕن. ئەوەی
گرینگە لێرەدا بیکەینە پرسیار:

١- ئەم جۆرە هەواڵانە
لە چ سۆرچاوەیەکەوە دێن، ئەو سۆرچاوانە کە دەزانن هەواڵەکانیان
بە بەڵمان، چۆن دەتوانن
خۆیان وەک سۆرچاوە و کانگەی هەواڵ بهێنەوە و باکیان لەوە نەبێت،
هەواڵی مۆرگی خەڵک
بە درۆوە بەاو دەکەنەوە.

٢- ئەو سۆرچاوانە
لەبەر چی ئەو کارانە دەکەن و چ قازانجێک لەم پەوپاگەندانە دەکەن
و برۆیان پێ دەدەن؟

٣- خەڵکانێک کە هیچ
نازانن دەربارەی ڕاستی و دروستیی هەواڵەکە و بە ئاگان لە
سۆرچاوەکەی، بە ئەوەندە بە
پۆشن و خۆرا ئەو جۆرە هەواڵانە بەاو بکەنەوە؟

٣- ئەو پۆشی و مەیلە
لە چیەوە هاتوە کەسانێک، زۆر بەزوویی ئامادەی سۆرخۆشی و ناردنی
پرسنامە و ماتمگەین

و بۆ ئەوەی لە ڕاستیی هەواڵەکە دڵنیا بن، شیوەن و دڵگران و خەڵکی پەخشان و داشتنی غەمگین
و شینگێڕانیان بۆ دە و پەخشی دەکەن؟

بۆ پەیوەستی نازانین یەک یەک وەڵامی ئەم پرسیارانە
بدەنەوە، یان هەوە بدەین شرۆڤەیان بکەین و لە هەکاری سەرهەڵدانیان بکۆڵنەوە، ئەگەر
چی گرینگە، بەڵام بۆ پەیوەست نازانینەکەی ئەمە لەڕە بۆ کەمیی دەرفەت دەگەڕێتەوە، بۆیە
هەوە دەدەین بە گشتی شرۆڤەی کورتی حاڵەتەکە بکەین و لە ناو ئەو شرۆڤە کورتەوە بۆ وەڵامەکان
بگەڕێین.

ڕاگەیاندنی هەواڵی مەرگی کەسێک، تەنها هەواڵی مەرگی
ئەو کەسە نییە، بەڵکوو لەگەیدا ڕستەیەکی نوێی دروست دەکات، ئەو مردوە، بەڵام
من و تۆ ئەوانی تر زیندووین، کە دوژمن ئەو مردوە، ناڕاستەوخۆ دوژمن ئەمە نەمردوون و
زیندووین، بۆیە تامەزۆیی مرۆڤی کورد بۆ ڕاگەیاندنی ئەم جۆرە هەواڵانە، ئەگەر چی جۆرگیشی
ئازار بدەن و بۆ غەمگینییەوە ڕای بگەیەنێت، لەوەوە دێت کە بۆ شۆوێنک لە شۆوکان جێخت
لە زیندوەتیی خۆی بکاتەوە و بڵێت من نەمردووم.

لە سەر ئاستی نەتەوەیش، کورد ساڵانکە لەو وەهمەدا
دەژی، کە هێشێی لەناوچوونی لە سەرە، دوژمنکانی دەیانەوێت لە ناوی ببەن و وەک نەتەوە
بیتوێننەوە، بۆیە هەموو هەوە و هەزکی لە سەر ئاستی سیاسی و ئەدەبی و کەڵتووری بۆ
ئەوەیە، کە بیسەلمێنێت کورد و زیندوە و نامرێت و هەوڵی دوژمنانی بۆ لەناوبردنی بهووددەیە،
بەوانە سروودە نیشتمانییەکەی کورد (کەس نەڵێی کورد مردوە، کورد زیندوە…) هەموو هەوڵکی
کورد بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت کە زیندوە و نەتواوەتوە، لە ڕاستیدا ئەم دەخە، کورد دەخاتە
پێش مژوو، ئەم نەتەوەیە هەشتا لە ناو میژوودا نییە، توانای خەسڵماندنی نییە، لە هاوکێشە
سیاسییەکانی دونیادا، دەستی نییە و تەنها بۆ کار دەهێنرێت، لە

پانتیاییی شارستانیەت
و زانست و پشکوتنیشدا، هیچ پگۆ و قورساییەکی نییە و جێی باس نییە، چونکە ئەو هەشتا
لە قۆناغی سەلماندنی بوونی خۆی وەک نەتەوەیەک دایە، کە نەمردوە و زیندوە، هەوڵی کورد
بۆ سەلماندنی ژیانە، نەک پرسەی ژیان خۆی و داهێنان و کەبەرکە لەو پرسەیدا.

زۆربەی شتەکان پێناسەی خۆیان لە دژەکەیانەوە وەردەگرن:
ساردە، گەرم… هەوناک، تاریک… غەمگین، دڵخۆش، مردن، ژیان… بۆ ئەوەی بە باشی لە
جەمسەرەکەی ئەو شتانە تێ بگەین، لە بەرانبەر جەمسەرەکەی تر ای دەگرین و جارێک تێگەییشتنی
پێ دروست دەکەین، بەاوکردنەوەی هەواڵی ناڕاستی مردنی کەسێک لەوەوە دێت، تا هەواڵگەیەن
بەگەی زیندوەتیی خۆی بسەلمێنێت و بڵێ کە من نەمردووم… بەڵام هەواڵی ناڕاستی مردن،
بەگەی بەهێزی زیندوەتی نییە و هەواڵنێر و بەاوکار و پێخشکار نەکاتە کەس یان دەزگا
و ئەرگانێکی زیندووی چالاکی و بڕاستیی سیفەتی مردووی تێدا نەبێت،
بەکوو بەگەیە لە
سەر مردنی واتاییی خۆی، مردنێک بە مانای ئەوەی کە هیچ جۆرێکی ئەکتیف و داهێنرانیان
لە ژیاندا نییە و هەموو ئەو کەس و دەزگا و ئەرگانانە مردوون، لەڕەوە بە تەنێ و حەسوودی
لەوەی کە نەبێن خۆی مردوە، هەواڵی مردنی ئەوانە بەاو دەکاتەوە، کە بە شێوەیەک لە شێوەکان
یان لە بوارێک لە بواڕکاندا چالاکن و ناودارن و دەنگیان هەیە، بە هەر نییە هەموو ئەوانەی
هەواڵی ناڕاستی مەرگیان بەاو دەکرێتەوە، کەسانی خاوەن پگۆیەکی هونەری یان ئەدەبی یان
سیاسی یان هەشنبیری یان کایەکی تری دیارن.

پێیج و سایتێکی مردوو، بە ئەوەی ئینکاری لە مردوویی
خۆی بکات، دێت هەواڵی ناڕاستی مەرگی کەسێک بەاو دەکاتەوە، هونەرمەندێک یان نووسەر و
سیاسییەک بە ئەوەی باوەڕی بەوە نەهێنێت، کە خۆی وەک هونەرمەند و

ەشنبیر و سیاسی..هتد،
نەک مردوە، بگرە هەرگیز زیندوویش نەبوە، خەرا بە پرسنامەی پە
یا و غەمگینیی ساختە
هەواڵی مردنی یەکێک بڵاو دەکاتەوە، کە هیچ بنەمایەکی نییە... هەموو
ئەوانەی مەستی ڕاگەیاندنی
هەواڵی مەرگی ئەوی ترن، هەرگیز نایانەوێت، یان خەیان گەل دەکەن
لەوەی، کە دەمەکە کاس
بوو بە بانی کەلاکی خەیان و لە مردوویەک زیاتر هیچی تر نیین.

سوێندخواردنی بەرپرسان ... کارا فاتح

کە نیەت دەبێتە ڕەواسم، ئیتر سوێند نابێتە هەزی مەعنەوی

سوێند هەزکی مەعنەویە لە نەوان کەسی سوێندخەر و کەس یان بابەتی سوێندپێخورادا، ئەم هەزە مەعنەویە وا دەکات ئەو شتەی ئەو دوو لایەنە لە سەری ڕێکەوتوون، یان ڕاستتر کە لایەنی یەکەم پەیمانی لە سەر دەدات، پارەزراو بێت و کەسی سوێندخەر لەی لا نەدا: خودا، پەیامی ئایینەکان، نیشتمان، هەر بابەتێکی تری پیرۆز دەکرێت ببێتە بابەتی سوێندپێخوراو، لە سەر ئاستی کەمایەتییش سەر و چاوی گەورە و ئازیزان و گەڵی مردوان و تەڵاق و شەرەف وناموس و هتد، بوونەتە بابەتی سوێندپێخواردن..

سوێندخواردنی بەرپرسان لە کوێی ئەم هاوکێشەیەدایە؟ سوێندخواردنی بەرپرسان بە ڕازیکردنی دەی زەرترین کەس، هەم بە خودایە و هەم بە نیشتمان، هەر لە یەکەم لەحزەوە ئەم سوێندە لەو باوەڕە ئایینییە هەڵدەگەڕێتەوە، کە پەیامبەری موسوڵمان گوتوویەتی [مَنْ حَلَفَ بِغَيرِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ أو أشْرَكَ... رواه الترمذي.واتە: هەر کەسێك سوێند بە جگە لە خوا بخوات، ئەوا بەدنیاییەوە کوفری کردوە، یان هاوبەشی بە خودا داناوە.] هەروەها ئەو ڕایەی بەرپرسی سوێندخەر بە نیشتمان و خاک و میللەت و هەر بابەتێکی تری ناسیۆنالیستییەوە دەبەستێتەوە، توانای دروستکردنی ئەو هەزە

مەعنەویی نییە، چونکە بەرپرس لێرە، پرس و بابەتگەلی نیشتمان و خاک و میللەت و ئاو و ئاگا و ئەم شتانە نایهێناون و تەکەشان لە پێناو ئەماندا، ئەم بەرپرسانەی دروست نەکردوە، تا وەفا و پەیمان و چاکەدانەوە و هەر شتێکی تری لەم بابەتانە وجوودی هەبێت، ئاوگەڕکی ئیقلیمی و جیهانی ئەم بەرپرسانەی هێناوە، بۆیە هیچ پەوەندییەکی مەعنەویان بە خاک و میللەت و نیشتمان.. هتد، یەوە نییە.

سوێندخواردن پەیامێکە بەکێی زۆر نهێنیی هەڵگرتوە، ئەم نهێنییەیش لە نیەتدا چەسپاوە، واتە ئەوە نیەتە ئەم نهێنییە دەپارێزێ و هەڵی دەگرێ و دەیگەیەنێتە جێ، بەڵام کە سوێندخواردن بوو بە هەوەسم، هەموو سیفەتێکی نهێنیی خۆی دەدەستەوێت، هەر لەم هەوەسمەیشەوە نیەت دەبێتە عەرز و نمایش، کە سوێندخواردن بوو بە هەوەسم، هەڵگەکانی پەیمانبردنەسەر و پەیمانشکاندن، وەفا و بەوەفایی، درۆ و ئاستگەیی تەکەڵە و شوێنگەکە دەکەن، ئەوەی تۆ بە خراپی دەزانیت، ئەو بە چاکی دەزانێت، ئەوەی لای ئەو ئاستگەییە لا زۆری تر بەبەهێنییە، دین خەیشی ئەم مەسەلەیە نەرم دەکاتەوە، بە بەرپرس و کاربەدەست و دەستەیشتووی ئەمە سزاکە شتێکی ئەوتۆ نییە و لە حاڵەتی پابەند نەبوون بە سوێندەوە هەندە سزای بە دانەنراوە، لە قورئاندا هاتوە: { فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [المائدة:89.] واتا: کەفارەتی ئەو جۆرە سوێندانە، نان و خۆراکدانە بە ١٠ کەسی هەژار بە شێوەیەکی مام ناوەندی، کە بە منداڵ خۆزانتان سەرفی دەکەن، یاخود پێشتەکردنیان یاخود ئازادکردنی بەندەیەک، ئەگەر توانای ئەویشتان نەبوو، با سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بێت، ئەمە کەفارەتی سوێندەکانتانە کاتێک سوێند دەخۆن و نایبەنە سەر، جا دەتوانن سوێندەکانتان ببپارێزن و نەیانشکێنن، ئا بەو شێوەیە خودا ئایەتەکانی خۆیتان بۆ ڕوون دەکاتەوە بۆ ئەوەی سوپاسگوزاری بکەن .

سوێند کە هەندێکی دینیی هەیە، بۆ بەرپرس و دەسەاتدار هەندە قورس نییە:
١- تێرکردنی ١٠ هەژار لە خواردنێکی ئاسایی کە منداڵ و خۆزانی خۆتی پێ تێر دەکەیت هەندە گران نییە، نزیک دە هەژار بەکوو ئەو وا

دەزانێت هەموو وشەت لە سایەی ئەوەوە سکیان تێر دەکەن.
٢- پێشتەکردنی ١٠ هەزار، بە جلوبەرگێکی ئاسایی هەندێ زیاتر ناچێ بە ئاو، مەگەر ئاو نیە بە دەوری خاوەن سەدان و بگرە هەزاران خزمەتی دەکەن، ئاویش نان و ئاو و بەرگیان بە دابین دەکات.
٣- ئازادکردنی بەندەیەک، مەگەر ئاو نیە خاوەنی ئازادکردنی کوردستان و پاراستنی دەزانێت؟
٤- خۆ ئەگەر هیچ یەک لەم خانانە نەکرا، ئەوا کەفالەتی سوێند دەکرێت سێ هێندەی بووبوون بێت.
دین زیاتر ئەم بابەتە نەرم دەکاتەوە، پێیامبەری موسوڵمان ئەم جارە دەڵێت: [من حلف على يمين فرأى غيرها خيراً منها، فليكفر عن يمينه، وليأت الذي هو خير." رواه مسلم.] واتە، هەر کەسێک لە ئاوە سوێندی خوارد و پاشان زانیی کە خێرتر هەیە لەوەی کە سوێندی لە سەر خواردوە، ئەوا با ئاوا بکاتە ئەوەی کە خێرە و کەفارەتی سوێندەکەی بدات.

لەمەوە تێ دەگەین، شکاندنی سوێند، نەک بە نەچیرڤان بەرزانی و مەسروور و قوباد و یووسف و هەڤاڵ و عەلی حەمەساڵح... هتد، هەندێ گرنگ و جێی باس نیە، بەڵکوو مەلا عوزێر و حاجی کاروان و عەبدوللەتیف سەلەفی و عەلی باپیر و سەران عومەر... هتد، دەتوانن وەک ئاو و دە سوێند بخۆن و پابەندیش نەبن، دەتوانن دەست بە قورئانیشدا بدەن و گاڵتیش نەبن، ئاوە تەنها لە نەستی عەوامی موسوڵماندا هەیە، لەبەر ئاوەی تاقمێک کاوتوەتە سەر زاری، لە ژنەکەی جیا دەکەنەوە، وا دەزانە ئاوەی سوێندێکی خواردو و درێی کرد، سوێند دیگرە و تاڵەی لە دەسنرە...

ئەم باسە بە ئاوە نیە تا بە لامانەوە ئاسایی بێت، سوێند بخۆن و پابەند نەبین، بەڵکوو بە ئاوەیە لەو تواڵهاتە تێ بگەین کە ناوی مەراسیمی سوێندخواردنی بەرپرسانە.
سوێند کاتێ هەزێکی مەعنەوی دروست دەکات، کە دەبێتە نیەت، نیەتیش پاڵپشتیەوە ئیرادە هەبێت بە جێبەجێکردنی، ئیرادە بە ئاوان هەزی یاسایی لە سەرووپانەوە، کە ئێستا ئاو هەزی یاسا نیە، بە ئەمەیش ئیرادە، هەز و هۆشیاریە، ئاوە هەزی ئیرادە و هۆشیاریە کە دەتوانێت پابەندمان بکات بە سوێندەوە...
نەبوونی یاسا لە سەروو بەرپرس و دەسەاتدارانەوە، نەبوونی هەزی ئیرادە و هۆشیاریەش بە ئەمە، هەمیشە سوێند دەکاتە ئاتین و بابەتێک کە پشڵکردن و بەدرخواردنی کارێکی ئاسایی و سادە بێت.

ئاخ! لە فایەق بکەسەوە تا سەر جەلال تاڵەبانی ... کارا فاتیح

نەوشیروان مستەفا لە یەکێك لە نووسینەکانیدا دەڵێت: (لەو سەردەمەدا کە ئەمە بە دەی شکاو و دەروونی بریندارەوە باسی ئەوەمان ئەکرد، چۆن هەوڵی ئازادکردنی هەڵەبجە، بوو بە کارەساتێکی ئینسانی، ئاغای تاڵەبانی بە هیچ سەمینەوەیك ئەیووت: کیمیابارانی هەڵەبجە مەسەلەی کوردی بردە ناو مەیدانی نەودەوەتییەوە... ئاخ! بە دوو سە هەڵەبجەی تر.)

بگومان (ئاخ! بە دوو سە هەڵەبجەی تر!) خەزگخواستنە بە هوودانی کارەساتێکی تر لە شێوەی کیمیاییبارانی هەڵەبجە، ئەمەیش لەو بەوایەوە بوو کە بە هەی کیمیاییبارانی هەڵەبجەوە، کۆشەی کورد بە دونیا ناسراوە و ئەمیش وەك نوێنەری ئەم کۆشەیە دەناسرێت و مامۆستای لێگەی دەکرێت و حسابی بۆ دەکرێت.

لە لایەکی ترەوە و لە سەردەمێکی تردا، گەرانی شاعیر کاتێك قەسیدەیەك بە مەرگی هیوای کۆی دەنووسێت و ئەم قەسیدەیە پیشانی فایەق بکەسی شاعیر دەدات، بکەس هەندێ بە لاوە جوان دەبێت و دەکەوێتە ژێر کاریگەریی ئەو شیعرەوە، کە دەمودەست و بە سەمینەوە بە گەران دەڵێت، خەزگە کۆکەی تریشت دەمرد تا قەسیدەیەکی تری ئا وا جوان و نایاب بنووسیت.

ئەم دیدەی تاڵەبانی و بکەس، بە جیاوازیی سیاقی هەر دووکیان و بە جیاوازیی قوربانییەکانی، دوو دیدی نزیك یەك و تەنانەت لە جوهەردا کۆپیی یەکترن، ئەو لە سیاسەتدا دەیووت کاراکتەری سیاسیی خۆی بە هەی کیمیاییبارانی هەڵەبجە بەهەز بکات و لە هاوکێشە سیاسییەکانی پێویست بە کورد ڕێی هەبێت یان بخوێنرێتەوە، ئەوی تریشیان لە ئەدەبدا دەیووت کاریگەریی مەرگی کۆکەی بکاتە هۆنینی شیعری غەمگین و کاریگەر و توانایی و لێهاتوویی خۆی لە شیعردا بسەلمێنێت و خوێنەرانی بە هەست و وێنەی شیعری و دەربڕینەکانی سەرسام و داگیر بکات.

ئەم دوو دیدە لە سیاسەت و لە ئەدەبدا، لە ڕواڵەتدا کەمەك جیاواز دەردەکەون، بەڵام لە ناوەڕۆکدا نزیکن لە یەکەوە، لەڕدا خاڵە

لەیەکچوونکان دیاری دەکەین، ئەو خانەیش کە وەك جیاوازیی دەردەکەون هەر دەخینە بەرچاو و پیشانی دەدەین کە ئەوانیش سەرنجام دەچنەوە سەر یەك کۆتایی:

١- بەزەیی: سیاسەتمەدار لە کاتی کارکردن لە پرسە تراژیدییەکان و تاوانە گەورەکاندا لە سەر ئاستی دەرەوە بە هاکشانی سەز و بەزەیی ئەوانی تر کار دەکات، بەمەیش تاوان لە کارەکی سیاسییەوە بە مرۆیی دەگۆن، زەر جار بە ناوی کاری مرۆیی و خەرخوازی و گۆینی پرسی قوربانییان بە بابەتی داواکاریی ڕزگارکردن و ژیانی شایستە، پرسی تاوان و کەمکۆزی لە سیاسەت دەخرێت، لە سیاسەتخستنی هەر شتەك خۆی لە خۆیدا سیاسەتەکی ئەو سیاسییانەیە کە خۆیان لە بەرپرسیارێتیی دەدزنەوە و ئەستۆی خۆیان لە هەموو گوناه و تاوانەك پاك دەکەنەوە و پرسەکە بە لادەدا دەبەن و هەندە جاریش بازرگانیی پەوە دەکەن و دەخەك دروست دەکەن، کە کەس ئارەزوو و ئومێدی بە کارکردن نەبەت تێیدا.
ئەدیبییش لە بەردەم کارەساتە شەخسییەکانیدا کە ئامانجی بە پلەی یەکەم جوڵاندنی هەستوسەز و، دروستکردنی بەزەیی بوو لای ئەوانی تر، ئیتر ئەم کارە بە کەوتنی ڕۆی فیکر و هۆشیاری تەواو دەبەت، شکستی عەقڵ لە بەردەم سەزدا لە پێناو زەرترین کاریگەری و مسۆگەرکردنی زەرترین ڕۆژی وەرگرایە.

٢- هۆشتنەوەی ئازار: کارکردنی ساسەتمەداری لە سەر کارەسات و کەمکۆزی و تراژیدیاکان، هەمیشە بە هۆشتنەوەی ئەو زامانەی ڕووداوەکان و ناسەری کارەساتەکانە تا بە هەمیشە و بە مۆدایەکی دوور، ئامانجە تایبەتەکانیان بەم هەیەوە وەك خۆی بمێنێتەوە، ئەم سیاسەتەیش بە ئاراستەی چەقین و خولانەوە و کۆتایی نەهاتنی کارەساتەکان کار دەکات و باکی بە کولانەوەی هەمیشەیی زامەکان و ساڕێژنەکردنیان نییە، هەر بۆیە دەبینین پاش تێپەبوونی زیاتر لە سی ساڵ، هێشتا کورد بە تایبەت ناوچە کارەساتبارەکانی ئەنفال و هەڵەبجە و کەمکۆزییەکانی تر، دەخ و کاریگەرییەکانی ئەو کارەساتانیان تێنەپەڕاندوە و بەو برینانەوە دەژین، ئەدیب و شاعیری کوردیش بەو شیوەن و ماتەمەی بە ڕۆی دەکات، نیازی هەیە بە هەمیشە بە خوێندنەوەی بەرهەمە ئەدەبییەکەی، دەخی پرسەداری و ماتەمینیی تازە ببێتەوە و کۆتایی نەیەت، ئەو جارە سیاسەتە بە ئاراستەی باشترکردنی ژیانی قوربانییانی زیندوو و نەوە و کەسوکاریان نەبووە و بە ئاستەم هەڵومەرجی ژیانیانی لە ترس و چاوەوانی و کەشی دەروونی و یاسایی و ئابووری گۆیوە، ئەو جارە

نیگا ئەدەبییەیش، دید و هۆشیاریی مرۆڤی بە مەرگ و شیوەن و لەدەستدانی ئازیزێك نەگۆیو، لە بریی پرسیار و گومان لە ژیان و مردن، هەستی خەخواردنەوە و گۆشەگیریی بەهێز کردوە.

٣- تووڕەیی: هەندە جار سیاسەتمەدار و خەڵکی تریش لە بەرانبەر کارەسات و ئەو هەوداوانەی وەك زوڵم و تاوانی گەورە دەردەکەون، جۆرێك پەرچەکرداری خۆرا لە وەڵامی تووڕەیی دەنوێنن، بە هەمان شێوە لە هەوداوی مەرگ و لەدەستدانی ئازیزێك، ماتەمگێڕ و کەستکەوتوو لە ناو شیوەندا، هەستی تووڕەیی پەنگی خواردوەتەوە و بە گریان و لاڵانەوە دەری دەبڕێت، بە سیاسەتمەدار، تووڕەیی سیاسەتێکی کاتی و تەپڵە و زووهەڵچوو دەخوەقێنێت، تەنها کینە لە ئاست ئەوانی تر و هەق پیشان دەدات، نەك کارکردن بە پرسەکە و هەوبەهەوبوونەوەی تاوان و کارەساتەکە، تووڕەیی لە سیاسەتدا، واتە بیرنەکردنەوە و قووڵا کار نەکردن لە ناو پرسەکەدا، کە سەرئەنجام بە ماوەیەکی زۆر وەك خەی یان خراپتر لە دەخی خەی دەیهێنێتەوە، بە هەمان شێوە تووڕەیی بە ئەدیبەك لە ئاست مەرگ و لەدەستداندا، واتە بیرنەکردنەوە لە مەرگ و نزیکنەبوونەوە لە پرسیاری فەلسەفی و ئەنتەلۆژی.

٤- دیدی میتافیزیکی و عیرفانی: سیاسەتی کوردی لە ئاشت تراژیدیاکانیدا، جۆرە سیاسەتێك بوە، کە هەنگە بشێت (گەر ناونانەکە هەق نەبێت) بە سیاسەتێکی عیرفانی و میتافیزیکی ناوی ببەین، بەردەوام خەی بە مەزووم زانیوە، بە بەکەس و بەپشتوپەنا و غەدرلێکراو خەی ناساندوە، هەر چاری نەبووبێت، پەنایەکی لە وەنەی خودا و چیاکان یان دەستی وەهمی دەزیوەتەوە، زرینەی ئەدیب و شاعیرانی کوردیش، میتافیزیکی و عیرفانییانە لە مەرگ و شیوەن و کارەساتەکان دەڕوانن، بەزەریی گەلییی لە چارەنووسی خەیان دەکەن و فرمێسك بە واقیعی حاڵ هەدەژێژن، سکاڵا لە گەردوون دەکەن، هاوار دەبەن و دەستی نزا هەدەبەن، هەندەك جار گلەیی و ڕاز بە خودا بەیان دەکەن، خاوەنی ئەم ڕوانینە بە مەرگ و شیوەن، هەمیشە بریندارە و لە گیانەلادایە، دوا جار بە ڕاژەنینی ئازارکانی و جوانکردنی برینکانی و چیرکی وەهمی، بە شێوەیکی ساختە دەیەوێت زامکانی خەی ساڕێژ بکات.
سیمای ئەم ئەدەبە سیمایەکی عیرفانییە، بەیە بەردەوام لە ئاست تراژیدیا و تەنانەت زەر کێشە و ئازاری بچوکی تایبەتیشدا سیفەتی تاك و بەکەسی دەدات بە خەی و لەم ڕوەوە تایبەتمەندی و تاکەتیی خودامان بیر دەخاتەوە.

٥- مەنەلەج و دایەلەگ: زمانی شیعری شاعیری کورد لە دەخی

گوزارشتکردن لە مەرگدا بە سەر خۆیدا دادەخرێت، ئەوەی قسە دەکات خۆی دەدوێنێت، واقیعی حاڵی خۆی دەردەخات، ئەمەیش تەنها مانەوجە و لە سەر ئەو بنەمایە داڕژراوە، کە بریتییە لە شکست و کۆتنی وجودی و سیاسی و ڕۆحی، ئەم بنەمایە پانتاییەکی زۆری مێژووی گرتوە، مانەوجی شاعیر و ئەدیبی کورد تەعبیر بوە لە شکست و ئەرکی گۆڕینی واقیع نەبینیوە، سیاستەمداری کوردیش لە کاتی سیاستکردن بە کارەسات و تراژیدیاکانەوە، دایەڵگی لەگەڵ دەرەوە بە هەمان سیفەتی ئەو مانەوجە بووە، بەڵام سیاستەمدار هاواری بە خۆی گەیاندوە، لە سەر هەمان پایەی شکست و کۆتن لە بەرانبەر دەرەوەدا ڕاوستاوە، تەنها خۆی بانگەوازی خۆی بیستوەتەوە و هاوڕی دایەڵگی سیاستەمدار لەگەڵ دەرەوە لەم ئاستەدا هەر بە وێنەیان نزیك لە مانەوجی شاعیر بوە و کاریگەرییەکی ئەوتۆی نەبوە بە کەمکردنەوەی کاریگەرییە مرۆییەکانی تراژیدیاکان.

٦- بەسروشتیکردنی تراژیدیا: سیاستەمداری کورد هۆکاری ڕازاندنەوەی تراژیدیاکانی کوردی داوە، خۆی وەك مێزۆمەکی تەواو نیشان داوە، بەردەوام جەختی لە زەریی ژمارەی قوربانییەکان و ژمارەی ئاوارە و شاری خاپوور و گوندی وێران کردوەتەوە، کاتێك هیچی ئەوتۆی لە سیاستەکانی نەچنیوەتەوە و نەیتوانیوە ئەم پێیامە بگەیەنێت، چارەنووسی کوردی وەك قەدەر زانیوە، شاعیر و ئەدیبی کوردیش وەك بەرهەمهێنەری ئیستاتیکا پەی وایە بە فەهم و ڕیتم و خەیاڵ و وێنەی شیعرییەوە بەرگری لە جوانی دەکات، شیعرەکەی بریتییە لە ناسکی و دەفەنی و هەستبزوێنی، بەڵام کە بەم هەست و میکانیزمە باس لە تراژیدیا و ڕووداوە ناخۆش و دڵتەزێنەکان دەکات، بە هۆشیاری و فیکرێکی قووە تەنها بیری لای جوانییە، بە دەرەنجامێکی تەواو پێچەوانە گەیشتوە، چونکە تراژیدیا و ڕووداوە ناخۆش و دڵتەزێنەکان، لە ڕووداوی مێژوویییەوە دەکرێن بە ڕووداوی سروشتی، لە تراژیدیاوە دەکرێن بە کارەسات و لە زوەمێکی سیاسی و دەستدرێژی بە سەر مافی مرۆڤەوە دەکرێن بە ڕووداوگەلێك کە لە چارەنووسی ئەو خەڵکانەی تووشی بوون نووسراوە، هەموو ئەوانەیش بوە دەکرێن کە شاعیر لە ناو وەسفێکی درێژ و سەرنجڕاکێش و وشەی هەستبزوێن و کاریگەردا، ئەو ڕووداوانە جوان دەکات و کاراکتەر و بەرپرسانیشی دەکاتە پاڵەوان.
ئەم جۆرە شیوەن و تەعبیرکردنە لە تراژیدیا، شوێنکی عیرفانیی هەیە و هەوە و تەقەلایە بە جوانکردنی ئازار و مەینەتی کە بە سەر مرۆڤ دێت، وشەی وەسفی و وێنەی شیعری و دەستواژەی هونەری کێشەکی زۆر دەکەن، تا شین و ئازاری مرۆڤ بە هەمان مرۆڤ خۆی بکەنە بابەتی

چۆڕ و لاواندنەوە، هەموو شتێك دەكەن تا مرۆڤ بە سەر خۆیدا دابخەن و بە دەست خەم و ئازارەكانیەوە بمرد‌ەوام و هەموو كات بتلێتەوە و چۆڕ لە خەم و فوغان ببینێت، ئەمەیش كارەسات لە ووداوەكی مێژویەوە هەدەكەنێت و مەركەكی سروشتیی پێ دەدات.

٧- ئازار و خەم: شاعیر و ئەدیبیی كورد بە خەم و دڵتەنگی گوزارشت لە ناخۆشی و كارەساتەكانی دەكات، بە گومان خەم و دڵتەنگی هەستەكی ئاسایی و سادەی مرۆڤن و ووبەووبی هەموو تاكێك دەبنەوە و زەر جار هەكارەكی ووەن و ئاشكرایشیان نیین، دەكرێت هەموو مرۆڤێك بە شێوەی جۆراوجۆر تووشی خەم و دڵتەنگی ببێت، كە بگومان هەندێ جار سەرچاوەكەی ڕەنگە شت و هەكاری زەر سادە و ناگرنگ و بێنرخیش بن، بەڵام تراژیدیا بریتییە لە ووداوی ناخۆش تا ئاستی مەرگەسات و كارەسات و ماوەرانیی سروشتی و دەستكردی مرۆڤ، ئەوەی بە جێی دەهێڵێت ئازارەكی قووڵ لە جەستەی ئەوانەی بە سەریاندا دێت یان دەكەونە ژێر كاریگەریی ئەو ووداوەوە، بگومان شاعیر و ئەدیب پێویستە تەعبیر لەم ئازارە بكەن نەك تەنها خەم بەرهەم بهێنن، چونكە خەم و دڵتەنگی تەنها پیشووخواردنەوە و خەخواردنەوە و سەرگەرمی و مەستبوونە بە گریان و ماتەم و شیوەن، بەڵام گوزارشتكردن لە ئازار هەوڵێكە بە دەرچوون لەی، ئەوەی هەست بە ئازار دەكات، ئەو هەستە دێخاتە جووڵە بە نەهێشتن یان كەمكردنەوەی سەرچاوە یان سەرچاوەگەلی ئازار، بەڵام خەم و دڵتەنگی وا نیین، مرۆڤی غەمگین و دڵتەنگ، مرۆڤی بە دەسەاتە و تەنانەت چۆڕ لە غەمگینی و دڵتەنگیی خۆی وەردەگرێت.
ئەو هونەرەی تەنها خەم بەرهەم دەهێنێت و دایووت بە چیرۆكی دڵتەزێن ئەوانی تر دڵتەنگ بكات، تەنها خۆی نمایش دەكات و ئامانجی سەرگەرمكردنی ئەوانی تر، بەڵام ئەو هونەرەی گوزارشت لە ئازار دەكات، جۆرێك لە هۆشیاری دروست دەكات بە دەرچوون لەو ئازارە، سیاستەداری كوردیش بە هەمان شێوە بە دەرەوەی خۆی تەنها ویستوویەتی كاریگەریەكی ویژدانی دروست بكات، ئەوەی كردوویەتی بە جووانەدنی هەستوسازی ئەوانی تر بوو، بەیە ئاگەر ئەم كاریگەرییەیشی دروست كردبێت، هیشتا نەیتوانوە هیچ لە واقیعی تراژیدیاكان بگەێت، چونكە ئەم واقیعە پێوەندیی بە كاریگەریی عەقڵی و بیاری سیاسی دەبێت نەك بە كاریگەریی ویژدان.

٨- بەچوونی باو: بە دەر لە لایەنە ئیستاتیكیەكان و خیاڵ و وەنە شیعریەكان، ئەو ئایدیا و بەچوونانەی شاعیر و ئەدیبی كورد لە سەر مەرگ و لەدەستدانی ئازیزێك بیانی كردوون هەمان بەچوونی با و

تێوانینی سادەی خێکین، ئەو هەوڵانەی شاعیر و ئەدیبی کورد بە گشتی لەم لایەنەوە ئەو سنوورییان تێنەپەڕاندوە لەو تێکستانەیشدا بە هەندە ئارایشتی ئەدەبییانەوە هەمان دیدگا بەرهەم هاتوونەتەوە، واتە ئەوەی لەو جۆرە تێکستانەدا دەیانخوێنینەوە، هەر چەقین و گیرخواردنە لە ناو ئەو تێگەیشتنە باوەی خێك بە مەرگ و دەخی ماتەمینی هەیەتی، ئاستە ئەوانە باس لە ئازار و کێژان و مەینەتییەکانی مرۆڤ دەکەن، بەڵام نەك بە هەمان تێگەیشتنی باو و ئاسایی عەواميیانە بە ئازار و کێژان و مەینەتیی مرۆڤ، بەڵکوو پێویستە ئەو بابەتە بە شێوەیەك بەرهەم بهێنرێتەوە، کە لە ناو خەیدا بەرهنگاری و دژایەتی ئەو سیستم و زەمینەیە بکەن کە بوونەتە هەی ئەو ئازار و مەینەتییانە بە مرۆڤ، سیاسەتمەداری کورد هەمان دیدی باو و ئاسایی بە ووداو و کارەسات و کەمێکوژییەکان هەیە نەك بە زانستی سیاسەت و خوێندنەوەی عەقڵانی و دیدی نوێ.

٩- سادەیی: زاڵکردنی زمانی سادە لە هونەر و هەر بوارێکی تردا بە گوزارشتکردن لە تراژیدیا و ووداوی تریش، خێی لە خەیدا تەنها ئیفلیجکردنی زمانە، ئەویش بەوەی نەهێشت لە ئاستێکی بەرز و قووڵدا کار بکات و گەوهەری داهێنانی خێی بەرجەستە بکات.
لەقاڵبدانی زمان بەوەی کە هەر دەبێت زمانێکی سادە بێت و بە ناوی ئەوەی کە دەبێت بە زەرینە و تەنانەت بە هەموو خێك بێت، لە ئاستیدا خنکاندنی ئەرکە ئاستەقینەکەی زمانە، کە بەشێکی گوزارشتکردنە لە پانتاییی بەرفراوانی نەست و بەشە چەپەنراوەکەی مرۆڤ، گوێدان و خەگەلکردنە لەو حەقیقەتەی کە گەینی دەخی تراژیدیا و هەورکردنەوەی مەرگساتکان و ئاساییکردنەوەی دەخی ژیانی قوربانییانی زیندوو، لە گەینی هەشیاریی مرۆڤەوە سەرچاوە دەگرێت، نەك تەنها کارکردن لە سەر هەست و ئیحساسی مرۆڤ و بزواندنی هەستی بەزەیی و شیوەن و گریان، گەینی هەشیاریی مرۆڤیش بەشێکی لە گەینی زمان و بیرکردنەوەو دێت کە لە ڕێگە تێکستی ئەدەبییەوە بەی ئاراستە دەکرێت، نەك تەنها هەمان زمان و بیرکردنەوەی لە ڕێگەی کاری هونەرییەوە بە کەمەك ئارایشت و جوانکارییەوە پێ بەرێتەوە، تێوانین و میتۆد و کارکردنی سیاسەتمەداری بە تراژیدیاکان بە هەمان شێوە سادە لە بیرکردنەوە و سەرپێیی لە ڕوانیندا بوە.

١٠- تاکەهەندی: تێکستی ئەدەبی لە بەردەم مەرگدا بە ئاراستەی غەمگینکردن کار دەکات، دیاردەیەکی خەماوی بگەیەنن. ئاستە مەرگ ڕووداوی دەتەزێن و ناخڕش و ئازاربەخشە، تراژیدیا و

کەمکوژییەکانیش بریتین لە زوڵم و تاوان و کوشتن و ئەشکەنجەدان لە ئاستێکی بەرز و دڕندانەدا، هەردووکیان پێن لە چیرۆکی غەمگین و مەرگساتێ و جەرگبڕ، بەڵام گەر سیاسەت و ئەدەب، تەواوی هەندەکانی ئەم هوونراوانە لە یەک ئاراستە و فەرمکی خەمناکدا کورت بکەنەوە و تەنها بیکەنە هۆنینی غەمگینی و شیوەن و گریان و سیاسەتی بەزەیی پێداهاتنەوە، سەرەنجام ئەوە دەبێتە هەی بچوککردنەوەی هوونراوەکە و تیشکخستنەسەر تەنها یەک دیوی ئەو مەرگ و تراژیدیا گەورەیە و بەجەهشتنی هووبەرکی زەری هوونراو و کاریگەرییەکانی لە تاریکیدا، کە بە گومان مەرگ و تراژیدیا لە یەک ئاراستەدا کورت ناکرێتەوە، هەیە وەها سەیری ئەو هوونراوانە بکرێت و لە ڕوانگەی سیاسەت و ئەدەبەوە وەها ماماڵەیان لەگەڵ بکرێت کە ئەو هوونراوانە تەنها شیوەن و خەمناکیی بە بە جێ هەشتووین، کاری ئەدەب و سیاسەت ئەوەیە یان پێویستە هەر ئەوە بێت، بەردەوام ئەم دێتەنگی و حوزن و ماتەمە بەرهەم بهێنێتەوە و بیری هەموانی بخاتەوە و یادکردنەوە و هەناوەئارای هەر بریتی بێت لە شیوەن و ناڵە و گریان، بە گومان ئەم کورتکردنەوەیەی هوونراوی مەرگ و تراژیدیاکان بە یەک ئاراستە، جگە لە کورتبینی و هەوە نەدان بە سەرلەنوە داشتنەوەی دیدگای ئەدەب و سیاسەت و خوێناسکردنەوە لە هەمبەریان و خەدزینەوەی لە هەگرتنی بەرپرسیارێتیی سیاسی و ئەخلاقی و ئەدەبی و مرۆیی و پەکردنەوەی ئەو بەرپرسیارێتییە بە جەرکی تر و بە شتی تر، لە هەمان کاتدا ئەو جەرە کارکردنە زوو دەیەوێت و بەوچان تە دەکەشت تا کار بکات و لە ڕەی کاریگەری و هەژاندنی لایەنی سەز و دەروونییەوە بەوەی بیانخاتە ژێر باری جووڵاندنی هەستی بەزەیی و خەم و شیوەن و خەڵا بینەر و وەرگرێکی زەر بە خەی پێدا بکات.

لەم هوانگەیەشەوە کە ئەم جەرە کارکردنە و بەو دیدگایە کە مەرگ و تراژیدیاکان تەنها بەو ئاراستەیەدا دەبات و دەیکاتە کەرستەی بەرهەمهێنانی خەم و ماتەم و جووڵاندنی سەز، بەیە دوا جار لە ئەدەبدا ئەم دیدگایە بەو پێیەی زەرترین هەوە و زەرترین پشبەکەی بە ئەوەیە خەم و دێتەنگی بەرهەم بهێنێت و زەرترین خوێنەر خەمناک بکات و لە ئاستێکی زەر و بەرزییشدا ئەم خەم و ماتەم و شیوەن بهێزێنێت، بەیە ئەم دیدە بە مەرگ و تراژیدیا لە ئەدەب و سیاستدا لە چەنێتییەوە بە چەندێتیی هووداندگەڵت، لەوەی کە چەن ئەو زوڵمە دروست بووە بهێنێتەوە بە ئەوەی کە چەند زوڵم دروست بووە، بەی گرینگ نییە چەن ئازار بەرهەم هاتوە، بەڵکوو بە لایەوە تەنها گرنگ ئەوەیە چەند ئازار بەرهەم هاتوە، ئەم جەرە کارکردنە هووناکی ناخاتە سەر ئەوەی چەن مرۆف ئەشکەنجە دراوە و

کوژراوە و چیرۆکەکانی تاوان و دەستدرێژیکردن چەن بوون، بەکوو تەنها یاخود بەزەری تیشك دەخاتە سەر ئەوەی چەند مرۆڤ ئەشکەنجە دراوە و کوژراوە، چەند گوند و شار ڕووخاوە، چەند کەس دیار نەماوە و نەگۆڕاوەتەوە.
دیدی یەك ئاراستەیی، دیدەکی هەڵە و ناتەواوە و قەبارەی تراژیدیا بچوك و هەڵەندە جیاجیاکانی کاە دەکاتەوە و تەنها لە سەر سەزی وەرگر و بینەر کار دەکات و دەیەوێت بە هەی تراژیدیاکەوە زەرترین وەرگر بە خەی کە بکاتەوە.

دوای ئەم خاڵانە پێویستە ئاماژە بە ئەوە بکەین، ئاخ و داخ و حەسرەت خواستن بە ڕووداون و زەربوونی مەرگ و تراژیدیا لە پێناو کردنیان بە کەیس و بەکارهێنانیان بە ئامانجی تایبەت یان کردنیان بە کاری هونەری و ئەدەبی، لە پاڵ هەڕەسە مەراڵی و سیفەتە نامرۆییەکەی جەرکە لە مەستبوون بە مەرگ تا ڕادەی بەهەزکردنی پایەکانی کەلتووری، ئەوەی بەختیار عەلی ناوی ناوە (مەرگدەستی) ئەم کەلتوورە لە هەموو کایەکاندا بەهەزە و بەکەس لە ئەدەبدا بەیانی کردوە و تا سەر جەلال تاڵەبانی لە سیاسەتدا هاتوە، بگرە پەشتر و دواتریش هەبوە و هەیە.

جەژنی شکاندنی منداڵ … کارا فاتیح

بە کاروان کاکەسوور…
کە بەشکی پارچە شکاوەکانی منداڵیم لە چیرۆکەکانی ئەودا بینییەوە

دیدی تەقلیدی و نوستالەژیی کوردی هەمیشە پەی وایە جەژنی جاران و مەراسیم و بۆنەکانی ئەوسا تامەبەی تریان هەبوو، لەززەت و خەشیان تێدا بوو، هەستکردن بوون بە خەشیی حەقیقی، لە سەر ئەم بنەمایە بە باڵای پەوەندیی کەمەایەتی و ڕەزگرتنی نەوان تاکەکان و ڕەحی لەبوردەیی و بەتەنگەوەهاتن و پەرەشیی بە یەک و گیانی هاوکاریی لای خەڵك هەدەدات و فرمەسکیان بە هەدەڕەژێت، ئەم دیدە کە بەتوانایە

لە بینینی ئەستای خەیدا و لە بە پلانی و بە خەونی و بە ستراتیژیی خەیشیدا گەر سەیری داهاتوو بکات، جگە لە مەرگی خەی هیچی تر نابینەت، بەیە بەردەوام ئاوە بە ئابردوو دەداتەوە، بەەام نەک ئاوە بە مانای خوەندنەوە و هەەسەنگاندن و بینینی هەموو گەشکانی، بەەکوو ئاوە بە ئابردوو وەک زەمانی لەدەستچوو، زەمانی لەدەستچوویش وەک ساتە هەرە شیرینەکان. هەژموونی ئەم دیدە تەقلیدییە بە شەویەک بەهەزە، کە کایە ەەشنبیرییەکانیشی گرتوەتەوە، لەرەوە زەر هونەرمەند و نووسەر ناوی سەیرسەیر بە هەندە لەو زەمانانە دادەتاشن، یەکەک ماویەک بە سەردەمی زەینی شانەی کوردی، یەکەك سەردەمەک بە مەژووی گەشاوەی گەرانیی کوردی و یەکەکی تر زەمانەکی تر بە سەردەمی ئاەتوونیی چالاکیی ەوناکبیری و خوەندنەوە و نووسین ناو دەبات و لە پاە ئاەهە و حەسرەت بە ەەیشتنی ئەو سەردەمانە، تەر شانازیشیان پەوە دەکات... ئەم دیدە بە دەلیلی ئەوەی کە توانای بینینی هەموو ەەهەندەکانی ئابردووی نییە و وەک مەژوویەکی نەپچاو ئابردوو بە ئەستاوە گرە نادات و لە سەر ئەم بنەمایەیش بە داهاتوو ناوانەت، بەیە دەتوانین بەەین دیدەکی تەواو ناواقیعی و عاتیفی و ناعەقانییە، هەزی بینینی کورت و لە و ناەشنە.

لەردا تەنها لە سەر ئەو خاەە بە کورتی قسە دەکەم، کە لە پانتاییی کەمەایەتیدا جەخت لەوە دەکرەتەوە، جەژنی جاران خەشییەکی تری دەبەخشی، هەروەها بەتایبەت دەموەت، پەردە لە سەر ئەو درە گەورەیە لا بدەم، گوایە جەژن بە منداە خەش و ەەژانەکە کە دەتوانن لە کەیف و شادیدا بن، خاوەنانی ئەم دیدەیش بە ئەوە باسی شادییەکانی سەردەمی منداەیی خەیان لە جەژندا دەکەن، کە چەندە بە وەنە و وەسفنەکراو بوە. ئەم ئاوەدانوەیە بە منداەی جگە لە سەز و فرمەسک بە سەردەمی لەدەستچوو، بارگاویە بە درە و شاردنوەی زەر سیمای ئەو ساتانە...
جەژنە تەقلیدی و دینییەکان جگە لەوەی هەوەکی دین و ئایدیەلەژیاکانن بە یەکخستنوەی کەمەگا لە سەر هەمان ستایلە کەن و تەقلیدییەکەی و چالاکی و تایبەتمەندیی جەژنەکان، تەقەلایەکن بە شاردنوەی پەوەندییە پچاوەکانی توەژکانی کەمە و بەزەر دروستکردنوەی کەمەگا لە سەر فەمە دەرین و دینییەکەی، ئەم پەوەندییە کەمەایەتییەیش خەی لە سەردانیکردن و تەوقە و ئەملاولا ماچکردن و گەردنئازادی و... هتد، دا دەبینەتەوە، تەوقەکردن سیمای دیاری ئەو سەردانانەیە کە لەم بەنانەدا دەکرەن، دەستی مرەف لە ئەرکەک کە تایبەتمەندییەکی ئەخلاقیی هەیە چالاکە، بەەام ئەوەی

تەبینی دەکرێت، بکەری ئەم چالاکییە، گوڕکانن و منداڵان هیچ پەگەزێکی ئۆتۆیان نییە، بەتایبەت لەو ڕابردوەی بە سەردەمکی زۆن دادەنرا، منداڵ خاوەنی ئەو دەستە نییە کە بە تۆقکردن دەشێت، زۆر جار لە ناو ڕیزی تۆقکراندا منداڵ دەست دەهێنێت بە تۆقکردن، بەڵام بە دەستخستنی ناو دەستکی تر دەگۆڕێتەوە، واتە بە تاریقی و شەرمەزاری دەست دەهێنێتەوە دواوە، وەک منداڵ هەست بە بوونی مرۆڤانەی ناکرێت، تا شایەنی تۆقکردن بێت، کەم منداڵی ئەو سەردەمە زۆرنانە، کە بە بەهشتی منداڵ وەسف دەکرێت، بەم شێوەیە نەشکێنراوە، گەر تۆقکردن چالاکییەکی ئەخلاقی بێت، منداڵ لێی بە بەش کراوە، گەر هەڵەی مرۆڤ بێت بە دروستکردنی بارودۆخکی هاوبەشی مرۆیی، ئەوا منداڵ بە هەی ئەوەی دەستی تۆقکردنی بە درێژ ناکرێت، لەم هەڵە و بارودۆخە دەهێنرێتە دەر، وەک کاراکتەرکی پارچەپارچە و زیادە تەماشا دەکرێت، کەستیی منداڵ وەک بوونکی مرۆڤانە و خاوەن مافی گەردوونی و ئازاد لە بەر چاو ناگیررێت، ئیتر جلی تازەی جەژن و یاریکردن و سەرگەرمکردن بە کەبوونەوە و قەرەباغی و سەردانی ئەم شوێن و ئەو شوێن، تەنها شاردنەوەی ئەو کەستییە تەک شکاوە و دڵخۆشکردنکی هەڵخەڵەتێنەرانەیە...

دیدی تەقلیدی و نوستالژیی کوردی ئەوە بە زەقی و ڕوونی دەبینێت و فرمێسک و حەسرەتی بە هەڵە دەکەشێت، کە بە منداڵی جەژنان جل و پێڵاوی جوان و خواردنی خۆش هەبوو، بەڵام ئەوە نابینێت، کە ئەو دڵخۆشییە زۆرە نیشانەی بەدبەختیی چەندین هەژار بوو لە جل و پێڵاوی جوان و خواردنی خۆش، دیدی تەقلیدی و نوستالژیی کوردی تەنها ئەوە دەبینێت کە جەژنان بە منداڵی یاریی خۆش خۆشیان دەکرد، ئەوە نابینێت، بە لە جەژن هەژانی تر لەو یاریانە نەبوو بیکەن...

کەمگایەک نەتوانێت منداڵ وەک کارەکتەرکی کەمەیاتی، کە خاوەنی بوونکی مرۆڤانە و مافی گەردوونی و کەستییەکی ئازادە، ببینێت و تەنها وەک هەکارکی خۆبەخش یان مەبەستی تایبەتی خۆی دانی پێ دا بنێت، نەزانێت منداڵانیش وەک گوڕکان و بگرە زیاتریش دەکرێت ببنە سەرچاوە ئەزموون و فێرکردن، ئەویش لەوەدا گوڕە وەک منداڵ خۆی بە شایستەی خۆشحاڵبوون بزانێت، پێکەنین و شادی بە سامان و ئارەزوو و هەر ئامانجکی تریش نەبەستێتەوە و سروشتکی بە هەی مرۆڤ بێت، هەروەها دەکرێت گوڕکان لە منداڵانەوە فێر بن هەمیشە خولیایکیان هەبێت، هەمیشە بە خوونک بژین و ئامانجک لە سەریاندا بێت، ئەمە جگە لەوەی منداڵان وانەیکی باشن بە گوڕکان، ئەوەی دەیانەوێت بتوانن دەری ببڕن.

کەمەگایەک منداڵکانی بە پارچەپارچەیی گۆڕە بکات، بە گۆڕییەیش وەک ئێستای ئەمە، لە جیاتیی بینینی ئێستا و خۆنی ئایندە، فرمێسك بە ئابردوو هەدەڕژێت...

جێژنی شکاندنی منداڵ ... کارا فاتیح

هەندی سکیڵاری دوعا ... کارا فاتیح

پاڵانەو و دوعای جێراوجێر لە کاتی جیاجیا و بە فرە مەبەست، لە هەندی و خورافی و ئایینەوە، بە هەی بەهێزییان لە نێستی کەدا لە پاێ ئەم دوو هەندە دێرینە هەندکی کلتووریشیان وەرگرتوە و بوونەتە بەکارهێنانکی گشتی بە حاڵەت و بەنەی دیاریکراو و تایبەت و هەمەجێر و بەشکی گۆڕە لە کلتووری زارکی و قسەکردن پێک دەهێنن. پاڵانەو و دوعاکردن لە پانتاییەکی بەرفراوان بە کار دەهێنرێن و بە زەربەی خۆن و هیوا و خەزگ و چاوەڕکردن و پێشبینیکردن بە ئایندە و... هتد، کانی مرۆڤ پەنا بە دوعاکردن و پاڵانەو براوە و ئێستایش وەک دیاردە و ئاهاتن لە سەر زاری زەرینەی زەر (گەر نەڵێین هەموو) مرۆڤکە.

پاڵانەو و دوعاکردن لە پاێ دیوە ئایینییەکەدا، لە ڕووی دەروونییەوە دەکرێت وەک هەوڵی مرۆڤ بە نەرمکردنەوەی زبرییەکانی ژیانگی ژیانی بێت و هەست بکات بە ژەر تیشککی میهرەبانداێ دەکات و ئەوەی دەیبینێ و دەتە ئاسمانی مانادار و بەهادارتر بێت، بەم هەیانەیشەوە مرۆڤ ئەزموونی ئیرادەی خۆی بەهێز بکات، بەڵام کە پاڵانەو و دوعاکردن دەکرێنە عادەت، وەک نەریت و موجامەلە و پێکردنەوەی ناکاراییی زمان لە تەعبیر لە فیکر و بیرکردنەوە بە کار دەهێنرێن، ئیتر دوعا و پاڵانەو ئەو هەندە لە دەست دەدەن کە لە پشت دەروونکی پتەوەوە دەوەستن و ئیرادەی مرۆڤ بە هەز دەکەن، بەیە پاڵانەو دوعاکان دەبن بە:

- گۆینی کار بە نیەت، ئاستێ دەکرێت هەموو کارک سەرەتا نیەت بێت، سەرەتا بیرک، مرۆڤ بە ئەنجامدانی کارک دەجووڵێنێت، بەڵام

نیەتی بە کردار، بوونی ئومێدێک بە جووڵە و هەوڵ، خەونێک بە گەشت و سەرکەشی بریتییە لە نیەتێکی پاسیڤ و خەونێکی مردوو و ئومێدێکی بە گیان، هەموو ئەمانیش لەو دوعا و پاڕانەوانەدا بە تەواوی بەرجەستەن کە وەک عادەت بە سەر زاراوەن: خوایە، ئەم زوڵمە قەبووڵ نەکەیت. خوایە زاڵمان لە ناو بەریت. خوایە بە خاتری ناوەڕۆکانی خەت ئەم دز و مافیایانەمان لە کۆڵ بکەیتەوە… هتد.

٢- دوعا و پاڕانەوەکان وەک جۆرێک لە کار دەن، بەڵام لەبەر هۆکاری حەقیقی نا لە مرۆڤ، بەڵکوو تەنها نمایشێکی پووچ و یان ناچاری یان ئامانجدار بۆ خەڵەتاندن وەک کەسێکی مرۆڤدۆست و ئیجابی و چاکخواز. لەبەر ئەوە ئەو لە مرۆڤێکی خاوەن بڕوا و مافی گەردوونی، لەبەرگرتن لە مرۆڤ دانانێ بە مافی هەنووکەیی مرۆڤ و وەلانانی هەر بەربەستێک لە بەردەم ئازادی و ژیانی. لەحزەیەکی ئەستایی و کار و جووڵەی لووبووو و دەمودەست پشکۆش دەکات، بەڵام لەبەر ناو دوعا و پاڕانەوەکان لەوانەکردنی کەمەک وشەی بە کردارن بە داهاتوو، قسەن و نابنە چالاکی، لەبەر بەڵام لەبەرێکی پاسیڤ کە هیچ ئەکتێک لە خۆ ناگرن و تەنها بە نمایشی دەمەنەوە: لە خودا داواکارم تەماندرێژ و سەرکەوتوو بیت. خودا لەحمەت پێ بکات و شیفای دەردت بنێرێت… هتد.

٣- پاڕانەوە و دوعا بە زمانێکی دینی تەنها داوا دەکات، داواکاریش سیفەتێکی ناچالاکی هەیە، ئەوەی داوا دەکات، تەنها دەخوازێت و دەپاڵێتەوە بەڵام کاریان بە ناکات یان زەحمەتە هەویان بە بدات، بۆیە داواکاران لەبەردا بکەر نین، پاسیڤ و لەکاردامالراون، داواکاریی بە هەوە دەبنە جۆرێک لە دروشم، دروشمیش پەیامێکی بە قورسایی و ناوەرۆکە، یان ناوەرۆکێکی پووچی هەیە، چونکە دروشم هەمیشە پەیام لە ئاستی زارەکی و قسەدا دەهێڵتەوە و نایگەیەنێت بە کردار: خوایە ستەملێکراوان بە سەر ستەمکاراندا سەر بخەیت. خودا لەگەڵ هەژارانە… هتد.

٤- پاڕانەوە و دوعاکردن، هەمیشە یان بەزەری زمانێکی دینیی هەیە، هەمیشە بە شێوەیەکی میکانیکی زمان و بیرکردنەوەی مرۆڤ دەخاتەوە باوەشی دیدی میتافیزیکی و ئایینی و خەون و ئامانج و کارەسات و ئایندەی مرۆڤ دەخاتە ناو دەستکی دوور و نەبینراو، ئەمەیش وەک عەقڵیەکی بەهەزی ئەو پرەنسیپە تەتالیتاریە کار دەکات کە خەونی تاک لە ناو کۆبیرکردنەوە و گشتخوازیدا دەتوێنێتەوە و دەساتی گەیانکاری کۆمەڵ یان لاواز دەکات.

- لە هەموو ئەم خانانە گرینگتر پاڵانەوە و دوعاکردن، مرۆڤ لە سەر ئەوە ئادەمیزاد کە ووداوە سیاسی و مێژوویەکان وەک ووداوگەلی سروشتی ببینێت، وەک ئەوەی هەزی بانسروشتی لە پشت ئەو ووداوانەوە بن و خوقاندبنی، ئەمەیش خەباخە لە خزمەت بکەرانی ئاستقینەی ئەو ووداوانن و هاوکات دەستی مرۆڤ کورت و بێهێز دەکات لە ئاست بڕگرتن بەو ووداوانە و گۆڕینی ئاراستەکانیان و کەتایپهێنان بە کارەسات و سزادانی بکەر و تاوانباران.

پرسیارەکە ئەوەیە: ئایا ناکرێت پاڵانەوە و دوعا هەندەکی سکێلار و دونیاییەیش وەربگرن؟ وەڵام بەم پرسیارە هەر (بەڵێ)یە، چونکە پاڵانەوە و دوعاکردن مادام بەشکی پتەو بن لە کەلتووری زارەکی و بەپتەوی لە نەستدا جێگیر بووبن و بەهێزەوە و زووزوو لە ئاخاوتن و ووبەووبوونەوەکاندا بێنە سەر زار، بەیە پێویستە ئەم نەریتە زارەکییە هەندەکی سکێلاری تێدا بەهێز بکرێت، ئەویش بە ئاراستەی پێچەوانەی ئەو خاڵە نەگەتیڤییانەی ئاماژەیان بە کرا، پاڵانەوە و دوعاکردن بکەنە پاڵنەر بۆ بەهێزکردنی ئەزموونی ئیرادە، بکرێنە خەراکی ئەو عەشقە دونیاییەی دەیەوێت مانا بە جیهان بدات و لە هەنگاوێژکردنی چارەنووس هاوبەشی هەبێت.

کێن ئەوانەی کەوتنە قەوارەی هەرەمی کوردستان بە مەترسی دەزانن؟ … کارا فاتیح

نزیکەی ٢٧ساڵ بە هەی معادەلەیەکی نەودەوەتی و لە بەرژەوەندیی زلهێزانی دونیا قەوارەی هەرەمی کوردستان دروست کراوە، کە هەر زوو لە ژێر پەردەی هەڵبژاردنەکی گاتەجاڵانەدا، کرا بە خاوەنی پەرلەمان و حکوومەت، لەو کاتەوە تا ئێستا ئەکتەر و بەرپرسانی وایان لە خەڵک دەگەیاند و بە زەر دەیانخستە مێشکی هەموانەوە، کە ئەو حکوومەتە خەونی لە مێژینەی کوردە و هەوبارەک قوربانی و خوێنی بە دراوە، ئەویش ئەگەر شتەک لە ڕاستیی تێدا بێت، ئەوا شتەکی تریان وەک حەقیقەتەکی وەها لە ناخی هەموو تاکەکدا دەچەسپاند،

گوایە دەوڵەتانی داگیرکەری کورد، بە تایبەت ئێران و تورکیا دژی ئەم ئازموونەن و نایانەوێ کورد خاوەنی هیچ شتێک بێت، لە هەر دوو بانگەشەکەدا خەیان و خەکیان بە تەواوکەری یەک دادەنا و بە چەواشەکاری ئەو قەناعەتیان دەچەسپاند، گوایە ئەمە حکوومەت و پەرلەمانی خەکە.

ئەمانە کە سەرتا بە تاڵانی و فەرهوود و ئاودیوکردنی کلۆپەلی ئەم وڵاتە دەستیان پێ کرد و پاشان بە ژنکوژ خەیان ناساند، دواتر شەپۆڵ و شەی ناوخەیان کرد بە قەدەری ئەم خەکە، لە کوشتن و دەرکردن و دەستدرێژیکردن و ئاوارەکردنی خەک ژمارەی پەوانەییان تەمار کرد، سەرەڕای دوو زانی و حکومی دوو بنەماڵەیی و دوو ئیدارەیی لە هەموو بستەکی ئەم وڵاتەدا، کەوتنە تاڵانکردنی سامانی سەر زەوی و ژێر زەوی و دەرەنجام بە دەخەک گەیشتین سەرتاییترن سیمای ژیانی شارستانی کە خوێندن و تەندروستییە لەم وڵاتەدا لە ژێر سایەی ئەم حکوومەت و پەرلەمانەدا تەفروتوونا بوو، هیچ بەهایەک بە مرۆڤ و ژیان لە سایەیاندا نەما، کەچی ناوبەناو گومان لەوە دەبەت، کە دەبەت سەرەڕای ئەو ئازموونە تاڵە بەهاوتا و نموونەیە لە مێژووەدا، قەوارەی هەرەم و حکوومەت بپارەزرێت و هەر وەک دەستکەوتەک چاوی لە بکرێت... پەویستە لە سەر ئەو قسانەی سەرەوە ئەم پرسیارانە بکرێت:

١- لە چ زەمانەکی مێژوو و لە ژێر سایەی کامە حکوم و لە چ سەردەمەکدا کەرتی خوێندن و تەندروستی و هەموو جووڵە و کار و کاسپیی خەک بەو شێوەیە پەکی کەوتوە؟

٢- لە چ زەمانەکی مێژوو و لە ژێر سایەی کامە حکوم و لە چ سەردەمەکدا دەوڵەتانی داگیرکەری کوردستان بە تایبەت ئێران و تورکیا وەک ئێستا توانیویانە سیاسەت و پیلان و خوونی خەیان لەو ناوچەیەی کە بە قەوارەی هەرەمی کوردستان ناو دەبرێت، جێبەجێ بکەن؟

٣- لە چ زەمانەکی مێژوو و لە ژێر سایەی کامە حکوم و لە چ سەردەمەکدا مرۆڤی کوردی ناو ئەم چوارچێوەیە هێندەی ئێستا هەستی بە بەبەهایی، بە هیوایی و دامانی خەون و ئومێد کردوە؟

دوای وەڵامی ئەم سێ پرسیارە، ئاسانە ئەو دوو موتەقەی سەرەوە وەک چەواشەکارییەکی ٢٧ ساڵە ناو بەرین، کە خەکی ئەم هەرەمەی پێ لە خشتە دەبرێت و بە هەیەوە هەموو ستەم و نادادپەروەرییەک لە سەری

تاقی دەکرێتەوە، کەواتە:

١- ئاست نییە داگیرکەرانی کورد بۆ تایبەت تورکیا و ئێران دوژمنی قەوارەی هەرێمی کوردستان بن، چونکە وەک گوتمان لە هیچ سەردەمێک هێندەی ئێستا نەیانتوانیوە سیاسەت و خەونەکانیان لەم شوێنەی پێی دەنێن هەرێمی کوردستان بهێننە دی، بەدنیایی دەیانەوێت ئەم قەوارەیە هەر بمێنێ، بۆ ئەوەی هەر تێیدا دەست ئاوەژا بن و نایانەوێ دەستاتی حکومی ناوەندیی بۆ بگەڕێتەوە.

٢- ئەوە بۆ واقیعی و پراکتیکی بینرا کە قەوارەی هەرێمی کوردستان ئەوە نەبوو، یان ئاگەر ئەویش بێت ئەوەی نەدەهێنا هووبارێک خوێن و قوربانیی بۆ بدرێت و خەونی کورد بێت، چونکە وا دەبینین خەی هەموو خەونەکانی تاکی کورد هێ دەتەکێنێت...
ئەوەی گرینگە لەم شیکارییە ئاسانە هێبگیرێتەوە، ئەوەیە:

١- لە کاتی هەر خەپیشاندان و ناڕازاییەک دژ بەو دەستاتە ملهوڕ و گەندەڵ و نادادپەروەرەی ئەو ڕژێمەی کردوەتە چارەنووسی خۆی، پەیستە ئەو وەهمە وەلا بنرێت، گوایە بۆ کەوتنی قەوارەی هەرێم دەی داگیرکەرانی کورد خەش دەبێت و خەونی ئەوان دێتە دی، نەخێر بەپێچەوانەوە ئەوان دەیانەوێت ئەم قەوارەیە بەم حکومەانانەیەوە تا ئەبەد بمێنێ، بۆ ئەوەی چەنیان پێ خەش بێت وا بۆ کاری بهێنن، کە ئەمیان هیچ کاتێک بۆ نەکراوە.

٢- بوونی قەوارەی هەرێمی کوردستان تەنانەت دژ بۆ خەونی نەتەوەیی کوردیش، چونکە: أ- ئەم قەوارەیە نزیکە ٢٧ ساڵە تەنها تەعبیر لە کەمتر لە نیوەی خاکی کوردستان لە دەوڵەتی عێراقدا دەکات، حکومەانانی ٢٧ ساڵی هەرێم نە بۆ سیاسەت و دیبلۆماسیەت، نە بۆ هێز و شۆڕ، نە بۆ یاسا و دەستوور، نەیانتوانیوە ئەو ناوچانە بگەڕێننەوە سەر هەرێمی کوردستان، ئەویش مەترسیی تەعریب و سینەوەی یەکجاریی لە نەخشەی کوردستان لە سەر زیاد دەکات، بوونی قەوارەیەک بۆ ناوی هەرێمی کوردستان ئومێدی گەانەوەی ئەم ناوچانە نادات، بەکوو دابینی یەکجاریی مسۆگەر دەکات، بۆیە لە حاڵەتی وادا، کەوتنی قەوارەی هەرێم و بە ناچاری گەانەوەی ئەو نیوەیە بۆ لای نیوە دابەاوەکەی، خەباتێکی واقیعیتر دژ بە ستەمی میللی و تەعریب و سینەوە دەستبەر دەکات و ڕێزکانی تەکۆشان و هاوپشتی پتەوتر دەکات. ب- بۆ واقیعی و پراکتیکی قەوارەی هەرێمی کوردستان قەوارەیەکی نەک پتەو تەنانەت لەرزەکی نەتەوەییش نییە، لە زەینترین و گۆشاوەترین و بەهێزترین ساتی ئەم ٢٧ساڵیدا هەر

بریتی بوو لە دوو ئیدارە و حکومی دوو بنەماڵە و دەخی دوو ئەمارەتی بە سەریدا زاڵ بوو و گەستانی خوونی نەتەوەییش بوو.

٥- ئاگری نەمانی قەوارەی هەرەمی کوردستان، هەڵبەت وا تەفسیر بکرێت گوایە کوژاندنەوەی دوا ئومێدی تاکی کوردە و وەک تیاچوون وێنا بکرێت، بەڵکوو ئەم هەرەمە ئاگر وەک بالەخانە بچووکترێت کە بەهای مرۆڤ و ئەخلاق و هونەر و زانست و تواناییە مەعنەویەکانی سفر و ژەر سفر بێت، بەڵە ووخاندنی گەنگۆ ئومێدبەخش بێت تا کارەسات، چونکە هاتنەوە سەر خاڵی سفر، سفر بە دامەزراندنی بنەمایەکی بەهێز، زۆر باشترە لە باڵەخانەیەکی لار کە بنەمای فشەڵی هەبێت و نەتوانیت و کاری نەکردە بێت ڕاست بکرێتەوە و نەزانیت دەست بە کوێی بڕیت تا چاکی بکەیت…

کۆتە پرسیاری ناونیشان دەکەینەوە: کێن ئەوانەی کوتنی قەوارەی هەرەمی کوردستان بە مەترسی دەزانن؟
وەڵام: هەر کەس دەبێت با ببێت، گرینگ ئەوەیە ئەمە بە مەترسیی نەزانین و مەزاییدەی ئەو پارلەمانتارانەی بەغدایش لامان پولەکی قەڵب بێت، کە دەڵێن شەی مانەوەی قەوارەی هەرەم دەکەین..

گەزمان و ئەدەبی کوردی … کارا فاتیح

ناونیشانەکی بۆتان

(گەزمان و ئەدەبی کوردی) ناونیشانەکی نامە نییە و تایتڵی سەرکیی ئەو کتێبەی پڕۆگرامی خوێندنی قوتابخانەکانی قەناغی بنەڕەتی و ئامادەیی و پیشەییە، کە سەرتاکەی کەمەک بابەتی گەزمان لە خۆدگرێت و بە نموونە و ڕاڤە و پێناسەوە ڕوون دەکرێنەوە و پاشان بە ڕاهێنان، تاقیکردنەوەیان لە سەر دەکرێت، بەشەکی تریشی بە بابەتی ئەدەبی: شیعر، پەخشان و باسی قوتابخانە ئەدەبییەکان و…هتد لەگەڵ ژیاننامەی ئەدیبان و کەمەک بابەت بە خوێندنەوە پێ کراوەتەوە… پرسیارەکە ئەوەیە: بۆچی بابەتەکی پڕۆگرامی خوێندن، بڕیتییە لە

تەکنەکشکردنی دوو بابەتی جودای وەک: ھونەرزمان و ئەدەب؟ بۆچی ھەر کەسێک مامۆستا ئەدەبی کوردی بێت، دەبێت مامۆستای ھونەرزمانی کوردییش بێ؟ بۆچی بەدرێژایی خوێندنی کوردی لە قوتابخانە، ئێم دوو بابەتە کراون بە یەک مادەی خوێندن و کەسێک نەھات بپرسێت، ئێم دوو بابەتە چییان بە سەر یەکەوە ھەیە و بۆچی لە یەک کتێبدا ترنجاون و یەک کەسیش دەتوانێت لە ھەر دوو بابەتەکەدا پسپۆر بێت؟ لە کاتێکدا نەک ھەر دوو بابەتەکە، دوو پسپۆڕیی جودان، تەنانەت لە ناو ھەر یەکێکیاندا بە وردبوونەوە لێیان، چەندین پسپۆڕی جیا دەکرێنەوە؟

وەڵامەکی تەقلیدیمان بە ئێم پرسیارانە بیستوە کە پێ دەچێت زۆر ھووکەش لە پرسیارەکە گەیشتبێت، کە پێی وایە، لە بەشی ھونەرزماندا ئاشنابوون بە یاسا و ھاساکانی زمان و چۆنێتیی قسەکردن و نووسین بە ھەگبەیەکی زانستی دەتە کایەوە، لە بەشی ئەدەبیشدا جگە لە ئاگاداربوون لە ئاست و مەژووی ئەدەبی کوردی و توانایی بەھرەمەندکانی، توانایی دەربڕینی ئەدەبی و قسە و نووسینی کاریگەر و سەرنجڕاکێش و بەکارھێنانی وشە و دەستەواژە و ھێڵی جوان و ناسک و بەھێز دەباتە سەرەوە، پێکیشەوە، واتە ھیزمان و ئەدەب بەھاوبەشی دەبنە ھێڵی ئاوێی قوتابی جۆرە نووسینێک فێر بێت، کە بە وشە و ھێڵ و پەرەگرافی تەکمە و زانستی چنرا بێت، یاساکانی ھونەرزمانی تێدا جێبەجێ کرابێت و پێیش بێت لە دەربڕینی کاریگەر و بەھێز و سەرنجڕاکێش کە جیاوازە لە قسەکردنی ھاتینی، بە شێوەیەکی کرداریێش نووسینی پارچە داشتنێک کە تواناییانەی قوتابیی تێدا تاقی دەکرێنەوە، کراوە بە ئەرکەکی ئاو وانەیە.

بە سەرنجدان لە دەخی نووسینی کوردی و ئاستی ھونەرزمانی و فۆنووسی بە تایبەت نووسینی ئاو نووسەرانەی لە دونیای ھونەرزمانیەوە دەرکەوتوون و ئەمە خەراخەرا کتێبکانیان لە چاپ دەنە دەر، بەتەواوی دنیا دەبین کە ئامانجێک نییە ئاو کتێبە (ھونەرزمان و ئەدەبی کوردی) پێکابێتی و بەرھەمەکی ھەبووبێت، کەشەی ئاو کتێبە یان ئاو پڕۆگرامەی خوێندن لە ناو خۆیدایە، ڕاستتر وایە بەم ھونەرزمان و ئەدەب ناکرێت بکرێنە یەک مادە و بخرێنە ناو یەک کتێبەوە، چونکە ئاوەی ھونەرزمان بە یاسای زانستیی نووسینی دەزانێت و فۆنەمکی نووسین و ھێنووس بە ڕاست دادەنێت، ئەدەب و ئەدیبانی کورد بە تایبەت ئاوانەی لە کتێبی قەناغکانی خوێندندا ھاتوون، کە بەشکی زۆریان ھیی سەدەکانی ڕابردوون، مەرج نییە پابەندی ئاو یاسا و ھاسا زمانییانە بووبن و لە بنچینەدا ئێم یاسایانەیان ھەر لە بەر دەست نەبوە و زۆریان لێیان ئاگادار نەبوون تا لە

نووسینەکانیاندا پێویان لە بکەن، ئەو جگە لەو گرانکارییانەی بە سەر زمانی قسەکردن و نووسیندا هاتوون، بەیە ئەستەم بنەمایەکی زمانیی پتەو لە بەشە ئەدەبییەکەی ئەو کتێبەدا (زمان و ئەدەبی کوردی) ببینینەوە و زانستیمان بەر چاو بکەوێت کە پشتی بە بەشەکەی زمان بەستبێت و نووسەر و خوێنەری کورد لەوەی فەر بن، بەیە ئەم کتێبە ئەوەی دەیدات بە قوتابی هەر خوێندنێکدا و لە وانەیەکدا وەک یاسای زمانی پشکنینتەوە، ئەوەی لە شوێنەکانی تریشەوە لەوەی تێپەڕ ببێت لەبی دەستنێتەوە، ئەوەی لە شوێنکدا بەرگی دواوە لەوەی دەسنێتەوە، ئەوەی لە شوێنەکدا و لە وانەیەکدا وەک یاسای زمانی پشکشی دەکات، لە شوێن و وانەیەکی تردا پشلی دەکات و هەڵی دەوشێنێتەوە.

پێویستە وەک هەنگاوی یەکەم ئەم دوو بەشە (زمان و ئەدەب) لە خەیاڵ و بیرکردنەوەی مامۆستا و قوتابی و خوێنەر و نووسەری کورددا بترازێن، ئینجا ئەوانەی خەیان بە ئەکادیمییان و پسپۆڕانی ئەو بوارە دەزانن دەبێت بزانن، ئەدەب و زمان هاستە دوو کایەی تەواو دابڕاو نیین، بەڵام هەندێش نزیک نیین بکرێنە یەک مادەی خوێندن و بەدرێژایی چەند ساڵێک لە ناو یەک کتێبدا جێ بکرێنەوە و یەک مامۆستا ببێتە پسپۆڕ لە هەر دوو بوارەکەدا، پێویستە بزانن زمان باس لەو یاسا و هاسایانە دەکات کە زمانی لە سەر بونیاد نراوە و هەر ئەو یاسایانە شێوەیەکی تەکمە و زانستییانەتر لە نووسیندا پێڕەو دەکەن، مەبەستیش لە نووسین هەموو کایەکانی نووسینە نەک ئەدەب بە تەنها، بەیە ئەو پێوەندییەی لە نێوان زمان و بابەتێکی ئەدەبیدا هەیە، هەمان ئەو پێوەندییە کە لە نێوان زمان و بابەتێکی دەروونی، ئایینی، فیزیکی، جوگرافی و مێژوویی...هتد، دا هەیە، چونکە کە زمان باس لە یاساکانی نووسین و زانستی دەکات، بە نووسین بە گشیی باس دەکات نەک تەنها بە بابەتی ئەدەبی، لە هاستیشدا بابەتی ئەدەبی لەو بابەتانەیە کە زۆرترین پشلکاریی یاساکانی زمانی تێدا دەکرێت، ئەویش بە هەی ئەوەی بەشێکی ئەو بابەتانە تێکستی ئەدەبین و سەردەمانێکی پشتر نووسراون و دەستکاریکردنیان پێدراو نیین و هەندێ جاریش بە هەی زاڵبوونی دەنگی کاراکتەر و قسەکەرەکان لە ناو تێکستەکاندا، نووسین دەچێتە سەر شێوازێکی زارەکی و شێوەیەکی هەڵەمەکی و ناسیستماتیکی تێدا بە دی دەکرێت، واتە کە نووسینێکی ئەدەبی دەخوێنینەوە، وەک ئەوەی گومان لە قسەکردن بێت وایە، تا ئەوەی تێکستێک بخوێنینەوە.

(زمان و ئەدەبی کوردی) ناونیشانێکی بابەتێک بە کتێبێکی قوناغەکانی خوێندن، چونکە هەر خەی لە خەیدا ئەو ئامانجانە

دەرئەنجامی کۆبوونەوەی دەیکات بە یاسا خێی لە بارەی دۆبات، ئاوەڕی تەکمەیی بەت فشێی دەکاتەوە، دۆبەت هەموان بزانن، گەر ئەدەب و ڕێزمان دابەاویش نەبن لە یەک، بەشەک نیین لە یەک و هەندە لە نزیک یەکەوە دانانرێن و پسپێیەکیان تەکێ ناکرێن، دەکرێت ئەمەیش بە سەرەتای ئەو خەمساردیە بزانین کە ئەمێ نووسەری کورد دیدەکی ستراتیژیی بە نووسین نیە، هەر کەس و هەر ناوەند و دەزگایەکی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیری بە میزاجی خێی پێوی لە ڕێنووسەک دەکات و بە ئاوەڕی سەرەتاییترین هەشیاریان لە بارەی ڕێزمان و ڕێنووسەوە هەبەت، بەیار لە شاوەیەکی نووسین دەدەن و لە ناوەند و دەزگاکانی خەیشیانەوە پێوە دەکرێن.

بەکەمەایەتیکردنی سیاسەت … کارا فاتیح

سەرنجەک لە سەر وشەکانی
)مام\مامە، کاک\کاکە، مامۆستا، دکتۆر، شێخ، مەلا و…هتد(
بە کارهێنەری سیاسییەکان …

سەردەمانەك لە ناوەندی ڕۆشنبیریی کوردیدا، ڕەخنەی ئاوە دەگیررا کە سیاسەت هەموو کایەکانی تری ژیان و کەڵتگای داگیر کردوە و ناهەڵەت سەربەخە کاری خەیان بکەن، ئەم بەچوونەیش زیاتر سیاسەتی لە کاری حیزبایەتیدا کورت کردبوەوە، بە سەرنجدان لە واقیعی کاری دامەزراوە و ڕێکخراوەکانی کەڵتگا، تەدەگەیشتین کە ئەم بەچوونە بەکی زۆر حەقیقەتی هەڵگرتبوو، بەشەکی توانایییەکانی ڕۆشنبیرانی گەڤاری ڕەهەندیش بە سەلماندن و ڕەخنەگرتن بوو لەم پرسەیە، بەڵام ئاوەی ڕۆشنایی نەخراوەتە سەر و لانی کەم لە ژێر هەژموونی ئەو بەچوونەدا بەزر کراوە، پرسەیەکی پێچوانەیە، کە ئاویش بەکەمەایەتیکردنی سیاسەتە لە ڕەگەی بەکارهێنانی کەمەک وشە و

هاوەناو بە کارەکتەرە سیاسییەکانی کورد لە وەنەی: شێخ، مەلا، مام\مامە، کاک\کاکە، مامۆستا، دکتۆر و...هتد. دیارە تا ئێستایش ئەم بەکارهێنانە وەک پرۆسەیەکی ئاسایی لێدێت و سەرنج لە لایەنە مەترسیدارەکانی نادراوە.
مەرج بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتییە، بە ئەوەیش وەک بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی قبوڵ بکرێت و ژیانی بکۆمەڵی دروست بکرێت، لە پێناو وەڵامدانەوە و تێرکردنی ئەو غەریزە و ئەو ئارەزوانەی کە سروشتین، یاسای کۆمەڵایەتی دانراوە و بە یاسا ئەم غەریزە و ئارەزوانە وەڵام دەدرێنەوە و لە چوارچێوە دراون، هەر وەک چۆن یاسا (نووسراو یان نانووسراو) بە هەموو پێوەندییەک و لێکخستنی پێکەوەژیان دانراوە، ئەم پرۆسەیەش کۆمەڵگا پێسەندی دکات و ژیانی بکۆمەڵی مەرج مەیسەر دکات، لەمەیشەوە پێوەندیی خوێن، خزمایەتی، بنەماڵەیی، ئایینی و نەتەوەیی...هتد سەری هەڵداوە.

لە کشی بکۆمەڵایەتیبووندا، تاکەکانی کۆمەڵگا بە یەک دگەن و بەرژەوەندیی هاوبەش کیان دکاتەوە، هاوکات ململانێ و ناکۆکی و جیاوازییەکان دەردەکەون و گشە دکەن، بە ئەوەی هاوشانی ئەمانە پرۆسەی بکۆمەڵایەتیبوون لە بەردەوامیدا بێت، فەزایەکی گشتی ئامادەیە کە بریتییە لە شوێنی چالاکیی عەقڵانی و وتووێژ و هەوڵی لێکخستن و گەینی ژیان، ئەم فەزایەیش سیاسییە، واتە لێکخستنی ژیان و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا بە خێی پرۆسەیەکی سیاسییە، سیاسەتیش بە چەندین دیودا دەتوانێت کار بکات، هەم بە ئاراستەی خشگوزرانیی تاکەکانی کۆمەڵگا و هەم بە ئاراستەی زوم و ستەم و چەوساندنەوە، ئەوەی کە هەوڵی گەیانی ژیان و ڕزگاربوون لە زوم و ستەم دەدات، کارەکی سیاسییە و ئەویش هەوڵی مانەوەی واقیعی باو و لە دەسەڵاتدا مانەوە و جگیربوونی کۆمەڵێک سیاسی دەدات دیسان هەر کارەکی سیاسییە، بەیە بە شێوەیەکی گشتی لێکخستنی ژیان و هەرەمی دەسەڵات و بەهرەمەندبوونی تاکەکانی کۆمەڵگا بە دیوی چاک و خراپیانەوە تێکڵا پرۆسەی سیاسیین، دژوستانەوە و سەرکوتکردنی دژبەری ناڕازییش بە هەر دوو بارداسیاسەتن، بەیە بشکی زۆری لەپرسراوەتیی ژیانی خەڵک و کۆمەڵگا لە ئەستۆی ئەو کارەکتەرانەیە کە لە لوتکەی هەرەمی دەسەڵاتدان، پێویستیش هزر و بیرکردنەوە بە ئاراستەی هەموو جووڵە و هەڵسوکەوتێکیان لە کاردا بێت و لێخنەی چاونەترسانە بە میتۆدی عەقڵانی لە دژکۆتن و گشەدا بێت.

ئەوەی تێبینی دکرێت بشکی زۆری کارەکتەرە سیاسییەکانی کورد بە تایبەت ئەوانەی بەرپرسی یەکەمن لە حزب و دەسەڵاتدا بە کۆمەڵێک

هاوڕێناوی زمانی لە وڵنای (شێخ، مەلا، مام، کاک، مامۆستا و دکتۆر...هتد) داپشراون، کە هەر یەک لەو هاوڕێناوانە دیاریت ئەو کارکتەرە سیاسییانە لە سیاسەت دابڕاوت و بەرگێکی کۆمەڵایەتییان بە بەردا بکات و بە پێوەندیی خوێن و خزمایەتی و دین و بنەماڵە، سڕز و ڕەز و موحیبەتی هەر ئەو خەڵکە بە خێی دەستبەر بکات، کە ئەگەر چی لە دەستیان دادوبەدادیەتی و ژیانێکی بە ماف و نایەکسانی هەیە، ئامێیش بە خێی پرسیەکی سیاسی و ئامانجدار و هەوڵ دەدات لەم ڕێگایەوە ئەو کارکتەرانە لە ئۆکتی سیاسیی ڕادیکاڵ بپارێزێ و لە پرسەی بکۆمەڵایەتیکردندا بە زەقکردنەوەی کەلتووری ڕەز و خزمایەتی و پێوەندیی خوێن، ڕووی میهرەبان و بەشک لە خەمان و ئاسایبوونی هەموو نادادیەک نیشان بدرێت.

دروست نەبوونی تاکێکی خاوەن ئیرادە و ئۆکتی سیاسیی ڕادیکاڵ، ڕیشەی وا لە زەمینەیەکی کەلتووری و سیاسی و کۆمەڵایەتیدا، ئەم زەمینەیە هەمیشە لە ژێر پەردەی ڕەز و پاراستنی بەها بەرزەکانی کۆمەڵگا و بکارهێنانی هاوڕێناوەکانی: باوک، مام و کاک، بە ئەم مەبەستە و ڕەزگرتن لە پلە و مەقامی دینی و خەڵکی بە هاوڕێناوەکانی شێخ، مەلا، میزا، حاجی و...، هەروەها خۆجیاکرنەوەی بەشێک کۆسایەتی و دروستکرنی جۆرێک لە جیاوازیی چینایەتی و خۆجیاکرنەوە لە مرۆڤی ئاسایی و ڕەنجدەر و ماندوو بە پاساوی زیرەکی و عەقڵی حکیمانە و خزمەتکردنی زمان بەم جیاوازییە بە هەی وشەگەلی وەک: مامۆستا و دکتۆر، تەکنا ئەم کەلتورە زمانوانییە لە ژێر پەردەی بئادەبدەستی و ڕەزگرتن وەک نۆریت و بەهای مرۆیی، ئەو زەمینە کەلتووری و سیاسی و کۆمەڵایەتییەی دروست کردوە، کە بوە بە شوێنی ناشتنی تاکێکی خاوەن ئیرادە و ئۆکتی سیاسیی ڕادیکاڵ.

ئەگەر سەردەمێک لە ژێر ستەم و دیکتاتۆریەتی داگیرکەردا، خەڵک ناتوانێت چ بە نووسین و چ بە قسەکردن ناوی ستەمکارێکی وەک سەدام حسێن و داگیرکەرانی تر بهێنێت و ڕەخنەیان لە بگرێت، ئەمڕۆ هەمان شت دووبارە دەبێتەوە و کارکتەرە سیاسییەکان بە کۆمەڵێک هاوڕێناوی کۆمەڵایەتی گۆمارە دەدرێن و لە ژێر پەردەی ڕەز و کەلتووری بئادەب قسەکردنەوە هەمان قەڵغان کە بە سەدام حسێن بە ترس و تۆقاندن دروست دەکرا، ئەمڕۆ بە بیانووی ئیحترام و پێوەندیی کۆمەڵایەتی و هاوخوێنییەوە و بەو ژەهرە کوشندەیەی کە گوایە ئەوان باوک و مام و کاک و براگەورە و مامۆستا و دکتۆر و زانامانن بە کارکتەرکانی: جەلال تاڵەبانی، مەسعوود بارزانی، نەوشیروان مستەفا، عەلی باپیر، سەڵاحەدین بەهادین، بەرهەم ساڵح و ئەوانی تر

هەمان شت دروست دەکرێت. ئەگەر سەردەمێک لە ژێر ترس و تەقاندندا بە هۆزەوە ناوی سەدام حسین دەهات و شیعر و شانامە بۆ باسایدا دەهێنرایەوە، ئەمڕۆ بە هەمان هۆزەوە بەناو هۆزێک کە ئیلهام لە پەوەندی و خوێن و خزمایەتی وەردەگرێ و جادووی ئەتمۆسفێرێکی کەمڵایەتی لە وێنەی شیعر و شانامەکانی زوو بە پاشپشتی هاوەناوەکانی: باوک، مام، کاک، مامۆستا، شێخ، مەلا و دکتۆر یەک سەرکردە بە زانا، ئاوی تر بە حەکیم، ئاوی تر بە خواناس، ئاوی تر بە خەمخۆر و دونیادیدە و ئاوی تر بە پێناگەی هەژاران ناو دەبرێن.

لەمڕۆی سەردەمی دەسەڵات و هەژموونی لیبرالیزم لە جیهاندا، دروشمی زاڵ و داسەپاو و پەسەندکراو بریتییە لە تاکگەرایی و فەردانیەت، تاکگەرایی و فەردانیەتێک، کە ئاسوودەیی بە سیستەمێک بەخشیوە و کەسپێکی وەهای لە بەردەم نەماوە، بە تایبەت لەم پەراوێز و تاقیگەیەی سیستمی جیهانی و شوێنی پراکتیکردنی خوێن و تەماحی بەرژوازیەت و ئیمپریالیزمی جیهانی و تایبەتتر ئەم پارچەزاویەی کورد لە سەری دەژی، فەردانیەتێک هەواجێکی پێ دەدرێت، لە بریی تاک شوێن خوێن و خیانەتکانی بکەوێت، دەستبەرداریان دەبێت و لێیان ئادەکات، لە بەردەم فەردێکی وەها سەرگەردان و داماڵراو لە ئۆکتی سیاسی، ئاسانتر کارەکتەری سیاسی دەتوانێت لە پاڵ تەماع و هاتنەدی خوێن و بەرژەوەندییەکانی، هاوکات خۆی وەک: باوک، کاک، مام، مامۆستا و دکتۆر و مەلا و... هتد، بزانێ و لەگەڵ تاقیکردنەوە و سەپاندنی دەسەڵاتی ئاق و فاشیانە و تاڵانچییانەدا، لە هەگبەی ئەم هاوەناوە فریودەرانە و خەڵکییانە سیمایەکی کەمڵایەتییانە بە کاراکتەری خۆی ببەخشێت و سیاسەتە دژە بەشەرییەکانی بە پەردەیەکی جادوویی کەمڵایەتی بشارێتەوە و پەوەندیی درزانەی خوێن و خزمایەتی لەگەڵ ئاوانی دەیانچەوسێنێتەوە دروست بکات، تا دیوکی میهرەبان و سایەی هەژاران و پێناگایەک بە هەموان بە خۆی بدات و بینوێنێتەوە، هاوکات ئاو قناعەتە دروست بکات، وەک چۆن باوک و براگەورە و مام و مامۆستای حەقیقی و بایەلاجی، بەرپرسیارێتییان وایان لە دکات میهرەبان و بە سەز بن، هەر ئاو بەرپرسیارێتییان وایان لە دکات وەک پەویستی ئاق و بە زەبر و توند بن، کارەکتەرە سیاسییەکانیش بە هەی خەشاردنەوەیان لە ژێر ئەم هاوەناوانەدا دەیانوێت و هەمان دەخی ئاسایی و سروشتی و پەویستی بە ئاقی و توندوتیژی و سیاسەتە دژە بەشەرییەکانیان دروست بکەن، لەگەڵیشیدا وێنەی فریودەرانەی میهرەبان و بەشکبوون لە خاك و بەرپرسیار لە ژیانیان لە بەر چاو لا نەچێت و وەک موتەقەک بیخەنە ڕوو.

نووسەر و هونەرمەندی کورد، لە بریی ئەوەی ڕۆخنە لەو کەلتوورە زمانەوانییە بگرێت، کە لە ڕۆگەی نەریتی ڕۆژ و بۆدابئاخاوتنی ساختەوە، سیاسەت دەکاتە کایەیکی کۆمەڵایەتی و پەیوەندیی خەڵک و خزمایەتی و خوێن دەدات بە سەر لێپرسراوێتیی سیاستمەدارانداا، هەر چەند ئەوەی دەیکەن دژ بە هەموان و ژیان و خەونی نەوەکانی ئایندەیش بێت، بەناو ئەوان هەر مام و کاک و سەردار و مامۆستا و دکتەرمان بن، کەچی بەشکی زۆر لەو نووسەر و هونەرمەندانە لە دواوە ڕۆچکەی ئەم نوخبە سسیاسییانەیان هەڵگرتوە، گەرچی ناتوانن: کاک، مام و مامۆستا… هتد لە پشتەوە وەربگرن، لە دواوە ڕووبەری باوکی بایەلەجی فراوان دەکەن، لە جیاتیی ڕۆخنەگرتن لە کەلتووری باوکسالاری و نەرسەنتەری، بە ڕۆگەکی خەڵکی و ناوچەگەرێتیدا ڕۆچوە و بنجی داکوتاوە و پاشناو و نازناوەکانی (قەرەداخی، سیوەیلی، پێنجوێنی، ئاکرەیی، چەمانی، هەولێری، زاخەیی، سنەیی، بانەیی، هەورامی، بەرزنجی، شارباژێڕی و سۆکانی… هتد)ی خستوەتە دوای خۆی.

نووسەر و هونەرمەندی کورد، لە بریی ئەوەی ئەو کەلتووری زمانەوانییە تێک بشکێنێت کە ناهەقێت مام جالال ببێتە بە جەلال تاڵەبانی و کاک مەسعوود و کاک نەوشیروان و کاکە حەمە ببنەوە بە مەسعوود بەرزانی و نەوشیروان مستەفا و محەمەدی حاجی مەحموود، مامۆستا عەلی باپیر و مامۆستا سەلاحەدین ببنەوە بە عەلی باپیر و سەلاحەدین بەهادین و دکتەر بەرهەم ببێتەوە بەرهەم ساڵح، دەست پاشگری (ی) دەخاتە سەر ناوی شوێنکانی (قەرەداخ، سیوەیل، پێنجوێن، ئاکرێ، بەرزنجێ، چەمان، هەولێر، زاخێ، سنێ، بانێ، هەورامان، شارباژێڕ و سۆکان… هتد) لە ناوێکی بەرجەستەی شوێنکانەوە دەیانکاتە، ناوی واتایی و ڕەمزی و ڕووێکی ئایدیەلۆژیان پێ دەدا، بە ئاگا لەوەی ئەم ناوچەگەریی و خۆپەرستییە، ئەگەر چی هەڵبژاردنێکی هەر بەخشی یان ڕۆکەوت یان وەک خۆیان دەڕۆن سەز و وەفایەکی پاک بێت بە ئەو شوێنانە، بەڵام لە خۆیاە و نەستیاندا ڕووبەر و هێزی ئەو کەلتووری نەرسەنتەری و باوکسالارییە بەهێز دەکات، کە نایەوێت باوکی بایەلەجی وەک شوناسێکی ئاسایی کە دەسەاتێکی ئەوتەی نەبێت بە سەر هونەر و نووسین و بیرکردنەوەی ئەو نووسەر و شاعیر و هونەرمەندانەوە لە جێی خۆی بەمێنێت و یان تەنها باوک بێت، بۆیە لە ڕۆگەی چیرۆکی تا ڕادەیەک عونسووری بە جوانی و مۆبێندی زیرەکی و ئازایی و چاکی.. هتد بە ئەو شوێن و ناوچانە، ڕووبەری باوک و خەدانپاە سایەی باوکی ڕەمزی و ئایدیەلۆژی زیاد و هێژموونی زاە دەکات، ئیتر چۆن

چاوەڕێ دەکرێت بۆ جیهانبینییەکی ئازاد و ڕاقی و هزرێکی ڕادیکاڵەوە ڕوگە لە بەکۆمەڵایەتیکردنی سیاسەت بگرێت و کارکتەرە سیاسییەکان بە فیکرێکی سیاسییانە هەبسەنگێنێت و نەهێڵێت لە ڕوگەی پەوەندیی بنەماڵەیی و خزم و تەکنەاویی خزمایەتی و خوێن، ئەو هەموو مەرام و پاوەنخوازی و دەسەاتی توند و ستەمکارانەیان بە سەر بچێت.

وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەناوانە و لەکردنەویان لە ناوکان، لەدانە لە جۆرێک لە سایکۆلۆژیا کە خەهەکشان و سیفەتی باڵا و گەورەیی و پلەیەکی بەرزتری بە خاوەنناوکان بەخشیوە و بە خەکیش بچوکی و ئیرەیی و کەمی ماوەتەوە.
وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەناوانە و لەکردنەویان لە ناوکان، لەدانە لە جیاوازیی ڕوگەزی و ئایینی و بەرژوازی و ... هتد، کردنەوەی ئەو کارکتەرە سیاسییانەیە بە مرۆڤی ئاسایی تا بە هەی ئەو جیاوازییانەوە لە ناو ڕووبەری لەپرسینەوە و ڕەخنەلەگرتن و دادگاییکردنیان دەرنەکرێن.
وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەناوانە و لەکردنەویان لە ناوکان، لەدانە لە بنەما خەکی و بنەماەیی و ئایینی و عەتفە کەمەایەتییەی، سیاسەت بە قایمکردنی ژێرپێ و بنەمای خەی سوودی لە دەبینێت و درۆژە بە تەمەنی واقیعی باو و کارکتەکانی دەدات.

وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەناوانە و لەکردنەویان لە ناوکان، لەدانە لەو پەوەندییەی مرۆڤ بە شوێەکی ستوونی دابەش دەکات و هەی یەکسان تەک دەشکێنێت، بە پەوەری خەکی و دینی و بەرژوازی یەک لەوانی تر بە زاناتر و یەکەکی تر لە ناو کێەکدا بە لەهاتووتر و خانەدارتر و سەروەرتر و تەنانەت پیرۆزتر سەیر دەکات.
وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەناوانە و لەکردنەویان لە ناوکان، لەدانە لەو ئایدیۆلۆژیایەی لە سەرکەوە بە سەپاندنی هەز و دەسەاتی بە سەر کەمەگادا کارکتەری سیاسی باڵا و جیا دەکاتەوە، لە سەرکیشەوە بە بەهێزکردنی ێشە کەمەایەتییەکانی ئەو دەسەاتە، بە بیانووی پەوەندیی خوێن و ئایین و نەتەوە و هتد، کارکتەرە سیاسییەکان دەکاتەوە بە بەشەک لە خەک و هەرەمی دەسەات وەک موتەقەک دەناسێنێت.
وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەناوانە و لەکردوونەویان لە ناوکان، لەدانە لەو حەماقەتەی بە ناوی ڕەزەوە، دەسەاتەکی شاراوە بە خەکانەک دەبەخشێت و کەلتووری بۆدەبی دەخاتە خزمەت سەروەرکردنی چەند کەسایەتییەکی سیاسی

بیرکردنەوە لە مەستی ... کارا فاتیح

بە هاوڕەم: ڕەباز مەحموود

بە پێچەوانەی دیدی تەقلیدی و دینییەوە، مەستبوون جۆرێك نییە لە بێئاگایی بەکوو جۆرێکە لە بێئاگابوون، بەڵام بێئاگابوون بڕانبەر بەشێ تاریك و عاسیەکانی جەستە و ڕوناککردنەوەی پانتاییی تر کە لە ساتی نامەستیدا بەو شێوەیە ڕەشن نییەن. مەستبوون بێئاگابوونە بە دیوی ناوەوەی جەستە و ڕۆح نێك جیهانی دەرەوە، بەڵام ئەو بێئاگابوونەوەیە تیشکدانەوەی بە سەر جیهانی دەرەوە دەبێت و ڕێتینی تێك دەدات، یان دەبێتە مەترسی بۆی.

کاتێك دین مەی حەرام دەکات، یان سیستم یاسا و ڕەسای مەرجی تەمەن و کات و شوێن و...هتد، ـی بە دادەنێت، پاساوگەلی وەك زیانی بە تەندروستیی بەکارهێنەر و باری ئاسایی خۆکی تر و...هتد دەهێنەوە، بەڵام ڕاستییەکەی ئەوەیە بەم حەرامکردنە شەریعەت و یاسا دەیانەوێت، مرۆڤ لە مەستی و جیهانی مەستان و لەوێشەوە لەو هۆشیاریییە تایبەتە دابڕێن کە لە ساتی ئاسایيدا زەحمەتە هەیبێت، هۆشیارییەك گومان و پرسیاری ترسناك بڕەو ڕووی بیرکردنەوەی ئاسایی دەکاتەوە، دەنا دەزانن خواردن و خواردنەوە زەرن کە وەك مەی و بگرە زەرترییش بە تەندروستی مەترسیدارن و زەربەی تاوان و دەستدرێژیی مرۆڤ بە سەر ئەوانی تریش لە دەخی نامەستیدا دەکرێن.

مەستبوون چالاککردنەوەی نێست و هەنانە پشەوێتی، نەستیش لەگەڵ سیستم و جیهان و بیرکردنەوەی باودا ڕێك نییە، چەپاندن و بیرکردنەوەی داخراو و حەرامکانی دین و یاسا دیار و نادیارکانی سیستم، نەستیان کردوە بە شوێنی شاردنەوە و ناشتنی ئەو ئایدیا و بیرکردنەوە و ئارەزوو و غەریزانەی لە ناو ئەو جیهان و سیستمدا قبوڵکراو یان ئاسایی نیین و لە باشترین حاڵەتدا ئارایيشتکردن و یاسا و نەرمکردنەوە و خۆگونجێنیان پێویستە بە ئەوەی بە شێوەیەکی بە زیان جارجار بێنە دەر.

کە مەستبوون ئەم ڕووبەرە چالاك دەکات و ڕەشنایيی دەخاتە سەر، ئەم

ووبارە هەندە بارتاسەك نییە، تا تەنها بە وەنە، جنسو، پیسوچپڕی، شە و خائازاردان و زیان لە خەڵك و خە، گوزارشتی لە بکرێت، بەکوو تەنها عەقڵی دینی و سیستم ئەم جارە شوناسە بە مەستی و چالاککردنەوەی ووبارە نیست دەبەخشێت، هەر خەیشی ەواج و ئیعتبار بە ئەم جارە مەستییە دادەنرێن، بە ئەوەی ەهەندی قووڵی ئەو ئاگاییە ترسناکەی لە مەستییدا هەیە و دەبێتە لانکی پرسیار و گومان بە سەر سیستم و دین بە بەها بکات و بە تەواوی کاڵی بکاتەوە و لە مەستی بیکاتە دەر.

مەستی جارێکە لە هۆشیاربوونەوە بەرانبەر ئەو ملکەچییەی مرۆڤی کردوەتە کۆیلەی هەزی بانسروشتی و کەلتووری بازار، کە لە سایەیدا ژیانی بوەتە چەند فەرم و هیوایەت و خەونکی سادە و تەنها بە بەدەستهێنانی کەمەك پێداویستی و ئایینەدی ساکار یان پاداشتی ئەو دونیا بژی، کە هەر خودی سەرمایەداری کردوونیەتە پێداویستی و ژیانی مرۆڤیان لە ناو ئەم بازاڕدا ون کردوە و لە ەهەندی گەردوونیی داماڵیوە، مرۆڤی ئەستا کەمتر لەو سەردەم و ەایەانە دەگرێت، کە بەرەو ەهەندە ەازئامێز و نهێنی و نادیار و قووڵکانی ناخی خەی دەیانبات، بەڵام مەستی دەتوانێت و دەشێت ئەم کارە بکات، بە ئەوەیش نەیکات، بازار و سەرمایە، مەی و مەیخانەکان سەرتاپا لە ەهەندەکی مادی و سەرمایەگوزاری هەدەکشن و پێشبەکەی نرخ و خزمەتگوزاری دەخڵە سەر جارەکانی مەیی و مەیخانەکان و کوالیتییان، دیدی تەقلیدی و دینییش مەی دەکەنە سەرچاوەی ئاشووب و زیان و مەیخانەکانە دەکەنە مەبەندی بابوونەوەی تاوان و ناپاکی، هەر ئەم دوو جارە ەگری و حەرامکردنیش مەی و مەیخانەکان شیرین دەکەن تا لە ەهەندی مەستیی حەقیقی دایبماڵن، مەیخواردنەوە وەك جارەك لە تاقیکردنەوەی حەرام یان بگۆییی دینی سەیر بکرێت، یان وەك جارەك لە نماییشی ژیانی تایبەت سەرنج بدرێت و مەستی بکرێتە خەنماییشکردن و ەتین و کاتبەسەربردن و پەویستیی پەکردنەوەی هەندە بەنە و دانیشتن و تەکەکردنی بە ابواردن و فەوزا و شانەو و کردنی بە بابەتەك بە باسکردن و خەهەکەشان و مەدەل و چاولەکەری، بەمەیش بتەواوی مەستی لە ەهەندی ئاگاییی قووە بە جیهانی پەنهانی ەح و جەستە بتاڵ دەکرێتەوە، مەستی دەکرێتە حاەتەك بە خەنماییشکردن و ئەوەی لەی دەمەنێتەوە تەنها پاشرە و پیسی بەت، ئەمە سیستم تەنها ئەو شتە بە دیوی پەنهان و نائاشکرای مرۆڤ دەزانێت کە سایکەلۆژیای باو و تەقلیدی ناو لە دەنێت نەست و تەنها لەوەدا سادە و کورتی دەکاتەوە کە دەبێتە پاڵنەری کاری خراپ و دزەو و دەزینەوەی هەکاری هەندەك یان زەربەی یان هەموو

هەڵسوکەوتی مرۆڤ.

ئاشکرایە هەڵخڕگرتن لە سیستم و هەوڵی لەقاندن و خستنی پایەکان، تەنها بە خۆپیشاندن و هەڕەشە و بڕکەوتنی فیزیکی ناکرێت، بەڵکوو سەرتاپای کرانەوەی سنوری بیرکردنەوە و ئەندێشە و خەیاڵ هەڵدەگرێن، مەستییش دەڵاقە و ئاسۆیەکە بۆ ئەو کردنەوەیە و شکاندنی بڕبڕستەکانی بەردەم بیرکردنەوە، شکاندنی بڕبڕستەک کە لای سارتەر بە بیرکردنەوە لە ئازادیی وجوودیی مرۆڤ بڕجەستە بوو و لای بیریاران و فیلەسووفانی تر بە چەشنی تر.

ئەوەی دین حەرامی دەکات، بە بیانووی زیانی بە تەقوا و خواپەرستی و ئاشووبنانەوە لە نەو موسوڵمانانداە هتد، هەر خودی ئەم حەرامکردنە مەی لە قوڵایی بیرکردنەوەی موسوڵماندا شیرین دەکات و بەوەی جارێك بە تاقیکردنەوە حەرام و جارێك بە نەشئەی دووبارە گەڕانەوەی بە بەر قاپی خودا و وازهێنان لە مەیخواردنەوە، دەیەوێت بایەخی مەستی بهێنێتە خوار و تەنها وەك کارێك کە پیسوچڵی و گڵی و بێئاگایی و زەرەری مادی و دەهێنێت، ئەمەیش وا دەکات مەیخۆر تەنها وەك جۆرێك لە ناگوڵایەی و دەستبردن بە حەرامێك مەی تاقی بکاتەوە و هەندە جار بگاتە ئاستی زیادەڕەوی و بەدمەستی و تاقیکردنەوەی هەموو ئەو پێشبینییانەی دین بە حەرامکردنەکە باسی دەکات، بەمەیش دینەوێت بە فیعلی مەستی بکاتە حاڵەتی بێئاگایی مرۆڤ بڕانبەر بە ناوەوە خۆی و دڕکەوتنی ئەو هەوبڕانەی نەست کە هەووی بەزراو و ناشیرنییان لە دیدی کەمەڵەوە هەیە.

مەستی نانووسرێتەوە، ئەوانەی مەستی دەنووسنەوە خەیان مەست نین، یان مەست بوون و ئێستا بەری داون دوای مەستی لە ژێر کاریگەریی ئەو چێژەی لە مەستی وەریان گرتوە، باسی مەستی دەکەن، ئەوان باسی ئەو جیهانە دەکەن کە خەیان ئەو کات دروستیان کردوە، نەك خودی مەستی خۆی، بەیە باسکردنی مەستی وەك باسکردنی عەشق و خەم دریەکی گەورەیە، شاعیران وەك چۆن بە باسی عەشق دەیانەوێت گرینەکی غەریزی بشارنەوە و هەهەندەکی قەوە و پرسەکی گەورە و پیرۆز بە زەروتنەکانیان ببەخشن، بە باسی خەمیش هەهەندەکی مرۆیی و کاریگەر و ئیستاتیکیی ساختە دروست دەکەن، بە باسکردنی مەستییش خودی مەستی لەکەدار و بە بەها دەکەن و دەیکەنە بەهانەی دروستکردنی دەخێك بە بە باکردنی خەیاڵ و حەز و دونیای وەهمییان.

ئەم باسە پێشکێشکە و درێژەی هەیە…

بارگا... بارە گا .... کارا فاتیح

بارگا: بوون بە بار بە سەر کەسگاوە
بارگا لە خیانەتدانی سیاسی و کەسایەتیدا شونە، شونی ئەندامکانی پارت، کەکخراو، کەسەت و سەندیکای جەراوجەرە... شونی کاری میر، پاشا، سەرۆك، بەرپرس و...هتد، ەکانە، ەاستییەکی حاشاهەنگر هەیە، لە کوردستان پارت، کەکخراو، کەسەت و سەندیکاکان ئاونەی خەك و ئەو توەژانەی خەك نیین کە بە زەر خیان کردوون بە نونەریان، سەرۆك و بەرپرس و لەپرسراوی یەکەم و دوەم و سیەم ...هتد،ی شار و شارچکەکان، هەندە دوورن لە ژیانی ئاسایی خەکەوە، کە قسە دەکەن، وەك لە هەساری جووداوە هاتبن بەو شوەیە دەدوەن، لەم ەاستییە سادیەوە بارگاکان دەبن بە دوەمی دەی شار و شارچکەکان، دەبنە سیخوەخانە و گەندەخانە و تەسەخانە و شونی ئینسانی زیادە و بکەەك، شونی ئەو کەسانەی جگە لە بوون بە عەبد و دەزینەوەی کەچکەی دزەو بە پارە و دەسەات و مفتەخاری و چەسی، هیچ سەنعەتەك، بەهەریەك، خولیا و بیرکردنەوەیەکی تریان نییە، لەرەوە لە خیانەتدانی خەکدا بارگا چیتر شونکی ئاسایی نییە.

بارگا ئەستا لە خواست و ئارەزووی خەکدا بە تایبەت خەکانی خەپیشاندەر، وەك بینا پەویستە دابخرەت، بسووتنرەت، چە بکرەت، ئاسا و تابلەکەی بخرەتە ژەر پەو، وشکەیش لە بیرکردنەوەی خەکدا وەك وشەیکی پتەو کە مانای خەی بدا نەماوە، خەبەخە بە بە ئەوەی بە ئەنقەست بەت، وشکە هەدەوشەت: بار+ە+گا... [بار] لە زمانی کوردیدا مانای زەرە و دەیشچەتە پکهاتەی زەر وشەی تەوە، بەام ئەوەی لەرەدا خیانە بەی دەوا دوو مانایە: 1-بارستایی، قورسیایی، ئەندازەیەك لە شتەك (کەلوپەل و خەراك) وەك: بارتەر، بارەدار. 2-مزاحم، بارستکی ناقسا کە ە لە یتمی ئاساییی شتکان و ئیشوکار دەگرەت، وەك: ئەو کەلوپەلانەم لە بوون بە بار نازانم چییان لە بکەم. دوو مانای [گا]یش زەق دەکەینەوە: 1-نەرەی ەشەوەاخ. 2-وەك پاشگری ئەو ناوانەی کە دەبنە ناوی شون [اسمی مەکان] وەك: یاریگا، خەوەتگا... ئەستا لەم مانایانەوە، بارگا دەبەتە بارەك لە گا. بار وەك گوتمان بە یان ئەندازەیەکە لە شتەك، [گا]یش ئەگەر

چی ناوی ئاژەڵەکە، بەڵام بە هەی سروشتی ئەم ئاژەڵەوە لە بەر دیدی کورددا، جووڵەی خاو، قەڵەوی، دەنگی ناساز، پیسوپۆخڵی، ئاگەر چی مرۆڤدۆستی و ئاژەڵدۆستیی مرۆڤی کورد دەخاتە ژێر پرسیارەوە، بەڵام وەك جنۆو بە کەسانی تەمەڵ و گەل و پیسخۆر و چەنەباز و دەنگ ناساز بە کاردێت، کەواتە ئێستا بارگا شوێنی کەسانی تەمەڵ و گەل و پیسخۆر و چەنەباز و دەنگ ناساز و هەموو سیفەتێکی نزیك لەم بابەتانەیە. لە مانای دووەمیشیدا بارگا، شوێنی ئاو کەسانێیە کە بارن بە سەر کەمەگاوە، کەسپن لە بەردەم ژیانێکی باش، ئاگاە لە پێشکەوتنی وڵات دەگرن، لەمپەرن لە سەر ڕێی داهێنان و خۆشگوزەرانی و دەخی شایستە بە مرۆڤ.

دەمەنتاوە سەر ئاوەی کامە بارگا ئاو مانایانەی بە سەردا دەچەسپێت، ئەنگە لە خەیاڵی زەربەماندا کە ئەم ئاژانە بارگاکانی حزب کەوتنە بەر پەلاماری خێپیشاندەران و هەندێکیان سووتێنران، وا بزانین ئاوە تەنها ئاو بارگایانە وان، بەڵام ئاگەر وردتر بڕوانین، دەبینین ئاوەی بارە بە سەر کەمەگا و ئاوەی شوێنی خەڵکانی بە کار و پرۆژەیە و بوێتە شوێنی کەیلە و پارێپەرست و چێیس و پیسخۆر و لە سیخوخانە و گەندەخانە و تەمەڵخانەیێك زیاتر نیین تەنها بارگاکانی حیزب نیین، بەڵکو بارگاگانی: دوکتۆران، یاساناسان، تەلەبە، مامۆستایان، هونەرمەندان، نووسەران، ئەندازیاران، ژنان، لاوان، کرێکاران، کەمئەندامان و هەموو ئاوانی تر بە جیاوازی هەمان سیمایان لە کەمەگای کوردیدا هەیە.

جەگر یان شەریک … کارا فاتح

کە دەوڵەت لە فەرهەنگی مەدەنییەکەیدا لە عەقڵی ئەماندا جێگر نەبووبێت، لە بەرەوبردنەوە بووبێتە خەسپاندن، لەپرسراوێتی لە خزمەتکردنەوە بووبێتە هەموو شت بە خزمەتی خێت، ئیتر نەك چەمکە ئەکادیمی، یاسایی، سیاسی و کارگێیەکان، بگرە چەمکە زەر ئاشناکانیش لە بیرکردنەوە و دەماغی تەماعکارانەی ئەماندا دەبن بە مەخسەرە.
قوباد تاهیر بانی جەگری سەرکی حکوومەتە، هەموو کەسکی خوێندەوار یان نەخوێندەوار، یان هەر کەسک لە هەر ئاستکی هەشیاریدا بێت

دەزانێ جەنگ مانای چی: ١- لە غیابی بەرپرسیار/سەرۆکدا وەک بەرپرسیار/سەرۆک کار دەکات و هەموو کارەکان ئەنجام دەدات. ٢- لە ئامادەبوونی بەرپرسیار/سەرۆکیشدا فشاری سەر بەرپرسیار/سەرۆک کەم دەکاتەوە و بە پێی ئەرکاری یاسایی لێپرسراوێتیی هەندێ کاری دیکە ئەستێ. ٣- لە کاتی مردن یان دەستلەکارکێشانەوەی بەرپرسیار/سەرۆکدا بە شێوەیەکی کاتی ئەرکەکانی ئەنجام دەدات...

کارکردنی قوباد تاڵەبانی وەک جەنگەری سەرکی حکوومەت لە کوێی ئەم تێگەیشتنە سادەیەدایە بە جەنگەر: لە زەربەی سەرکەندا هاوشانی سەرکە، لە واژەکردنی زەربەی گرنگبەستەکاندا ئامادەیە، ئەنگەر هەندێ بیاری سەرک، بە بە ئەکەوتن لەگەڵ جەنگەر و وەرگرتنی بڕچوونی دژنەچێت، هەموو ئەمانەیش مانای جەنگەر بە ئەم پێستە بتاڵ دەکەنەوە و دەیکەنە شەریک... شەریک چییە؟ پشکپشکێنەیە، پشک لە خەروبەری دەستبەسەرداگرتنی پێستدا، دابەشکارییە لە سامانی بەردەست و بەدەستهێنان یان دەستدرێژیکردنە سەر سامانی ئەوانی تر... بە کورتی سەرک و جەنگەر دەکرێت بە عەقڵی دامەزراوەیی و ئیداری کار بکەن و خزمەت بکەن، بەڵام دوو شەریک تەنها بە عەقڵی بەرژەوەندیخوازی و زەرترین بردنەوە و قازانج... دوو شەریک هەمیشە کاری یەک تەواو ناکەن، بەڵکو یەک کار دەکەن و هەر یەک چاوی لە پشکی خەیاتی... دوو شەریک لە دوو ئەگاوە دەچنە سەر یەک غەزنە و هەرچییەک بێت، چ قازانج یان دەستکەوت یان تاڵانی بە پێی مەنتیقی هەز بەشی دەکەن، دوو شەریک لە کاتی دەستکەوت و قازانجدا کەک و تەبان، لە شکستیشدا بەرپرسیارێتیی هەڵناگرن و لەناو کەشی شراکەت و یەکتر تەمەتبارکردن و بارودۆخدا ونی دەکەن.

نەچیرڤان بەرزانی لە هەر کوێ بێت، قوباد تاڵەبانییش لەوێیە، کەواتە کە کاری هەبوو و بە کەسی بە جێ هەشتوو؟ وەڵام کەسیان کاریان نییە تا بە ئەوی تریان بە جێی بهێڵێت... ئەوان کار ناکەن، ئەوان تەنها خاوەنداری دەکەن... ئەوان خەیان بە خاوەنی هەموو شت دەزانن بە خزمەتی خەیان، نەک بە لێپرسراوێتی، ئەم لەژێکە بە لێپرسراو و بەڵوبەری بچوکترین بەشی دائیرەی حکوومەتکەیان دێتە خوارەوە، ئەوەی دەبێتە مودیر، خەی ساحێب ماڵە، ئەتەمبەل و هەموو شتێکی دائیرە بە بەرژەوەندیی بە کار دەهێنێت، وەك مامی خەی دەچێتە سەر کورسی و کەی بوەت دەری دەکات و کەی ویست دەیهێنێتە لای خەی.

بزووتنەوەی گەلان ... کارا فاتح

گەلان کردار نیە، لە دەخی (کار)دا نیە بە دروستکردنی هەوداو، بەکوو دەخی (چاوگ)ـەوە... چاوگ چیە؟ چاوگ سروشتەکی وەستاوی هەیە: نووستن، خواردن، گەلان، مردن، هەشتن، دانیشتن... لەم دەخەدا هیچ هەوو نادات و هەموو شتەك لە جووڵە خراوە، چاوگ ناوەکە لە هەموو هەڵگانی تری (کار) دەربڕیت، ناکۆتە ناو کاتەوە، پەیوەندیی بە هیچ یەك لە کەسەکانەوە نیە و بە بە (بکەر) خەی نمایش دەکات، نمایشەك بە بە دروستکردنی هەوداو... دەخی کردارەکانی (گەلان) بریتیین لە: گەیم، گەاوە، دەیگەەت، گەڕا...هتد، واتە گەلان ناوەکە بە ئەم دەخانە، بەپام خەی وەستاوە و فەرمەکی بە جووڵەی هەیە.

لە هەڵزماندا هاتوە کە هەموو هەڵگانی کار لە چاوگەوە دروست دەکرێن، بە یاسای جێراوجێر کاری هاڵبردوو و هەڵگانی کاری هاڵبردوو لە چاوگەوە دەردەهێنرێن، بەپام لەسەر ئەرزی واقیع هاوکەشەکە تا ئادەیەك پەچەوانەیە، ئەوە چاوگی (گەلان) نیە هەڵگانی کار دروست دەکات، بەکوو هەڵگانی کار بەرەو ئەوە دەڕۆن ببنەوە چاوگی گەلان، یاخود لە ناو چاوگی گەلاندا بتوێنەوە و لە دەفری ئەو پەکهاتەیەدا لە جووڵە بخرێن، کارەکان خەیان هەن و هەوو دەدەن، بەپام دەچنەوە سەر سەرچاوەیەکی ساختە و لەوەدا کوەر دەبنەوە.

ئەگەرچی ئەم پەکهاتەیە هەر لە سەرەتاوە ناوی (بزووتنەوە) لە خەی دەنەت، بەپام ئەم ناوە هەڵگانی بەم ئاراستەیەیە و ئەم ئامانجەی (گەلان) ئەکتیڤ دەکات، نەوەکوو پرسەکە بخاتەوە سەر هەیتمی خەی، بزووتنەوە هەزی زیاتر بە گەلان دەدات بە لە جووڵەخستنی هەوداوەکانی ناو کەمپگا، بەیە بە هە نیە هەر دەنگەکی ناڕازی، هەر جووڵەیەکی بەرەنگاری دژ بە دەسەاتی ملهوڕی یەکەتی و پارتی، هەر زوو تەمەتی (گەلانبوون)ی دەخرێتە پاڵ و هەر زوو بە ئەنقەست و بەوریاییەوە دەسەاتداران مەری ئەوەی لە دەدەن کە گەلان لە پشت ئەو دەنگ و جووڵانەوانیە، هەندە جاریش دەگاتە ئەوەی خەرا بارگا و نووسینگەکانی ئەو بزوتنەوەیە لە هەندە شوێن دەپچڕێنەوە یان دەسووتێنرێن و لایەنگرانی بەر شاەوی گرتن و تەنانەت ئەشکەنجەیش

دەکەون، بەڵام وەك گوتمان دەسەڵاتداران چاك لەم بزووتنەوەیە تێ گەیشتوون، دەزانن هەر دەنگ و وەستانەوەیەکی کەمەگا لە دژیان لە ناو عەقڵی دەگما و کۆنەپەرستی جفات و خانەی ئاپەاندنی ئەو بزووتنەوەیەدا خەڵرا خەی دەمرەت و دەبەتە کەرەستەیەکی باش بۆ گفتوگۆ و هەکەوتن و باشیش دەزانن زەرینەی ئەو دەنگۆ نائازیانە پەوەندییان بە بزووتنەوەی گەانەوە نییە.

سودفەیەکی سەیرە، قەدی چاوگ واتە ئەو بەشە بەهەز و دیارەی وشە، کە بە تەنها دەتوانێت خەی ئابگرێت و کار دروست بکات و هەموو بەشەکانی وشە هەبگرێت، بە چاوگی (گەان) بریتییە لە (گەا)… ئەوانەی لاشەی ئەو بزووتنەوەیان هەگرت و بوونە سیمای دیاری، هەر ئەوانە بوون کە بە گردکەوە نووسان و لە ئاگەیاندنەوە خەیان بردە پەشەوە و هەپەی پەست و پارە و ناوبانگیان بوو، واتە هەر ئەوانەی ناو (گەان) بوون کە (گەا…ن- قەد+جەناوی بکەر) بەڵام هەگی چاوگی گەان، هەگ واتە ئەو بەشە بنچینەییەی کە لە پەکهاتەی هەموو فەمەکانی وشەدا هەیە، بەڵام بە تەنها نابێنرێت و سەربەخۆ خەی دەرناخات، بریتییە لە (گەە)… هەگ بەزەریی چالاکی و هەزی لە دروستکردنی کرداری ئانبردووداێ، واتە لە دروستکردنی داهاتوودا هەی هەیە، بەڵام ئەم هەگەی گەان، کە لە سەر ئەرزی واقیع خەك بوو، لە هەزماندا (گەە)ـە، جەماوەری گەان ئەستا لە گەدان، یان مردوون و لە گەە نراون.

دەتوانین ئەم لەم هەکارییەدا زیاتر ڕوون بکەینەوە:
قەدی گەان = گەا = کەمەکی پەسپەرستی لوتبەرزی سەر شاشە و ئاگەیاندنکان گەان، کە جگە لە کەلەیەکی پووت، هەحی فاشستی وای لە کردن، هەموو مەعریفە و بیرکردنەوەیەکی هەخنەیی لایان ببەتە جنەو و تەخوین.
هەگی گەان= گەە= جەماوەرکی بە هیوا، کە خەون و ئومەدی دایە دەست کەمەکی بازرگان کە ساتوسەودا بە نان و خوەن و ئایەندیەوە بکات.

پەیامی تاریکی ... کارا فاتیح

سەرنجێکی شەواو بە دەربەینی: دەست بە کارباوە بگرن
واتای ئاسایی ئەم ستەیە (دەست بە کارباوە بگرن.) ئاسانە و تێگەیشتنی جیا و قووڵبوونەوە هێنا گرێت، بەڵام لەرەدا بە ئینقەست واتای (دەست) کە لەم ستەیەدا مەعنەویە دەخینەوە جێی خۆی و دەیکەینەوە بە بڕجەستە، واتا ئەو دەستەی کە بەم پەنجانە ئەم پیتانە پێ دەتە سەر شاشەی کۆمپیوتەر.

دەست لە بیردۆزی پەرەسەندندا جێگەی خۆی هەیە، ئەو زیندەوەرەی دەستی خۆی بە کار دەهێنێت، قەد و لقی درەخت دەگرێت، پێلامار دەدات، بڕگریی بە لەش دروست دەکات و پێی لە زەوی دەچەسپێنێت، دەمێنێتەوە، دەست پێویستییەکانی ژیان دابین دەکات و یارمەتیی گیان و پەرەسەندن دەدات و قەناغی مرۆڤبوون دەهێنێتە پێشەوە (بیرکردنەوەیەکی بچووك و کورتمان لە بیردۆزی پەرەسەندن گواستوەتەوە و کارمان بە وردەکاری و لایەنەکانی تری نییە.) دواتر هەر بەو دەستانە پێلاماری سروشت دەدات و هەموو شت لە ژێر فەرمانی عەقڵ، بە خۆی و لە خزمەت بە کار دەهێنێت، ئەم زیندەوەرە مرۆڤە، کە سەنتەری بایاری لە دەستەکانەوە بە عەقڵ گواستوەتەوە، ئەوە هۆشیاریيە دەستەکان ئاراستە دەکات، دەست بە بەرنامەی عەقڵ دەجووڵێتەوە. ئەی لە ستەی (دەست بە کارباوە بگرن) چی؟ دەست لەرەدا دیسان عەقڵ و جەستە دەکاتەوە بە پاشکۆی خۆی، مرۆڤ دیسان وەك قەناغەکانی پێشتر دەبێت چاوی لە دەستییەوە بێت بیپارێزێت و ببێتە هۆی بەردەوامی لە ژیان، دەست وەك دەستەکانی مرۆڤی نەو ئۆشکەوت دایەوێت ئەنوێنی مرۆڤ بکات، چونکە دەزانێت کە کارباکۆژێتەوە ماڵ دەبێتەوە بە فەرمکی تری ئۆشکەوت.

دەست بە کارباوە بگرن، هەر خەریکی هەڵکردنەوەی جەزەکان بن، زوو زوو بە دەستەکان ژمارەی گەڵێ داگیرساوەکان کەم بکەنەوە، بەیلەر و سپلیت و هیترە و ئامرازکانی تر بکوژنەوە و بە چێشنەك لە کارەبای دابەزن، ئیتر وەك زیادە و ئامرێی ناپێویست سەیری بکەن، هەمیشە با پەنجەکان لە سەر سویچپلاکەکان بن، ئیتر بە وێنەی مرۆڤی نەو ئۆشکەوت چەن بە دەستەکان دیوارەکان دەپشکنێت و دەبێتە سەرچاوەیەك بە بیر و زانیاری بە مشك، دەبێت لە ژێر سایەی حکوومەتی هەرەمیشدا، دەستەکان بەردەوام کار بکەن و فریا بکەون و کارەبای بەکارهاتوو کەم بکەنەوە تا مشك لەو بیرە غافڵ نەبێت، کە ئەوەی لە ناویدا دەژی، خانوو نییە بەڵکو ئۆشکەوتکی مەدرنە...

ڕەنگە دڵمان بە وەسفی (مەدەرن) بۆ ئەو ئۆشکۆتەی تێیدا دەژین خۆش بێت، بەڵام خاڵی جیاواز و ترسناك و تراژیدی ئەوێڕ مرۆف یان زیندەوەری ناو ئۆشکۆت لە پەرەسەندن و گەشەاندایە بەرەو پێشەوە و بەرەو مانەوە و جێگیربوون، بەرەو بەکارهێنانی سروشت و دابینکردنی پێداویستییەکانی، بەڵام مرۆڤی ناو ئۆشکۆتی مەدەرنی حکوومەتی هەرەمی کوردستان، لە گۆشە و گەشەاندایە بەرەو دواوە، بەرەو دەستبەرداربوون لە خزمەتگوزارییەکانی ژیان و شکانەوە و خۆخواردنەوە بەسەر بەهێزی و بە دەسەاتیی خۆیدا، ئەم لە بەهێزکانە و بە هێی بە ئیرادەییەوە شیاوی ژیان نییە، بەڵام وەك ئەوێ مردنی حەقیقی چارنووسی زیندەوەرە بەهێزکانە لە پێش مژوودا، ئێستا مردنی حەقیقی ووە نادات و وەچێ ئەم بەهزانە دوایی نایەت، بەڵام هەموو سات و ەژەك بە هێی ژیان لە ژێر سیستمی خاوەنی (دەست بە کارباوە بگرن.) دەبێتە مردن و مرۆڤی ئۆشکۆتی مەدەرن بەردەوام مومارسێی مردن دەکات: مردنکی ەمزی.

لە بیرت ناکەین هەمیشە لە دەمانداین … کارا فاتیح

کە دەەیت لە بیرت ناکەین، یان بە کەسەك دەەیت بیرت دەکەم، ئەو کاتە بیرت دێتەوە بۆ ئەوێ بیری بکەیت، یان بیرت دێتەوە بە کە بیری بکەین، بیرکردنی کەسەك بۆ ئەوە نییە ا بگەیەنرێت، بکرێتە هەرا، بۆ ئەوانی تر جاە بدرێت، بیرکردن دوای جەبری دابەان دێتە ئارا، لەوەپاش بەهێزیی سونبولەکانی یاد لە نەستی مرۆڤدا کاریگەریی خۆیان لە ئاگایی مرۆڤ دادەنێن و لە ەی هەستکانەوە دەبنە بەشەك لە کاراکتەری ئەو کەسە، کردار گوزارشت لە بیرکردن دەکات، نەك بیرکەوە… بە بەچوونی فرۆید بیرکەوە لە پانتاییی ئاگایی (الشعور)دا سیفەتەکی کاتیی هەیە و ناتواتێت هەمیشەیی بێت، لەحزەیەك دەردەکەوێت و دواتر ون دەبێت، دەیشکرێت هەمدیس بێتەوە بەڵام خسەتەکی هەمیشەیی نییە و بەشەك نییە یان بەشکی سەرەکی نییە لە کاراکتەر و کەسێتی.

پرۆفایلکی زەر لە فەیسبوك وێنەی سەرکردەیەکە و لە نووسراوە لە

بیرت ناکەین، هەمیشە لە دەماندایت... لە بیرت ناکەین واتە بیرت دەکەین، لەبەرئەوە بیرت دەکەین کردارێکە بەردەوام ڕوو نادات، بەڵکو بەردەوام ڕادەگیرێت، کارێکە لە ناو هۆشیاریدا نییە و لە دەرەوەی هۆشیاریدا دێت و ئامانجی تر دەیسپێنێت، چونکە ماهیەتی (کردن) تێیدا زاڵە تا (بوون)، ماهیەتی (کردن) پرسەی لەبیربوون، کە پرسیارێکە سەرەتا لە نەستدا ڕوو دەدات، لە ماهیەتی (بوون) دادەماڵێت و لە ناو هۆشیاریدا دەهێنێتە دەرەوە و دەکاتە پرسیارێکی داسپاو و وەك دەمامکێك لە دەرەوە بەسەر هۆشیاریدا دەدات، بەیە کە دەڵێیت لە بیرت ناکەیت، لە ڕاستیدا خەریکی لەبیرکردن و لەبیرنەکردن نییت، بەڵکو خواستێکی دەرەکی یان نواندنێك هەیە، ئیتر موجامەلە و وەڵائە و خەبردنەپێش بێت، یان هەر جۆرێك لە گەمژەیی، ئەم ڕاگەیاندنە بە سەر هۆشیاریدا دەدات و دەکەوێتە جادان. پرسیسکانی (بوون) خەبەخۆن و لە ناوەوە بەرەو دەرەوە دەن و جووڵە و ڕووداندیان لە ناو هۆشیاریدایە (لەبیربوون یەکەکە لەوان) دواتر هەر خۆی لە کەناڵ و ڕێی جەراوجەرەوە خۆی ڕادەگەیەنێت، بە ئەوەی خۆی قسە لە ڕووداندی خۆی بکات و پێویست بکات جاڵی بە بدات.

بە شێوەیەکی تر دەتوانین بڵێت دەستەواژەی (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دەماندایت) بە سیفەتی دەمامکە درێژەنان و نواندنئامێزکانی، پرسیەکە لە وێنەی پەرچەکردار نێك کردار، هەر خۆی بە خۆی دەبێتە پەرچەکرداری (بیرکردن و لەدەدابوون) واتە مانای حەقیقیی ئەم دەستەواژەیە (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دەماندایت) بە تەواوی ئەوەیە کە (لەبیرمان کردوویت و لە دەماندا نیت) بەڵام نامەوێت بیری خەم ئازاد بکەم و دڵی خەم بە دونیا بکەمەوە، لەڕەوە کاری ڕاگەیاندن و جادانی (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دەماندایت) تەنینەوەی پرەفایلی زەرەك، بە ڕاکردن و بە واقیعی وەرنەگرتنی (لەبیرکردن و لە دەدا نەبوونە) بەڵام بەو پێیەی بیرکردنەوەی هزرەك کە هەر بە شۆن خەبەکەمزانین و کەیلەیەتی و پاشکەیی عەقڵەوێیە، گەر هیچیشی دەست نەکەوێت، بەردەوام لە ڕێی دەستەواژگەلی وەك (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دەماندایت) ئەم هەستانەی خۆی دەمزەد دەکاتەوە و بە بیانووی ڕێز بە سەرکردە و شتی تر، بیر و دڵی خۆی دەخاتە ژێر پێوە.

ئایا مەسعوود بەرزانی پێشمەرگەیە؟ ... کارا فاتیح

زۆر جار و لە بۆنەی جیاجیادا مەسعوود بەرزانی دەڵێت من پێشمەرگەم و هەمیشە جەخت لەوە دەکاتەوە کە خۆی بە پێشمەرگە دەزانێت، ئەمەیش زۆر کەس وەك سیاسەتکی دیماگۆجی تۆی دەگۆن، کە دەیەوێت لە ڕێی فریودان و جووڵاندنی هەستوسۆزی خەڵکییەوە، هەزی ئیقناع و ڕازامەندی و خۆشویستی لە پانتاییەکی زۆر و لە ئاستکی میللیدا بۆ خۆی ڕابکێشێ و بەهێز و مسۆگەری بکات، هاوکات دەی ئەو ئینسانەیش خۆش و بە ڕەگەکی کە پێشمەرگایەتییە بەجێشتر بکات کە سەرکەکەی وڵائ و هەستی شانازیکردنی وا بە لای ئەوەو، بەڵام پێی وایە ئەرك و لێپرسراوێتی و هەوە و خزمەتە زۆرکانی بواری پە نادەن شەو لەگەڵ ئەم لە سەنگەردا ڕاڕ بکاتەوە و، گەرماوسەرما بچێژێت و پاسەوان بێت و شەڕ بکات، دژنا کردوونی و دژیانکات.

ئەم وتە هەمیشەییەی سەر زاری مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) لەوەو وەك سیاسەتکی دیماگۆجی لەی دەڕوانرێت، کە زۆر کەس بە حەقیقەتی نازانێت و، جیاوازیی بەرزانی و پێشمەرگە وا لەك دەدەنەو، پێشمەرگە ژیانی خۆی دەکات بە قوربانی، بەڵام بەرزانی هەموو شتك دەکات بە قوربانیی خۆی، پێشمەرگە بە هەی پێشمەرگایەتییەو بەشکی زۆر یان هەموو خەشیی ژیانی لە حەرام بوە، بەڵام بەرزانی کە دەڵێ پێشمەرگەم، هەموو خەشیەکی ژیانیشی بە حەڵاڵ.
گەر پشتی ئەم وتەیی مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) بپشکنین، تە دگەین کە هەندێش فریودەرانە نیە و بەڵك حەقیقەتی تێدایە، واتە بەڵێ ڕاستە بەرزانی پێشمەرگەیە، ئەویش بە بەڵگەگەلی وەك:

1- ئایدیەلۆژیا: مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە خاوەنی ئایدیەلۆژیایەکن بە قەولی مارکس بریتییە لە هەشاریەکی هەڵە، مارکس لەڕدا میتافۆری ئاوژووکردنەوەی ئایدیاکانی دەوروبەر بە کار دەهێنێت، بە پێی ئەم تەفسیرە ئەوەی لە دونیادا هەوو دەدات لە ڕێی هەڵسەنگاندن و تەسەورکی خەیاڵییەوە دەشوێنەن بە خراپی و هەڵە دەدرێنەوە بە دەرەوە، واتە ئایدیەلۆژیای بەرزانی و پێشمەرگە، هەزی مسۆگەرکردنی ڕازامەندیی کەمایەتیی نیە بە ڕکخستنی تاك و پتەوکردنی پایەکانی سیاسەت و کەمگا و

بەهێزکردنی مەعنەویەتی نەتەوە.

2- فیکر: مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە مرۆڤگەلێکی سیاسیی بە فیکرن، فیکر لای ئەمان لە کایەی سیاسەت کراوەتە دەرەوە یان هەر ئامادە نەبوو، بۆیە دەبینین تا ئێستا هیچ تێز و هزرێکی سیاسییان نییە و ناتوانین بڵێین ئەمانە کە سیاسین لە سەر ئەم فیکرە کار دەکەن و وەک زانستێک کاریان لەگەڵ سیاسەتدا کردوە، بۆیە لە مێژووی دوورودرێژی کار و بەرزکردنەوەی دروشمی جیاجیادا لە بارەی کوردایەتی و ناسیۆنالیزم و هەوەدان بە ئازادکردنی کوردستان و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان، دەبینین شتێکی ئاوەتیان نەکردوە و لە ناو بازنەیەکدا خولاونەتەوە، ئاوەیشی بە دەستیان هێناوە، هەموو ساتێک ئاگڕی هاتنەویان بە سەر خاڵی سفر هەبوە و هەیە.

3- زمان: کە فیکر نەبوو یان لاواز بوو، بە گومان زمانیش توانای تەعبیری نامێنێت، زمان دەتوانێت لە سەر بنەمای فیکرێکی پتەو، لە واقیعدا ڕەنگدانەوەی هەبێت، گەر تێبینی بکەین مەسعوود بەرزانی کەم قسە دەکات، کە قسەیش دەکات، هیچی گرینگ ناڵێت و لە سەر ئاستی زمان توانای فەنتازیا و ئیستاتیکای نییە و ئاوەیشی دەیڵێت تەعبیر نییە لە فیکرێکی قووڵ، بۆیە قسەکانی جیا لە گوتنێکی بە بەرهەم، زۆر جار لە ئاستی موخاتەبەدا خرێکی موجامەڵەیە، بە نموونە لە کاتی بانە نیشتیمانییەکان و کەسوکاری شەهیدانەدا، لە ئاستی دەرەویشدا سەرقاڵی سازش و بە داواکارییە ڕەواکانی خەڵک بە بەڵێنی ناڕاست و چەواشەکاری و بە نەیارانیشی بە هەڕەشە دەتە گۆ، هەموو ئەمانەیش تەکڵا بەکارهێنانی زمانن لە سەر بنەمایەک کە فیکر تێیدا ئامادە نییە، بە هەمان شێوە پێشمەرگەیش توانای تەعبیر لە موعانات، بەرنامە و خەون و کاری خێی نییە، زمان بە پێشمەرگە هەندەک جار لە ئاستی کارساتدا دەبێتە گریان و لە خۆشییشدا دەبێتە تاقەی خۆشی، لە دەربڕینی داواکاری و مافەکانیشدا بە هەی بەکارهێنانی زمانەوە بەهای مرۆیی ڕەزی کەسێتیی خێی بە بادا دەدات، لە سەر تەلەفزیۆن دەست دەکات بە گیرفانیدا و دەڵێت هیچ پارەم پێ نییە و منداڵەکانیشم لە سەر جادەن.

4- تەقدیسکردن و بوون بە باوک: مەسعوود بەرزانی لە ڕێی بوونی بە سەرۆکێکی نەسری بە بەدیلەوە بە هەی ئاو خەرمانەی تەقدیسکردنەی بەدەوریدا دەکشرێت، دەبێت هەگری سیفەتی باوک وەک بەها و شوناس بە تایبەت بە شوێنکەوتوانی، پێشمەرگەیش وەک چەکدارێکی شەشگۆڵەی نەر، بە هەی کوشتنی خەسڵەتی شەشگۆڵەی لە ناو توژە مەدەنییەکانی

تری کۆمەڵگا و تواندنەوەی لە ناو خۆیدا، دیسان لە ڕووی بنەما و شوناسەوە سیفەتی باوکەکی پارێزگار بە کەی توێژکان وەردەگرێت، ئەو توێژانە هەموو ئەکتەکی شۆشگێڕیان لە هەر ساتەکدا وەك ڕەفتارەکی پێشمەرگانە لەك دەدرێتەوە، شۆشگێڕی و نەبزیی پێشمەرگە، بەهایەکی بە شۆشگێڕیی گەنجان و خەباتی مەدەنیی قوتابیان و فیمینیستان و کرێکاران و...هتد نەهێشتوەتەوە، هەر وەك چۆن عەقڵ و بیاری مەسعوود بەرزانییش هیچ بەهایەکی بە بیرکردنەوەی ئەوانی تر لە سەرکردایەتیی سیاسیی کورد نەهێشتوەتەوە، بەڵام ئەم باوکانە (بەرزانی و پێشمەرگە) باوکی وەهمی و ساختەن، پەوەندیی سونبولی و ڕەحی و مەعنەویان بە ئایدیەکی فشە و کوڕانە بەوانی ترەوە بەستوونیەتیەوە و بەها و شوناسیان ناجێگیرن، بێ بیاری بەرزانی و شۆڕشگانی پێشمەرگە، خۆشگوزەرانی و ئازادیی هەمیشەیی ناهێنن و لە بازنەی شکست و دڕان و قوربانیداندا دەخولێنەوە.

5- مەعریفە: پێشمەرگە شتەکی ئەوتە لە بارەی تەکنیکە نوێیەکانی شۆڕ و ئاستی پێشکەوتنی پیشەسازیی جەنگ و توانا و گەشەی چەکە نوێیەکان و بەکارهێنانیان نازانێت، ئەمە جگە لەوەی توانای داهێنانی چەکە هەرە سەرەتاییەکانیشی نییە، بێیە لە سەردەمێك و شوێنەکی تردا هاتوە و تووشی واقیعەکی تازە بوە، ئەستایش بە هەی پێداهەڵگوتن و ئەفسانەسازی و باوەشکردن بە مێژوەکەیدا کە وەهمییە، نایەوێت مەیدانەکە چۆڵ بکات، ئەگەر چی دەزانێت بەو پلانانەی فڕی بوە و فڕێ دەکرێت، بەو تەکنیکەی هەیەتی و ئەو تەکنەلۆژیایەی لە بەر دەستییەتی، مەدیلی ئەو شێوانە بە سەر چوە کە بەنیازە بیانکات، مەسعوود بەرزانییش هەرگیز پەوەندییە دیبلۆماسییەکان و تەگەییشتن لە واقیعی دڕاوە لە بەر ڕۆشنایی زانستی سیاسی ناخوێنێتەوە و، ئامێزییەکانی جیهانی هاوچەرخ بە دونیابینییە سادەکانی خۆی لەك دەداتەوە، بێیە لەڕەدا بەرزانی و پێشمەرگە لە جەرەك لە نەزانی بە سیاسەت و جەنگ لە ڕووی مەعریفییەوە هاوبەشن.

6- نەخوێندەواری: لای ڕۆشنبیر و ئەکادیمی و نووسەر و ڕۆژنامەنووسان نەخوێندەواری وەك جنوەك بە لەدان لە ئاستی نزمی مەعریفی و دونیابینی و تەگەییشتنی کەسەك بە کار دەهێنرێت، بەڵام بە مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە نەخوێندەواری ئەجگار هێندە سیفەتەکی خراپ و نزم نییە. نەخوێندەوارانی کۆمەڵگا، ئەوانەی هەرگیز بە ڕاستی نەخراونەتە بەردەم دەزگاکانی فڕیوونی خوێندن پڕاوێز خراون، بەڵام بەرزانی و پێشمەرگە نەك پڕاوێز نەخراون،

بەکو لە لوتکەی هەرەمی گرینگیپێداندان، کە بەرزانی و پێشمەرگە بە پلەی دەزگاکانی دەوڵەتدا بە خوێندن سەر ناکەون، ئەوا بەم هەیوە بە کوێر حساب ناکرێن، وەك کەمکێگا بە خەڵکانی تری نەخوێندەواری دەکەت، بەکو ئەو توانست و بەهرە و بەها ڕەحیانەی هەر بە سروشتی لە مرۆڤدا هەن، لای ئەمان دەتەقنەوە و ناکەونە بەر دەستاڵی دەزگاکانی خوێندن، بۆیە هەر دووکیان وەك ئەی نەخوێندەواریان دەبنە سەرچاوەی حیکمەت، توانست و بەهرەی خەڵسکی ئەوان دەبنە هەوێنی سوپەرمان، نەخوێندەواری لای ئەمان ئەو قناعەتە هەدەوشێنتەوە کە عەقڵ تەنها لە ناو ووبەری خوێندەواریدا کار دەکات، هەر بۆیە ئەوانەی دەچنە ڕیزەکانی پێشمەرگەوە ئەوانن کە هەرگیز نەخراونەتە بەردەم خوێندن، یاخود تاکتاک و دەستەدەستە قوتابخانەکان بە جێ دەهێڵن.

7- کاریزما: بە هەی ئەفسانەسازی و تەقدیسکردنەوە لە زەینی تاکی کورددا، هەر دووکیان (مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە) جەرەك لە کاریزمایان بە دروست کراوە، ئەو زیادەڕۆییانەی بە قودرەتی کاریان کراوە نەك توانای بیرکردنەوە و هزراندنیان، ئەو کاریزمایەی پێی بەخشیون، کە کاریزمایەکی پراکتیکی بوو، نەك کاریزمایەکی تیەری، بۆیە بە هەی بەبەرنامەیی و ناپتەوییەوە لە هەندە دەخدا ئەم کاریزمایە دەکەوێت و ناتوانێت ببێتە فریادڕەس بە ئەوانەی ئومێدیان پێی هەیە، هەر وەك چۆن مەسعوود بەرزانی زەر جار دەکەوێتە بەر لێشاوی جنێو و سووکایەتیپێکردنەوە، پێشمەرگە وەك پیشەیەك هەندە جار لە ڕووی کەمایەتییەوە لە خوار زەر پیشەی وەك دکتۆری، ئەندازیاری، بازرگان … هتد حسابی بە دەکرێت و تەنانەت زەر جار دەبنە سەرچاوەی نوکتە.

8- وەلائی خەڵکی: ئەگەرچی ئەمیان (مەسعوود بەرزانی) بانگەشەی سەرکەکی نەتەوەیی و ئەویان (پێشمەرگە) بانگەشەی فیداکار و قارەمانکی نەتەوەییان کردوە، بەڵام هەردووکیان بە ڕەفتار خەڵکین، سەرەك سەرکی پارتکە و لەوێشەوە هەر لە ناوکێوە وەلائی بە خەڵ خۆی هەیە، پێشمەرگەیش پێشمەرگەی حیزبە، حیزبیش وەك ئەوەی کورد وەك ڕەکخراوکی مەدەرن بە کاری نەهێناوە، هاوکات لە ناو حزبیشدا پێشمەرگە بە چەند دەستە و تاقم و شەخسیەتەك بە شێوەیکی هەرەمکی خۆی ڕەك خستوە، بۆیە دونیابینی و سیاسەتکانی سەرەك هەرگیز لە ئاستکی نەتەوەییدا مژدە و خۆشگوزەرانییان پێ نەبوە و خوێنی ژاو و فیداکارییکانی پێشمەرگەیش لە ئاست خوێنی نەتەوەدا بە فیڕۆ چوە، زەر جار

پێچەوانەی عەقیدە و پرەنسیپەکانی خەیان کاریان کردوە، کە بە وتەی خەیان کە لایەکیان ئەوی تریانی پێ تەمەتبار دەکات، لە خیانەتدا بەرجەستە بوە.

9- مەژووی ئاستەقینە: پێشمەرگە و مەسعوود بەرزانی هەر دووکیان لە مەژووی ئاستەقینەدا بە بەشن، چونکە هیچیان خاوەنی تۆمارێکی ساف و بێگەرد نیین، هەر دووکیان ئەوەی هەیانە و ئەوەی لەیانەوە باس دەکرێت، سیخناخە بە زیادەڕەوی و پڕپە لە موبالەغە، بەڵێ ئەوەی هەیانە لە ئەفسانەوە نزیکە نێك مەژوویەکی ئاستەقینەیە کە ببێتە ئاوێنەی بە لەخۆوانین، ئیتر دەبینین هەمیشە لەگەڵ قەرغکردنی سیفەتەکانی دانا بە بەرزانی و ئازا بە پێشمەرگە، پیاوی پێ حیکمەت بە بەرزانی و نەبەرد و چەلەنگ و تەکەشێر بە پێشمەرگە، دەسەز بە بەرزانی و سەربەرز بە پێشمەرگە، هەمیشە ئەو سیفەتانەیان بە هەڵەی سوور تەنیوە کە هەرگیز نێك قابیلی ڕەخنە نەبێت، بەڵکو قابیلی بیر لە کردنەوەیش نەبێت و وەك حەقیقەتێکی ئەزەلی و ئەبەدی سەیری بکرێت، بەڵێ هەر کات لە ڕووی پراکتیکییشەوە لە ژیانی خەماندا بە پێچەوانەی سەدلەسەدی ئەم سیفەتانەوە لەگەڵ پێشمەرگە و بەرزانی ژیاین، هیچ کار لە پەگە و کەسایەتییان لە زەینی تاکی کورددا نەکات، چونکە ئەو کار و کردەوەی ئەوان لە ناو مەژووی ئاستەقینەدا نییە ئەو هەزەی بە دروست کردبن، بەڵکو بە پێچەوانەوە هەزەکی وەهمی و ئەفسانەیی کەمەڵێك کردار و سیفەتی ئایدیاڵی بە جێگیر و لە زەینی تاکەکان پتەو کردوە، واتە لەڕەدا کردار سەرچاوەی هەز نییە، بەڵکو هەزەکی وەهمی بوەتە بنەمای کردار.

10- خاکەتی و لەبوردەیی: سیفەتگەلێکی مرۆیی ئەگەر وەك بنەما و پرەنسیپ لە ناوەوەی مرۆقدا جێگیر نەبووبن و نەبوونە بەشێك لە خەیاڵ و بیرکردنەوە و لە ناوی نەستی ئینساندا پتەو نەبووبن و دواتر لە کارەکتەر و کەسێتیدا ڕەنگ نەدەنەوە، ئەو سیفەتگەلە مرۆییە تەنها دەبنە کەمەڵێك دروشم و لە واقیعدا بە شێوەی سلبی هەڵدەگەڕێنەوە، بە نموونە خاکەتی و لەبوردەیی لای پێشمەرگە دەبنە سیفەگەلێکی ناچاری و لای بەرزانی دەبنە نموونە بە مرۆڤێك کە ژیان و مردنی خەڵکانی تری بە دەستە، بە پێشمەرگە دەبنە واقیعێکی داسپاو و بە بەرزانییش هەکارێك بە فریودان و سیاسەتی دیماگۆجی، ئەمەیش تەنانەت نێك لە پەوەندیی کەمەایەتی، بە نموونە سەردانی پرسە و ماڵی شەهیدەکان، تەنانەت لە جلەبەرکردن (جلی کوردی و جامانە) ڕەنگ دەدەنەوە.
دەکرێت سیفەتەکانی لەیەکچوون و تەنانەت جیاوازییش درژ بکرێنەوە

و چەندین خاڵی تریش لێز بکرێن، بەڵام وەك بنەما قەناعەتم وایە ئەو وتەیەی مەسعوود بارزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) بەڵکی زۆر حەقیقەتی هەڵگرتوە و پێویستگەیە، بە نا زۆریش.

پرسە و ماتەمینی دۆرفۆتك بۆ پیاكاریی كۆمەڵایەتی و وێلائی كێبڵایەتی … كارا فاتیح

لە كۆمەڵگای ئەمەدا، پرسە و ماتەمینی دەسەڵاتكی ئیستاتیكییان هەیە بۆ گۆرمكردنەوە و توندكردنەوەی پێوەندییە كۆمەڵایەتییەكان، تیشكی بەهێزی ئەو جوانییە فریودەرەی ئەم دەسەڵاتەیش مرۆڤ لە ئاست ناشیرینییەكانی پرسەكەدا كوێر دەكات.
پرسە لە هەگبەی بەردەوام خەووبارەكردنەوە و بەرهەمهێنانەوەی ئابردوەوە بۆ دەسەڵاتە ئیستاتیكییە مرۆییە خەڵتەنەرەی هەیەتی، لە كۆنەستی مرۆڤكاندا جۆرێك لە ئایدیۆلۆژیا بەرهەم دەهێنن، ئایدیۆلۆژیای هەڵكەوتنەوەی كۆمەڵگا لە سەر فەرمی تەقلیدی و دینی، كە دەسەڵاتكی شاراوەی هەیە لە كەبووەوە و گۆرمكردنەوە و بۆئاسانی گەیاندنی بۆچوون و پەیامە دینییەكان، ئایدیۆلۆژیایێك مرۆڤ بە هەی نەریتپارێزی و خۆلادان لە هەڵخنە و گلەیی، بەشكی زۆر لە تاكەتیی خۆی لە بەردەم گشتدا لە دەست دەدات، لەم كەبووەوە كۆمەڵایەتییەدا كە لە ژێر خواستی گشتیدا بەرەو دەچێت نێك تاك، ئایدیۆلۆژیای دینی و خواستی دەخوازی كۆمەڵایەتی دەخرێنە گەڕ و جۆگەی هەر بزوتنەوەیەكی جەماوەری، كە پاڵنەرەكەی ئازادیی تاك و خواستی دادگەریی كۆمەڵایەتییە بێت دژگرنەوە، یان تا ئادیێك دەبەنە دواوە و، چالاكیی مرۆڤ دەبێتە جۆشوخرۆشێك كە هاوشانی خەم و نیگەرانی بۆ كۆچكردوو یان بێندتریش، چێژ بەرهەم دەهێنێت، لێرەدا بەرهەمهێنانی چێژیش بۆ شۆوێك مەرگ دەكاتە كەرستە و كاڵا و هێندە جار ئەو مەرگە دەبێتە شۆنی گاێتجای.

گاێتجای لەوەدایە، بەشدارانی پرسە، شۆنی پرسە و هەكاری پرسە

دەکەنە بیانوو بۆ خۆنمایشکردن و موجامەلەی یەکتر و داپۆشینی ڕق و ناکۆکییەکانیان، لەویش گاڵتەجاڕیتر ئەوەیە، لە سەر ئاستی سیاسی و هەوناکبیری، مەرگی کەسێك بۆ تایبەت کاراکتەرێکی دیار، دەبێتە مەدەلێك بۆ چالاکی و خەدەرخستن و قسەکردن، ئەویش کە وای کردوە پرسی مەرگ هەمیشە وەك پرسێکی کەمایەتی سەیر بکرێت و نەبێتە دیاردەیەکی تایبەت، ئامادەبوونی قورسی پرسە و ماتەمینییە لە کەمگادا، کە سنورێکی گەورەی لە نەوان ژیان و مردندا کەشاوە و مەرگی وەك بەشێك لە ژیان دابیوە و لەم نەوەدا مرۆڤ دیدێکی کراوە و سکۆلاری بە مردن نەبوە و هەمیشە سەبووریی بە گوتاری ئایینی هاتوە، کە مرۆڤ ئامادە دەکاتەوە بە مردن و ژیانی دوای مردن، نەك گەشەدان بە ڕەحی خەشویستیی مرۆڤ و ژیاندۆستی و سەرهەڵدانی پرسیاری ئەنتەلەژی.
پرسە هەکارەکە بۆ ئەوەی دەستایەتیی ناکۆکەکان بتەوە سڕەوە و پەردەی سەر دژە ڕووکەشەکان هەڵبدرێتەوە، ئەوان دەستەلاتوودەست بە هەمان دیدی میتافیزیکی و ئایینی بۆ کێشەکان دەڕوانن، وەك چۆن مەرگ لە ڕەگەی پرسەوە ئەو پەیامە بە مرۆڤەکان دەدات: بەردەوام بن لەو ژیانە تەقلیدییە و شوکرانەبژێر بن، سیاسییەکان و ناکۆکەکانیش بانگی خەزگە و ئاواتەکی وەهمی و فریودەرانە دەدەن: با مەرگی فڵان کەس هەکارەك بێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان و وەلاخستنی ناکۆکییەکان لەپێناو بەرژەوەندیی گشتیدا.

ئەوە ڕوونە، ئەگەر تەباییەك هەبێت لە نێوان بازرگانانی کەبەرکەکار، سیاسەتوانانی ناکەك، یان دەسەاتدارانداء کە بگومان هەیە و بەهەزیشە، تەنها بەرژەوەندی و دەخەکە تا ئەو گەمەیە بە باشی بەرێتە پێشەوە و بەردەوام بێت، نەك تەباییەك بە بەرژەوەندیی گشتی و باشکردنی ژیانی هەموان، لەبەدا پرسە هەکارەکە بە پیشاندانی ئەم تەباییە ساختەیە، یان ئاواتخواستن بە دروستکردنی و چەکەرەکردنی ئومێدەکی وەهمی لای خەڵك.
– خودا لێی خۆش بێت... خودا لێی خۆش بێت.
– بە خێر بێن... بە خێر بێن، خودا پاداشتتان بداتەوە.

گوزارەی (خودا لێی خۆش بێت) لە پاڵ سیما تەقلیدی و ڕیاکاری و ڕەتینییەکەی، سیمایەکی تریشی هەیە، کە زمان و بیرکردنەوە بە شێوەیەکی خەبەخۆ و ئاسایی و بە هەمیشە دەخاتە خزمەت دیدی میتافیزیکی و گوتاری ئایینییەوە و مردن بە قورسی لە ڕووبەری کەمایەتیدا ئامادەکات و ڕەگەر دەبێت لەوەی وەك پرسێکی تاك سەیری بکرێت و مرۆڤ بە دیدێکی کراوەوە لێی بڕوانێت، هەروەها ئەم

گوزارێ (خودا لێی خۆش بێت) ئاوێش دەگێڕێنێت: ئەوا من هاتم، دونیا هەر مردنە، هیچ شتێك ئاوە ناهێنێت بە قورسی بیگرین، خودا لێی خۆش بێت، گوزارێی (خودا لێی خۆش بێت) لە پاڕ سیما تەقلیدی و ڕیاکاری و دڵتینیەکەی، سیمایەکی تریشی هەیە، کە زمان و بیرکردنەوە بە شێوەیەکی خەباخ و ئاسایی و بە هەمیشە دەخاتە خزمەت دیدی میتافیزیکی و گوتاری ئایینییەوە و مردن بە قورسی لە ووبەری کەمدایەتیدا ئامادە دەکات و دەگەر دەبێت لەوێ وەك پرسەکی تاك سێیری بکرێت و مرۆڤ بە دیدەکی کراوەوە لێی بڕوانێت، هەروەها ئەم گوزارێیە (خودا لێی خۆش بێت) ئاوێش دەگێڕێنێت: ئەوا من هاتم، دونیا هەر مردنە، هیچ شتێك ئاوە ناهێنێت بە قورسی بیگرین، خودا لێی خۆش بێت، خودایش بەخشندەترینە، دە تێش گوناهەکانی ئەم دونیای من بە قورس مەگرە، ئاوێش دەڵێت (خودا پاداشتتان بداتەوە) واتە چاکتان کرد هاتن، زەریشم پێ خۆش بوو، هەندەم پێ خۆش بوو، دەم لە ئاست لاریەکانتاندا نەرم دەبێت، منیش بە پرسەکانی ئاوە دەمەوە. بەم شێوەیە ژیانی کەمدایەتی لە بازنەی لاریەکان، ڕیاکاری و دیدی تەقلیدی و میتافیزیکی بە کۆشکان دەخولێتەوە، پرسی مەرگ لای مرۆڤ هیچ شتێکی ناچێکەنەر دروست ناکات، دەبێتە جارە کەلتوورێك و لە هەموو کردەیەکی ڕادیکاڵ ڕووت دەکرێتەوە.

بە سیاسی و دەسەڵاتدارانیش، پرسە ئاو دەرفەتێیە کە لە پاڕ بەهێزکردنی گوتاری دینی و بێنرخکردنی ژیان و هێزموونی مەرگ بە سەر ژیانەوە، بە هەی دەخی غەمگینی و ماتەمی هەندە جار ساختە و زاڵبوونی کۆشی هاوخەمیەوە، سازی خەڵك بە لای خۆیاندا ڕادەکێشنەوە، پرسە زەمینەیەکی ساز و گونجاویش دەبێت بە ئاو حیزبی و ڕاگەیاندنکارانەی، کە تەنها بەهرەیان سیخوڕی و ماستاوکردنە، تا وەلائی کەیلایەتیی خۆیان تازە بکەنەوە، ئاستایش بە زیندووڕاگرتن و بەهێزکردنی ئەم گەمەیە، فەزای مەجازی (فەیسبوك) بوەتە ڕاگەیاندنی هەواڵی و پرسە و ناردنی سەرخۆشی.

قوتابخانەی دزپەروەران ... کارا فاتیح

کاتێك دزینەکردن لە شتێکی ئاساییەوە دەبێتە سیفەتێکی ئایدیاڵ

ئەم ڕۆژانە کە مەرگی سەرکردەیەکی باشووری کوردستان-نەوشیروان مستەفا-مان بینی، هاوکات و بە دوایدا چیرۆك و گۆرانەوکانمان لە سەر ئەم کەسایەتییە بیست و هیی تریش دەبیستین، ئەوەی لە بۆشکی زۆری ئەم چیرۆکانەدا جێختی لە دەکرێتەوە، دەستپاکیی ئەم پیاوەیە و زۆربەی گۆرانەوکان شایەتیی ئەوە دەدەن، لەو هەموو تاڵانی و داگیرکاری و ئاووتەی لە زەمانی نەوشیروان مستەفادا هەبوو، بچوکترین لەکە بەر ئەم نەکەوتوە. ئەم خاڵە لەم کەستییەدا زۆر لەوە زیاتر قووە و خست دەکرێتەوە و هەندێکیان دەیکەنە یەکێك لە بنەماکانی بەکاریزمابوونی (دیارە ئەمە لەڕادا خەمان لە دەقیقی و نادەقیقیی ئەم بۆچوونە لا دەدەین و کارمان بەوە نییە کاریزما چییە.)
پرسیارێك پێویستە بۆچیدی وەربگیررێت ئەوەیە، بۆچی دزی نەکردن کە تایبەتمەندییەکی ئاساییە و لە هەر کەسێکدا بێت، نە بە ئازایی نە بە زیرەکی و نە بە حاڵەتێکی سەرسوهێنەر حیساب دەکرێت، کەچی بە ئەم کەستییە دەبێتە سیفەتێکی ئایدیاڵ و بنەمایەکی بەکاریزمابوونی؟

دەگوترێ نەوشیروان مستەفا، دەیتوانی وەك بەرپرسانی تر و زیاتریش ببێتە خاوەنی سەرمایەیەکی مادیی زۆر بەڵام نەیویست، دەیتوانی وەك ئەوانی تر ملیۆنان دۆلار لە بانکەکانی دەرەوە بشارێتەوە بەڵام نەیکرد، بیویستایە ئەستا ئەویش ڕێزە شوقە و ڤێلە و کەشك و نادی و...هتد لە ناوەوەی وڵات و دەرەوە دەبوو، بەڵام هیچیانی نییە، دەیتوانی بیرە نەوتی هەبێت و نییەتی... هتد، دیسان پێویستە بپرسینەوە، بۆچی سەیر و سەرسوهێنەرە کە ئەم شتانەی نییە یان نەیکردوە؟ بەدنیاییەوە بە بیرکردنەوەیەکی زۆر سادە دەزانین، سەرسوهێنەریی ئەم خاڵە لە نەوشیروان مستەفادا بە ئەوە دەگێڕێتەوە، کە ئەو لە ناو ئەو نوخبە سیاسی و دەسەڵاتدار و بەرپرسێی سەردەمی خۆیدا لەم خاڵەدا جیا دەبێتەوە، واتە ئەوانی هاوشان و هاوخەبات و خاوەن دەسەڵات و بەرپرس، پێچەوانەن، ئەمان دز و دەستپیس و تاڵانچی و خاوەنی سەرمایەیەکی مادیی خیایەیی

ناشرعیی زارن، بۆیە ئەم لە ناویاندا شازە، دەنا هەرگیز و لە هیچ سەردەمێکدا سیفەتی دەستپاکی و دزی نەکردن هەندێ ئەفسووناوی و سەیر نییە، کە بە هیچ کەسێك ببێتە سەرمایەیەکی ڕەمزی تا لای نەوشیروان مستەفا، سەرۆکی ئۆوڵی زەر هەن سیفەتی نەگەتیفیی وەك: ڕەقی و زبری و وشکیی لە پێوەندیی کەمڵایەتی و ساردیی لە وەفای هاوڕێیەتی و تاکڕەو و تووندوتیژ و هەندێ جار خوێنڕژیشی دەدەنە پاڵ، کەچی ئەم خاڵە (دزینەکردن) لە کەسێتیی ئەم پیاوەدا دەدرەوشێتەوە.

ئەم نوخبە سیاسییە دەسەاتدارێی ئێستا و چارەکسەدەی ڕابردووی باشووری کوردستان لە دوای بەرەبیانەکەوە پێی خستە سەر کورسیی حوکم و بە زەرملە و بە یاسا و جارێ بە ناوی هەڵبژاردن و جارێ بە لوولەی چەك و خەسەپاندن، مومارەسەی فەرمانڕەوایەتی و بەڕێوەبردن دەکات، کە چرکەساتی ڕاپەڕین بوو، لە ڕاپەڕینی بەهاری 1991 دا، لە پاڵ گیانی شۆڕشگێڕی و خۆنی ئازادی و یاخیبوون و خەباتکردن لە پێناو کەمڵەك بەهای مرۆڤایەتی و نەتەوەییدا، ڕەحمی دزی و تاڵانی و فەرهودچێتی لەوپەڕی گۆشەسەندن و بەجەستەبوونی خێدا بوو، ئەو ڕەڤزانەی ڕاپەڕین ڕاوەوت و تاڵانی بە ئاستەك گەیشتن، کە دزیی لە کارەکی نهێنی و دوور لە چاوی خەڵك کرد بە کارەکی ئاشکرا و نەرمەو نمایشەکی بەرچاو، فەرهودی زەمەنی ڕاپەڕین، دزیی لە کارەکی تایبەت و تاککەسییەوە کردە کارەکی گشتی و بە کەمەڵ، ئەو ڕەڤزانە بە ڕەحیەتەکی شۆڕشگێڕانەوە دەست بە دزینی هەموو شت برا، هەر لە ئۆتۆمبێلی دەوڵەتەوە بە پانکە و سویچپلاکی فەرمانگەکان، لە ءەمبار و کارگەکانەوە بە سەرپای قوتابخانەی سەرەتایی و قەرەوێڵەی خەستەخانەکان، ئەمەیش کاری یەك کەس و دوان نەبوو، بەڵکو کاری بەشەکی زۆری خەڵکی چەکدار و مەدەنی بوو و ئەوانیشی بەشدار نەبوون، تاڵانی و دزییان لە موڵکی گشتییان لا قەزەون و دزەو نەبوو، بەڵکو وەك کارەکی ئاسایی سەیریان دەکرد و تەکڵە بە ڕەحیەتیی بەرەنگاری و دژوەستانەوە بەووی بەعس و ستەمکاریان دەکردەوە، لەریشەوە دزی و تاڵانکاری ڕوویەکی پەزەتیڤ و لانی کەم ئاسایی وەرگرت و بە هەی ئەو بەشاییە یاسایی و ئیداریەی هەبوو نەك تەگەی لە نەگیرا، بەڵکو لە ناو هەشیاریی کەیشدا نەکەوتە بەر نەفرەت و وەك دیاردەیەکی ناشیرین وەرنەگرا، دزان و تاڵانچییان وەك نەتەوەیەکی موسومانیش لە غیابی فەرمانڕەوایەکی ئایینی یان هەر هەکارەکی تر، گوێی خێیان لەو فەرمانە ئایینییەیش خواند کە قورئان پێیان دەڵێت، وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالاً مِنَ اللَّهِ

(المائدە: 38) واتە، هەر کەسێکی دزی بکات، چ نێر بێت یان مێ، لە سزای دزیکردنی دەبێ هەر دوو دەستی ببڕن، کە ئەمە تەنبێکردنە لە خواوەیە. هەروەها پێغەمبەریشیان پێیان دەفەرمووێت: تُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ فِي رُبْعِ دِينارٍ فصاعداً . واتە: دەستی دز دەبڕرێت لە سەر دزینی چارەکە دیناری زێر بە سەروە .

لە گزنگی ئاپڕینی 1991ـەوە لە بریی خێری ئازادی، خێری دزی و تاڵانیی دەرکەوت، بەرپرس و میلیشیاکان بە تاڵانییەوە نەوەستان و بینا و شوێنە حکومی و گشتییەکانیان داگیر کرد و حیزبەکانیان کردە قوتابخانەی دزپەروەردەکردن و لە ماوەیەکی کەمدا تۆلی کارەبا و پەرژینی کێڵگەکانی مین و ئامێرەکانی چاککردنی ڕێگاوبان و کەلوپەلی پێڤژ و سەدەکان و هەر چیيەك خێیان سودیان لە نەبینی، ئاودیوی وڵاتانی دراوسێیان کرد، ئیتر کەلتووری دزی و تاڵانی جێگەی خێی گرت بوو قوتابخانە بە پەروەردەکردنی دز بە بەڕێوەبردنی کەمپگا، لەمەوە دەبێت بچی سەیر بێت کارەبا، هەرەمی بچکۆڵە بە داهات و بودجەیەکی گەورەوە بە چارەکسەدییەك دابین نەکرێ و کەسیش شەرمەزار نەبێت، لە پەنای ئەو هەرەمەیشدا، شارێکی وەك کەبانە وەڵای خاپووربوونی و هەژاری، لە ماوەی چەند مانگێکدا کەشێکی لەو جۆرەی نەمێنێت.

کەلتووری دزیکردن جێگەی گرت و سەرکەوت، بە ئەوەی هەستی شەرمەزاریی کەمایەتیی دروست بکات و گیانی بەرەنگاری تێنانێت لە ناوی تۆڕی ڕەشنبیر و گەنجان و خەڵکانی ئەکادیمی و زانستی بەسکەنێت، بەڵێ دیسان هیچ سەیر نییە لەم کەلتووردا دڵیان و سەدان جار دوای ئاشکرابوونی دزیی گەورە لە لایەن بەرپرسانەوە، کەچی پەست و پلەی هەر ئەو بەرپرسانە بەرز کراوەتەوە، یان بواری بازرگانی پێ لە دزینی بیرەکە و باس لە دزینی گەرانی و ئاوازەکی زێر لە لایەن هونەرمەندانەوە دەکرێت، بەشێکی زۆری کارنامەی دەرچوونی زانکۆکان کەپی و دزین و کایەی نووسین و ئەدەبیش لە ژێر ناوی جیاجیا بیرەکە و خێیاڵ و وێنەی هونەریی ئەدەبیاتی گەلانی تری بە لەشاو تەدایە و کایەکانی تریش هەر وا. ئەوەی زیاتر ئەم کەلتووری دزیکردنەی هێنایە سەر ئاستێکی زۆر ئاسایی و تێنانێت یاسا و دەستووریش چوونە خزمەتی، جێگرتنەوەی چەمکێکی ناو فەرهەنگی سیاسیی جیهانی بوو بە دزکردن، کە ئەویش چەمکی گەندەڵی بوو، گەندەڵی هەرچەند چەمکێکی بەرفراوانتریش بوو لە دزی، بەڵام بەرپرس و دەسەڵاتداری هەرێم سوودی لەم چەمکە وەرگرت و بە هەی ئەوەی لە ئاستێکی بەربڵاوتردا بە کار هات، هەر لە کەمتەرخەمییەکی بچوک لە

کار و کۆمەک دواکەوتن لە دەوام هەتا گەورەترین تاوانی تاکانکاریی وەک هەمووی وەک یەک ناونرا گەندەڵی، بەرپرس و دەسەڵاتدارانیش کەیفیان پێ هات کە هەموو کەمەڵگا وەک ئەوان بەر ناوونانێرەی بی لێپێچینەوە کەوتوە، ئەوانیش زەر بە ئاسانی و بە شەرمەزاری و بێئیسراحەت دزیی خۆیان بکەن، بۆیە بە هەوەدان بە تێکدانی ئەم ئارامییەی بەرپرسان و دەسەڵاتداران گرینگە وشەی دزی بهێرێتەوە ناو زمانی ڕاگەیاندن و ڕۆخنە.

ئێستا ڕێنگە لەو پرسیارەی سەرەتا تێ بگەین، بۆچی تایبەتمەندیی دزی نەکردن لای نەوشیروان مستەفا کە تایبەتمەندییەکی ئاساییە و لە هەر کەسێکدا بێت، نە بە ئازایی نە بە زیرەکی و نە بە حاڵەتێکی سەرسوهێنەر دادەنرێت، کۆچی بە ئەم دەبێتە سیفەتێکی ئایدیاڵ و بنەمایەکی بەکاریزمابوونی؟ چونکە لە ناو ئەو نوخبە سیاسی و بەرپرس و دەسەڵاتدارەدا ئەو تاک و تەنهایە.

پرسنامە … کارا فاتح

گەر ئەو دیوی پرسنامە بخوێنینەوە، دەتوانین جگە لە ڕووکارە تەشریفاتی و موجامەلەییەکەی، ئەم خەسڵەتانەی تری ببینین:

١- غەم و نیگەرانی

پرسنامەکان دەربڕینی غەم و نیگەرانین بە کۆچکردوو، بەڵام ئایا غەم و نیگەرانی لە پرسنامەدا دەتوانێت تەعبیر لە خۆی بکات؟ غەم لە دەروون\دە دایە، دەروونناسی دەڵێت، بە ئەوەی غەم لە دەروەندا زەر پەنگ نەخواتەوە و مرۆڤ بەرگەی بگرێت، پەنا بە گریان دەبات، گریان نەفەسکە بە سوککردنی غەمی ناو دەروون، ئەدەب و هونەریش بە ڕێگەی خۆیان غەمی ناو دە دڵگەن بە بەرهەم. پرسنامە نە گریانی مرۆڤکی ئاساییە، نە بەرهەمکی هونەری و ئەدەبییە، بۆیە ئەو غەم و نیگەرانییەی بۆیانی دەکات، تەنها نمایشیكە جارێك دەبێتە چالاکییەك بە خاوەن پرسنامە و بوونی نمایشیی خۆی تێدا دەردەخات، جارێکیش کە غەم و نیگەرانیی نمایش دەکات، دەتەنگی لە ڕەهەندی ئەنتەلەجی بەتاڵ دەکاتەوە و دەیکاتە کاڵا، کاڵای ڕاگەیاندن و بەنکان، کە غەم بوو بە کاڵا فەڕ دەدرێت و بیر

دڕێتەوە، بەیە غەم و نیگەرانیی ناو پرسنامەکان، دروستکراو و درۆ زیاتر نیین.

٢- سەاو:

پرسنامەکان سەاو دەنەرن بە گیانی مردوو، سەاو چییە؟ مردوو یان گیانی مردوو چ پەیستی بە سەاو؟ سەاو بە ئەویە بە ەوویکی خش و کراوە و سیمایەکی ئاشتیخوازانەوە بە ئەوی تر بگەیت، کە مردن پەوەندیی کەسەك بە ژیانەوە دەپچڕێنێت، چۆن دەتوانین بە سەاوکردن لێی کراویی و ئاشتیخوازیی خەمانی بە دەربخەین. سەاوکردن نامەیی و زبریی پەوەندیی نێوان سەاوکەر و سەاولێکراو هەور دەکاتەوە، بەڵام پەوەندیی ئەمە و مردوو پچڕاوە، ئیتر سەاوکردن بە چییە؟ بەیە سەاوی ناو پرسنامەکان وەك وشەیکی بە ناوەڕۆك و بە مانایە و ناگاتە جێ، هەر هیچ نەبێت سەاو ڕەقی و ناخشیی ناو پەوەندییەك کەمەك نەرم و سازگار دەکاتەوە، ئەی سەاو بە مردوو چی دەکات؟

٣- ڕەز:

پرسنامەکان بە دەنگی بەند ڕەز لە مردوو دەنەن، بەڵام ئایا دەربەینی ڕەز بە مردوو، مرۆڤدۆستی دەگەیەنێت؟ ڕەزگرتن لە مردوو، گەر مجالەمە و ساختەکاریش نەبێت، لە بریی ڕەوشتەك بە دەرەوە و ئەوانی تر، بە ناوەوەی مرۆڤ ئاراستەی دەکرێت، واتە ڕەزگر تەنها دەرووەنی خەی پە ئاسوودە دەکات و دەیەوێت ویژدانی ئازار نەچێژێت، بەیە ئەمە مەرج نییە مرۆڤدۆستی بگەیەنێت، بەڵکوو زەر جار ڕەزگرتن دەگەڕێت بە دڕوشم، دڕوشمیش پەیامەکی بە ناوەڕۆکە، یاخود بەنرخکردنی ناوەڕۆکە، چونکە دڕوشم هەوە دەدات، پەیام لە ئاستی قسەدا بهێڵێتەوە و نەگەڕێت بە کردار، دڕوشم پەڕشی و ڕەحی جیدیێت دەکوژێت، بەیە یەکەك لە ئامانجکانی پرسنامە بە دڕوشمکردنی پەیامەکانە لە ژەر ناوی ڕەزلەگرتندا.

٤- داواکاری:

پرسنامەکان هەمیشە داواکارییان تێدایە، جارێك بە زمانی دینی داوا دەکرێت کەچکردوو جگەی بەهەشتی خودا بێت، جارێکی بە زمانی سیاسی و کەمەڵایەتی داوا دەکرێت و ڕەچکە و ڕەبازکەی بەرنەدرێت و سوور بن لە سەر بەرنامە و خباتکەی.
داواکاری بە زمانی دینی و ئایدیەلۆژی زەر جار، سیفەتێکی ناچالاکی هەیە، ئەوی داوا دەکات، تەنها دەخوازێت، تەنها دوعا دەکات، نەك

کار بۆ ئەو داوایانە بکات، بۆیە داواکاران لێرەدا بکەر نین، پاسیڤ و لەکاردامێراون، لەبریی ئەوەی بیر لە مردن بکەنەوە، خواست بۆ مردوو هەڵدەڕژن، لە بریی ئەوەی هەوڵەندی بیرکردنەوەی دونیایی بەهێز بکەن، هەوڵەندی میتافیزیکی و بڵدەساتیی مرۆڤ تێدەکەنەوە.
ئەمانە هەندێك بوون لە دیوە نەبینراوەکانی پرسنامەکان، کەواتە ئای لە گەوجیی ئەوانەی حیسابی گەورە و ئومێدیی مەزنیان بە درۆژی و کورتی، یان گەرمی و ساردیی پرسنامەکان هەیە!

نەوەی مەلزەم ... کارا فاتیح

مەلزەم لە هەواڵتدا کورتکردنەوەی مانهەجی خوێندنە، چەکردنەوەی پێناسە و هاڤە و باسە دوورودرێژەکان و بەرتەسککردنەوەی شارحی بابەتەکانە لە چەند خاڵێکی هەڵپووکاودا، بەڵام جگەوتنی مەلزەم و بەردەستبوونی بۆ قورسییە لە پرسەی خوێندندا بۆ تایبەت لە زانکۆ و پەیمانگاکان، جارەك لە ئایدیەلۆژیا بەرهەم دەهێنێت، ئایدیەلۆژیا بە مانا مارکسییەکەی کە بریتییە لە هەشارییەکی هەڵە، ئەو نەویەیش بە هەی ئەم مەلزەمانەوە فڕ دەبن، دەبنە خاوەنی هەشارییەکی هەڵە، کە لێرەدا لە چەند خاڵێکدا هووندەکەمەوە:

1- مەلزەم، کورتکردنەوەیە، کورتکردنەوەی چی؟ هی کتێب، کتێبخانەی مانهەج... چ شتەك لە کورتکردنەوەی کتێبکان مترسیدارترە، کتێبخانەی مانهەج بۆ ئەوە نیین کورت بکرێنەوە، بەڵکو بۆ ئەوەن بکرێنە دەروازە بۆ چوونە ناو کتێبخانە و پێگە ئەلکترۆنییەکانی کتێبەوە. کتێبخانەی مانهەج نابێت کورت بکرێنەوە، دەبێت هێگەی دوورودرێژ بۆ زانست و ئایدیاکانی ناوی بکەنەوە. مەلزەم، کە کتێبخانەکان کورت دەکاتەوە، هەموو هێگەکان کوَر دەکاتەوە، هێگەی چوونە کتێبخانە و پێگە ئەلکترۆنییەکانی کتێب بۆ یەکجاری قەپات دەکات.

2- کورتکردنەوە کە مەلزەم دەیکات، لە هەواڵتدا بۆ ئاسانکردنی تێگەیشتنە، بەڵام ئاستییەکەی گوزارشتە لە بنبەستگەیشتنی

پرسی تێگەیشتن، کە شتەکان کورت دەکەینەوە، واتە وەک خۆیان تێیان ناگەیین، نامانەوێت گوێ بە هزر و بیرکردنەوەمان بدەین بەهای ئەم کتێبانەوە، بەڵکو ئەوان بە قیاسی مەشك و بیرکردنەوەی خەمان کورت دەکەینەوە، ئایدیاکان لە ناوەڕۆك دەخەین، تەنها فۆرمێکی دروستکراویان دەهێنەوە، جۆهەری زانستەکان دەکوژین، تەنها بە قاوغەکانیانەوە دەگیرسێنەوە، لەم نێودا ئەوەی مەلزەمە دەیکات تێگەیشتنێکی ساختەیە، یان بەیانکردنی تێنەگەیشتنە.

3- مەلزەمە کاری کتێب ناکات، بەڵکو کاری کتێب کەتاییی پێ دەهێنێت، ئەگەر لە هێی کتێبەوە جیهان بناسرێت، لە هێی مەلزەمەوە تەواو چاو لە بینینی جیهان دادەخرێت، ئەگەر لە هێگەی کتێبەوە فیکرمان لە پێناو گۆڕینی واقیع بگۆڕین، ئەوا بە هەی مەلزەمەوە فیکرمان لە پێناو هەشتنەوەی دەخی واقیع وەك خۆی جام دەکەین. ئەگەر کتێبەکان ئایدیا و زانست و فیکرەکانت بخەنە بەردەست، مەلزەمەکان، لاشەی ئەو ئایدیا و زانست و فیکرانەت پێ دەدەن، مەلزەمە جگرەوەی کتێب نیین، بەڵکو ئەتکەکەری کتێبن.

4- مەلزەمە واتە زیاتر سادەکردنەوەی تیەر و ئایدیاکانی خوێندن، بەڵام ئیشی سادەکردنەوە، کە زەر کەس بە باشی دەزانێت مەترسیدارە، سادەکردنەوە وای کردوە هووبڕکی زەر لەم جیهانە بە فەرامۆشکراوی و نەبینراوی بمێنێتەوە، سادەکردنەوە لەوەوە سەرچاوەی گرتوە کە وێنەیەکی ساختە و درێژینەی ئەم جیهانە لە زەینی خەماندا دروست دەکەین و وا لە خەمان و ئەوانی تر دەگەیەنین جیهان هەر ئەمەیە، لەوێشەوە بە ئاسانی بەیار لە سەر زانست و دونیا دەدرێت، یەکەك دەڵێت قەومی کورد لە هەموو قەومێکی سەرزەمین عاقڵترە، یەکێکی دینییش دەڵێت، هەموو زانستی دونیا لە قورئاندا باس کراوە. سادەکردنەوە لە هێگەی مەلزەمە و هەر شتێکی تریەوە، واتە ناتەوە ئەو جیهانەی کە ئاڵۆزە، بیبینیت و دەیستەوە، ئەو زانست و تیەر و ئایدیایەی کە درککردن پێی ناوێرێ لە بەر چاوت لای دەبەی، هەموو ئەو شتانەی بە ئاسانی دەرك ناکرێن بەو شێوەیان لە دەکرێ، تا بە ئاسانی بچنە ژەر کەفی بەیار و بیرکردنەوە خەڵا و سادەکانەوە.

نەوەی ئازی بە مەلزەمە، نەوەی هەشیاریی ساختەیە، نەوەیەکە کرێکی زانست و تیەرکان نابینێت و تەنها دەی بە قاوغەکانی زانست و تیەر خۆش دەکات، نەوەیەکە لە جێی کرانەوە بەووی دونیادا، زیاتر خەی دادەخات و گۆشەگیر دەبێت.
نەوەی مەلزەمە... نەوەیەکی نەك بەئومێد، بگرە نەوەیەکی ئومێد پێ نەکراو.

ناوی کتێب: لە دوای ئینفالەوە نووسین: کارا فاتیح

دیزاینی بەرگ و ناوەرک: ئومێد محەمەد
قەبارە: ٣٧٦ لاپەڕەی نیوA4
ساڵی چاپ: ٢٠١٥
شوێنی چاپ: سلێمانی
چاپخانە: پیرەمەرد
لە بەاوکراوەکانی دەزگای ڕۆشنبیریی جەمال عیرفان
پرۆژەی ٢٧یادی تاوانی ئینفال

لەبریی ڕانان
پێشکیی کتێبی لە دوای ئینفالەوە
نووسینی کارا فاتیح

پێشکیی کتێب بە زەر ئامانج و مەبەست دا نراوە و دەنووسرێت، هەندێ جار وەك پێویستییەکی نووسینی ئەکادیمی سەیری دەکرێت و بە دانانی، توێژینەوەکان بە نوقسان و بوونی کەلێنکی زانستیی تێیان دا دێنە هەژمار و هەندێ جاریش وەك خوو یان نەریتکی نووسین، نووسەران لە کتێب و نووسینی توێژینەوەکانیان دا، تەنانەت هەندێ جاریش لە دیوانی شیعر و ڕۆمان و چیرۆك... هتد، گرنگیی پێ دەدەن و دەینووسن.
لە پێشکی دا ناونیشانی کتێب یان توێژینەوە ڕوون و ورد دەکرێتەوە و پێشکیی کتێب دەبێتە ڕایەڵی نێوان ناونیشان و ناوەرۆك و، ئاماژە بە هەڵکاری هەڵبژاردنی ناونیشان دەکرێت، لێوەیشەوە وردەوردە هەڵکاری هەڵبژاردنی بابەت ئاشکرا دەکرێت و لە چەند خاڵك دا هەمای بە دەکرێت، گیروگرفت و کێسپی بەر دەم دەناسێنرێ و پاشان نووسەر لە گرنگیی باسکە دەدوێ و ئەو بوار و سنوورە دەست نیشان دەکات، کە وەك ڕووبەری کارکردن هەڵبژاردوە و هەڵباز و میتەدەکانی کارکردنیشی بە خوێنەرانی خۆی ئاشنا دەکات، پاشان پرسیار و گریمانەکانی توێژەر و هەندێ جاریش بە شێوەیکی سەرپێیی، مەبەست و هەوێی کارکردن لە بەش و پارچەکان دا دەخاتە بەر چاو،

ئەوجا هەواڵی بوونی ئامانجی کارەکەیمان لە کتایبی دا، پێ دەدا. ئەمانە بە شێوەیەکی گشتی ناسنامەی پێشکی بوون لە بواری ئەکادیمی دا و توێژران و ئەکادیمیستان لە بەر ئەم هۆیانە پێشکی بە گرینگ دەزانن، هەروەها لە کتێب و توێژینەوە ئەکادیمییەکانیشدا هەندە جار، هەمان ئەو ئامانج و مەبەستانە بە نووسینی پێشکی دەر دەکەونەوە و دیسان نووسەر بە شێوەیەکی مولتەزیم، بەو یاسا و بنەما یاسایانەوە پێوەست دەبێت، بەڵام هەموو جارێکیش وەها نییە و مەرجیش نییە وا بێت، هەندە نووسەر خۆیان لە نووسینی پێشکی لا دەدەن، یاخود لە نووسینی دا، پێیانوی لەو خاڵانە ناکەن و بە شێوەیەکی سەربەستانە ئەم بوارە بە کار دەهێنن، بە شێوەیەك لای هەندەکیان وەك سەاو و بنەڕەتی و دەروازەیەکە بە دامەزراندنی پێوەندی لەگەڵ خوێنەر و کردنی بە ئەقڵیەك لە نەوان خوێنەر و ناوەرۆکی کتێبەکە.

درێژکردنەوەی ئەم سەرەتایە لەوە زیاتر بە پێویست نازانم و، دوای ئەم بەهانانە بە پێویستبوونی پێشکی، لێرە دا دەمەوێت زوو بگەمە مەبەستی خۆم، واتە ئەم سەرەتای پێشکییە تەنها بەهانەیەکە بە ئەوەی، کە ئاشکرا بێت من چیم لەم پێشکییەی خۆم دەوێت. پێش هەموو شتێك دەگەڵینەوە بە ناونیشان (لە دوای ئەنفالەوە) دواتریش کە دێین بە پێستی بابەتەکان، کە بە سێ بەش پێلێن کراون و لە لەکەڵینەوە و وتار و گفتوگۆ پێك هاتوون، ئەوەی دەیبینین جگە لەکەڵینەوەیێك بە ناوی (ئەنفال و بەکارهێنانەکانی) ناونیشانی هیچ بابەت (لەکەڵینەوە، وتار، گفتوگۆ) یەکی تری تێدا نییە ئاماژە بێت بە ئەنفال و باس لە ئەنفال بکات.

وەك تێبینیی ناونیشانی زۆربەی ئەو کتێبەکانە دەکەین کە بەم شێوەیە پێلێن کراون، بە زۆری لە دوو حاڵەت بە دەر نیین، ئەویش یان ناوەرۆکی هەموو بابەتی تەکەای بەشەکان دەچنە ژێر چەتری ئەو ناونیشانەی کتێبەکەوە، یاخود تەنها یەکێك لە بابەتەکان وەك دەخوازی نووسەر و وەك ئەوەی ڕێنگە لە ڕووی ئیستاتیکی و سەرنجڕاکێشی و هۆزی گەیاندنی بە خوێنەر لە ناونیشانی بابەتەکانی تر پەسەندتر بن، بۆیە لە ناونیشانی بابەتەکەوە هەڵدەکشێن و بەرز دەکرێنەوە و دەکرێنە ناونیشانی کتێبەکە، لە کاتێك دا ڕێنگە ناوەڕۆکی بابەتەکانی تری کتێبەکە، هیچ پێوەندییەکان بەم ناونیشانیشەوە نەبێت.

وەك بە ڕواڵەت دەبینین، ناونیشانی ئەم کتێبە (لە دوای ئەنفالەوە) هیچ یەك لەم دوو تایبەتمەندییەی تێدا نییە، واتە نە هەموو بابەتەکان دەچنە ژێر سایەی ئەم ناونیشانەوە و هەڵگری ڕوون و ئاشکرا پێیانەوە دەبەستێتەوە، نە ئەو ناونیشانە خۆیشی بریتییە

لە ناونیشانی یەکەك لە بابەتەکان، بەڵام لە ڕاستی دا من وەهای نابینم و پێم وا نییە بابەتەکان هیچ پێوەندییەکان بە ناونیشانی کتێبەکەوە نەبێت، بۆ تایبەت کاتێك ناونیشانی کتێبێك بریتی بێت لە ئەنفال، بۆ مەرجی نازانم ناوەڕۆکی بابەتەکان بۆ شۆیەکی ڕاستەوخۆ، باس لە کارەساتی ئەنفال بکەن و، لە ناو ئەو هەواوە دا بۆن و بچن و هەوە بدەن مێژووکەی بنووسنەوە، یاخود باس لە کاریگەریی دەروونی و کۆمەڵایەتی و ئابووری … هتد، ی بکرێت و لە ڕوانگەی زمانی و ئەخلاقی و یاسایی و سیاسی و… هتد، ـەوە بخوێنرێتەوە و شی بکرێتەوە و بکرێت بە کەرەستەی توێژینەوە و کارکردن و گفتوگۆ، چونکە (دەکرێت دێڕەها تێکست بنووسرێت و ناوی ئەنفالیشی بخرێتە سەر، بەڵام لە ڕاستی دا هیچ یەك لەو تێکستانە جگە لە پێوەندییەکی هاوکار و سادە لەگەڵ ئەنفال دا، هیچی دیکەیان نەبێت، بەڵام دەکرێت تێکستێك بنووسرێت بە ئەوەی باس لە ئەنفال بکات توانای دەرخستنەوەی کاریگەریی ئەنفالی هەبێت، لە سەر ژیان و جیهانبینیمان.) مەرج نییە ئەرکی نووسین، لە هەمبەر ئەنفال دا تەنها ڕاوەستان و و چەقین بێت لە ناو هێواوەکە دا، چونکە کارەکی وەها مەرج نییە هەمیشە خزمەت بەو دەزە بکات و، گوزارشت بێت لە هەستکردن بە لەپرسراوەتی و ئاسوودەیی ویژدان.

بە دەنیاییەوە کارەساتی ئەنفال هێندە تراژیدییە، زەحمەتە زمان بتوانێت بە ئاسانی تەعبیری لە بکات، یان لە ڕاستی دا زەحمەت هەزی ئەو تەعبیرە لای زمان بێت، بەڵێ پەیستە زمان لە ئاست گەورەیی ئەم کارەساتە دا، واز لەو وەهمە بهێنێت، کە بە کەرەستەکانی خۆی هەر دەبێت لە ناو چەقی ئەم هێواوە دا بێت ئینجا دەتوانێت، لەپرسراوەتیی خۆی بەرامبەر بە ئەنفال بسەلمێنێت، چونکە لە دوای ئەنفالەوە، ئەرکی ئەخلاقی و هەستی لەپرسراوەتیی گەورە ئەوەیە، جارێکی تر و بە چەشنێکی تر ژیان ببینین و دید و هوانین و جیهانبینیمان بە سەرجەم کەشکان بە جارێکی تریان لە بێت و لە دوای ئەنفالەوە زمان ئەو ئەرکە بە خۆی بدات، کە جیاواز بێت لەو ئەرکەی پێش ئەنفال هەیبوە، بۆیە لەو بابەتانەی ئەم کتێبە (لەکەینەوە، وتار، گفتوگۆ) دا، کە لە سەر ئەنفال نانووسراون و بە هیچ شێوەیەك ناوی ئەنفالیان تێدا نەهێناوە، مەرج نییە خاڵی بن لە هەستی لەپرسراوەتیی بەرامبەر ئەنفال، چونکە پێمان وایە مەرج نییە زمان ڕاستەوخۆ لەو کارەساتە بدوێ، بەڵکو زمان لە ژێر کاریگەریی ئەنفال دا، جەوهەر و ئەرك و ئاراستەی تر وەر دەگرێت و بە قسەکردن و توێژینەوە لە چەندین پرس و قەیران و گرفتی تری بە نموونە وەك پرسگەلی (ژن، گەنج، کێچ، ڕەشنبیری، ڕۆژنامەگەری، کتێب

خوێندنەوە، دیموکراسی… هتد) زمان کاریگەریی ئەنفالی بە سەرەوە بێت، ئەرکی ئەخلاقی و هەستی لەپرسراوێتیی بە جێ گەیاندبێت، بۆیە وا هەست دەکەم، لە هەموو ئەو بابەتانەی باسی ئەنفال ناکەن، ئەگەر جیدیبوون و مەرالی نووسین و هەستی لەپرسراوێتییان تێدا بێت، ئەوا کاریگەریی ئەنفالیان بە سەرەوەیە، کاریگەرییەك کە وا دەکات، یان توانای ئەوەی هەیە، زمانی تەعبیر لە ئاست هەموو گۆشەیەکی ژیان دا دروست بکرێتەوە و سەر لە نوێ مرۆڤ بە دیدێکی تر و تەماشای شتەکان بکات.

بابەتەکان (لێکۆڵینەوە، وتار، گفتوگۆ) کەکراوەی ئەو بابەتانەن، کە لە (15) ساڵی ڕابردوو دا (1999-2013) نووسراون و لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکانی کوردستانی باشوور بڵاو کراونەتەوە، کردنیان بە کتێب لە ڕاستی دا لەو بڕوایەوە، کە مەرج نییە ئەو بابەتەی ڕۆژە لە ڕۆژان بە گۆڤارەك یان ڕۆژنامەیەك دەنووسرێت، ئیتر مانای ڕاستەقینەی ئەو ڕۆژنامە یان گۆڤارە بێت و، بە کتێب نەگوزرێتەوە، ڕاستە زۆر بابەت بە هەتاهەتایە پێویست دەکات هەر لە نێو ڕۆژنامە و گۆڤارەکان بمێننەوە و نەکرێن بە کتێب، بە تایبەت ئەوانەیان کە هێز و تەمەنیان تەنها لە خوێندنەوە و کارکردن لە سەر بابەتێکی ڕۆژ، ئەو زمانەی پێی دەدوێن، تەنها زمانی ئەو ڕۆژە بێت و ئیتر بەکەڵك نەیات، بەڵام پێمان وایە، ئەو بابەتانەی ئەڕێ تەنها دەرفەتی چاو هەڵهێنانیان لە ڕۆژنامە یان گۆڤار دا بوو، ئەگینا لە ڕاستی دا قسەکردن نەبوون لە سەر پرس و گرفتی هەنووکەیی ڕۆژ و خەڵگەڕ لەو بابەتانەیشیان تێدا بێت، ئەوا ئەو کەرەستەی تێگەیشتن و دونیابینی و شیکارییەیان تێدا دەبینین، کە بە سەردەم و کات و کۆشە و گرفتی تر دەست بدەن. پاشان کردنیان بە کتێب لەڕە دا، لەو گۆشەنیگایەوەیە، کە هەر لە بنەڕەت دا ڕۆحی کتێب و سیمای کتێب بە بابەتەکانەوە هەیە و دیارە، ئەگەرچی هەندێکیان وتاری کورتیشن، چونکە هەندە جار وشە و دەربڕین لە وتاری کورتیش دا، سیحری خەیان لە دەست نادەن و، دەکرێت هەزی مانەویان وەك ئەوانی تر بێت، هەرگیزیش پێمان وا نییە دەخی ڕۆژنامەنووسی لەڕە دا بە سەر ڕۆشنبیریی کتێب نووسینەوە دیار بێت، یاخود کتێب پاشکۆی ڕۆژنامەگەرێتی بێت.
لەڕەیشدا بە کورتی بە سەر یەکەیەکەی ئەو بابەتانە دا دەچین، کە لە چوارچێوەی (لێکۆڵینەوە، یان وتار، یان گفتوگۆ) دا کار مان لە سەر کردوون.
لەو بابەتە دا کە لە سەر ئەنفال نووسراوە، لە ڕاستی دا باس لە ئەنفال خۆی ناکات، بەڵکو بە هۆی ڕەخنەگرتنەوە پەیوەندییەکی

مرۆڤدۆستی و ئاوەگۆ لەگەڵ کەمەڵك بەچوونی دیکە دا دەبەستە، تا لە ڕۆگای ئەم پەیوەندییەشەوە، دیدگاکان زیاتر و بەچوونکان قووڵتربن لە سەر کارەساتی ئەنفال، کارەساتك بە تۆگەیشتنی قووڵی، دەشێت بە سەرجەم پێکهاتەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئەخلاقیی خەڵکان دا بچێنەوە و ئێستا و پاشەڕۆژی خەڵکان بە جۆرێکی دیکە ببینین، تۆگەیشتنی قووڵیش لە کارەساتی ئەنفال بووە دەست پێ دەکات، کە بتوانین ئەنفال لە وشەیەکی ئاسان بکارهاتوو و سادەوە بکەین بە بابەت و کۆرستەیەکی فیکری و مەعریفی و هەموو میتۆدەکانی خوێندنەوە و ڕۆهەندەکانی بینینی بە بخەینە گەڕ.

لە لێکۆڵینەوەی (تێکستی پیرۆز و ترسی وەرگێڕان) هەوڵمان داوە هۆکارەکانی وەرنەگێڕان، یان ترس لە وەرگێڕانی تێکستی پیرۆزی لە زۆر سرووت و نۆریتی ئایینی دا بە سەر زمانی کوردی دەست نیشان بکەین و لەم پێناوەیش دا باس لەوە دەکەین، کە بۆچی تێکستی ئایینی، کاتێك بە کورد دەگات، هەر چەند کورد بە زمانی ئەو تێکستە ئایینییە قسە ناکات، کەچی هەر بە زمانی یەکەم کاری لەگەڵ دا دەکات و ئەو تێکستە ئایینییەیش هەر بە زمانی خۆی کار لە لایەنگر و هەوادارانی دەکات. لەم باسە دا ئەوە ڕوون دەکرێتەوە کە بۆچی ماوەیەکی زۆر و بە درۆژایی چەندین سەدە، پرسەی وەرگێڕانی قورئان لای کورد ئەنجام نەدراوە، سەرەڕای وەرگێڕانی ئەم تێکستە پیرۆزە، بەڵام تا ئێستا هەموو مامەڵە و پەیوەندییەکی موسوڵمان لەگەڵ ئەم تێکستە دا، هەر بە زمانی یەکەم، خوێندنی قورئان لە هەموو بۆنە و مەراسیمە جۆراوجۆرەکان دا، هەر بە زمانی عەرەبییە و بانگ و نوێژ و شایەتومان و هەندە جۆر دووعا، بە هەمان شێوە هەر وەر نەگێڕاون و وەر ناگێڕن، لەمەیشەوە ئەوەی شوێنی جێختکردنەوەی زیاترە ئەوەیە، کە ئایا وەرگێڕانی تێکستی پیرۆز چۆنە؟ ئەم تێکستە پیرۆزە دوای وەرگێڕان چی بە سەر دێ و توانای وەرگێڕ لەم کارە دا چەندە و...هتد، هەروەها باس لەو دەخە دەروونییە دەکرێت، کە خوێندنەوەی قورئان بە زمانی یەکەم دروستی دەکا و لە زمانی دووەم دا، ئەو سیحرێی نامێنێت.

لە بابەتی (چەمك و شووناس) دا هەوڵمان داوە چەمکەکانی (بیر، بڕوون، باوەڕ، ئایین، مەزهەب، ئایدیۆلۆژیا) وەك چەمکگەلێك لە چەمکە ئاڵۆزەکان، لە ڕۆگای بەروارد و جیاکاری و جیاوازیی سەرهەدان لە نێوانیان دا، بکەوێنە شیکردنەوە و ناساندن و لێکدانەوەیان و، بە شووناسێك ئاگەر ناجیگیریش بێت، بگەین، چونکە وەك لەم باسە دا گوتوومانە (هەر یەك لەم چەمکانە، لە بەکارهێنان

و تێگەیشتنیان دا، زەحمەتە بۆ ئاسانی لە چوارچێوەی پێناسەیەکی دیاریکراو دا ئارام بگرن، یان ئەو چوارچێوانەی بۆیان دا دەنرێن، یان پێشنیار دەکرێن، مانزڵکی ئاستەقینە و بەخۆشی خۆیان بن.)
لە (ئاوارە بوونی عەقڵ) دا ویستوومانە خوێندنەوەیەك بۆ چەمکی سۆفیزم بکەین، لە بابەتی (بەرگرینامە) یشدا باس لە ڕەخنراوەك دەکەین، کاتێك وەك وەك پارچەکردار دروست دەکرێت، بۆ شێوەیەك کە جیاوازە لە دروستکردن وەك کردار، لەمەیشەوە کەمەڵك کار و چالاکیی ئەو جۆرە ڕەخنراوانەمان بەر ڕەخنە داوە.
لە وتاری (تراژیدیای ئامرە تەکنەلۆژییەکان) باس لە هۆشیاریی مرۆڤی کورد دەکەین لە بەکارهێنانی هەر یەکێك لە ئامرەکانی (کامێرا، ڕادیۆ، تۆسجیل، تەلەفزیۆن، ڤیدیۆ، ماشێن، سینەما، تەلەفۆن و سەتەلایت...هتد) و وەڵام بە پرسەکی وەها دەدینەوە، ئاخۆ ئەم ئامرانە لە ژینگەی تەندروستی خۆیان دا، چ کارێك دەکەن و داهێنرانی هەر یەك لەم ئامرانە، سەرەتا بۆ چ نیازێك و بۆ بەدەستهێنانی چۆن دەستکەوتێك ئەم ئامرانیان دا هێناوە. پاشان لە وتاری (ڕِەشنبیریی کوردی و کوشتنی بیرکردنەوە) دا بۆ شێوەیەکی تیژی باس لەو بەهەردانەی توانای ڕِەشنبیری دەکەین، لە پانتاییی نا پۆیست دا و خەلادان و نەبینینی ووبژی هەستیار و گرینگ و کە پۆیستیان بە بینین و خوێندنەوە و شیکردنەوە هەیە.

لە هەر یەك لە وتارەکانی (خوێنەران و ڕەژنامەکان، مردنی هەواڵکان، شووناسی ڕەژنامەنووس، فەستیقاڵکان) کە بە یادی ڕەژنامەگەریی کوردی نووسراون، باس لە پێوەندیی بە هەزی نێوان خوێنەران و ڕەژنامەکان دەکەین، لە بایخی هەواڵکان دەدوێین، کە پۆیستە بە کارەستەی نوێی شیکردنەوە و میتەدکی وردبینانەوە پاشخان و دەرئنجامەکانی ئەو هەوانە لەك بدرێنەوە و هەڵسەنگاندنایش تەعبیر لە هۆشیاریی خەمان و کاراکتەری فیکریی خەمان بکەن و بە زمانی ڕەژنامەگەریانە دەر ببڕن، گرینگیدان بە شیکردنەوەی سەرجەم لایەنە دیار و نادیارەکانی هەواڵکان بناغەیەکی پتەو بە داشتنی سیاسەتە دوور و نزیکەکانی خەیشمان و بایخکی زێری هەیە لە چارسەرکردنی ئەو کێشە و قەیرانانەی کە واقیعی سیاسی و کەمایەتی و ئابووری و... هتد، ی ئەمە بە دەستیانەوە گیرەدەیە. هەروەها باس لە شووناسی ڕاستقینەی ڕەژنامەنووس کراوە و، بە فەستیقاڵکانیش ئاماژە بە ئەوە کراوە، فەستیقاڵ میتەد و پرەنسیپ کارەستەی مەعریفیی خۆی هەیە و خۆی ئەرکەکە بە هیچ جۆرێك ناخرێتە شوێن و بری هیچ ئەرکەکی دیکە، کەچی لای ئەمە لەپێناو سەر لە نوێ

ئامادەکردنەوەی جیهانی فیکریی ئەو بابەتە و ئامان و قووبوونەوە و پرسیارکردن لێی نییە، بەڵکو هەڵکارێکە بۆ خۆنمایشکردن.

لە وتاری (وێنە و بۆ دادگاکردنی کۆمەڵگا) دا باس لەوە دەکەین کە چۆن بەعس دیاوەت لە ڕووگەی بەناوکردنەوەی وێنەی دیکتاتۆرەوە، وەتەك بکاتە دادگا، لەو دادگایە دا هەر ڕەفتارێك بە بچووتی ئەو و لە دیدی ئەوەوە شیاو نەبوو، ئەوا تاوانە و دواتریش تاوانبار دەبێت سزا بدرێت.
پاشان لە وتاری (چاودێرکردن لە نێوان دیموکراسی و دیکتاتۆری دا) دا قسەمان لەسەر ئەو خاڵە جیاوازانە کردوە، لە دژگای چاودێریکردن لە نێوان هەر دوو سیستمی دیموکراسی و دیکتاتۆری دا هەن. دواتر لە ژێر ناوی (لە کوێوە دیموکراسی دەست پێ دەکات..؟) بەو شێوەیە بە وەڵامی ئەو پرسیارە گەڕاوین، کە دیموکراسی لەوەوە دەست پێ دەکات، پێوەندیی ناعەقڵانی و پڕاوێزیی تاك بە کۆمەڵەوە هەڵ بوشنرێتەوە و پێوەندییەکی عەقڵانی و سەربەخۆ بونیاد بنرێت، کە تاکەکی سەربەخۆی بە بڕها و بۆ ئیرادە و خاوەن چالاکیی سیاسی و کۆمەڵایەتی... هتد، لە دایك ببێت.

لە وتاری (کۆچی ئێم جارێ چییە؟) دا شێپەلی کۆچ و بەجێهێشتنی وەتمان بە بۆئومێدییەکی ترسناك لە ژیان بە هەموو مانایەك لە وەتە دا بەستوتەوە، بۆئومێدییەك کە تەنانەت کۆچڕان بە ئایندەیەکی دووریش هیچ تروسکەیەك لێم وەتە و دەسەڵاتدارانی ئێم وەتە بەدی نەکەن، بۆئومێدییەك کە خودی بۆئومێدیی لە وەرگرتنی مافی پەنابەرێتی و بەکاریی ئەوروپایش لێم کۆچە ساردیان ناکاتەوە. (نەمزامی چۆن هەفتەیەك، مانگ، یان ساڵیك بە سەر ئەو شتە دا تێ پەڕی... باشە کوڵا شەممە هاتوە... فەان شت پێنج ساڵی بە سەر دا ڕۆیی و وام زانی دوێنێ بوو... نەمزانی ئەمسا چۆن ڕۆیی... هتد) ئەمانەیش ئەو پرسیارانن کە لە وتاری (تەمەن لە کوردستان) دا قسەمان لە سەر کردوون. ئینجا لە وتاری (خۆتای ئەوانە) دا، باس لەو دۆخە دەکەین، کە چ مەرەق و چ حکووەت و، یان هەر دامەزراوەیەکی تر بێت، کاتەك شکستەك دۆخەن، دەکەونە پاساو و بیانووهێنانەوە، لەم وتارە دا دەماناوێت بڵێین (ئێم لەژیکە، ئەوە دەگەیەنێت، ئەوانەی هەر خەریکی بیانووهێنانەوە، لە بناغەوە شایەنی لێپرسراوەتی نین و هەرگیزیش بە ئایندەی نزیك و دووریش بە تەما نین بە سەر ئەو شکستانە دا سەر بکەون، چونکە سەرەتای چارەکردنی هەر کێشەیەك، مەرجە دان بە هەڵە و ناتەواویەکان دا بنرێت...هتد)

لە گفتوگۆکان دا لەگەڵ چەند نووسەر و هونەرمەندێك دا، ویستوومانە باس لە کتێب و کتێب خوێندنەوە بکەین و لە ڕێگەی کەسێك پرسیارەوە بۆ هەیبەتی کتێب، هەڵکشان و داکشانی کتێب، کەمبوونەوەیەی خوێنەر و پەیوەندیی بە بەهێزی و بە ئامانجی و بەهزریی نووسینی کوردی، یان دونیای تەکنیك و دیجیتاڵ و ئینتەرنێتەوە. هەروەها لە ئاستی کتێبی کوردی لە هووی تەکنیك و نەخشەسازی و هونەرکانی دەرهێنانی بەرگ و ناوەڕۆکی کتێب دەدوین، لەگەڵ گەڵان بە دوای ئەوەی، بۆچی کتێبی کوردی کەوتووەتە ژێر کاریگەریی ڕۆژنامەوانیی کوردییەوە، بۆتایبەت لە هووی نەفسی نووسین و زمان و چوارچێوەی دەربڕینەوە، لەگەڵ گفتوگۆکردن لە سەر پرسی سانسەر و چەند لایەنێکی تر پەیوەست بە کتێب و کتێب خوێندنەوە.
هیوادارین سەرجەم بابەتەکان بە ڕوحی جیدی و هەستی لێپرسراوەتی و مەڕاڵی کارکردن لە ژێر کاریگەریی ئێنفال دا نووسرابن.

چەند سەرنجێك سەبارەت بە خێپیشاندان … کارا فاتیح

یەکەم: خێپیشاندانی مەدەنییانە یان نامەدەنییانە

بەو پێوەر و تێگەیشتنەی دەسەڵاتدار و دارودەستە و (ڕۆشنبیر!)انی چواردەوریان، بە مەدەنیەت و مەدەنیبوون هەیانە و وشکەیشان خستوەتە سەر زاری خەڵکی تر و کردوویانەتە دەمامکی کەستێتیێکی عاقڵ و ڕۆشنبیر و خاوەن ڕەفتاری شارستانییانە و دوور لە هەڵچوون و تونددوتیژی، هەشتا هەموو ڕەفتار و سیاسەت و پلان و هووبڕووبوونەوەکانی دەسەڵاتداران و یاسا و بنەماکانی فەرمانڕەوایان نامەدەنییانەیە، (بە گومان وەك گوتمانبە پێوەری خەیان بە مەدەنیەت، دەنا دەزانین ئەم بۆچوونە دەقیق نییە) لەوشەوە بە شەڕبوونەوەی بە ژیانی تاکەکان، لە ئاستی ڕۆژگرتن لە منداڵ، پیر، ژن، باندە، ئاژەڵ، زانست، زەوی، ئاو، کارەبا، هاتوچۆ و خاوێنی و هەموو مافێکی تاك و گشتی نوقمی ژیانێکی نامەدەنین، کەچی دەسەڵاتدار و ڕۆشنبیرانی چواردەوری لە سەروەختی

خۆپیشاندان، داوای خۆپیشاندانی مەدەنییانە دەکەن، ئەم ئاوازەیشیان خستوەتە سەر زاری هەموو هەڤ بەناو ئۆپۆزسیۆن و خوێندەوار و بە ناو ڕۆشنبیرەکان و گەڕەکی خوارووی کەمەگایش بە ئاگا لەوی دەسەڵاتداران بە چ مەبەستێك ئەم ژەهرە بەناو دەکەنەوە، دەیەنێنەوە و دەیەنێنەوە و لە واقیعیشدا پراکتیکی دەکەن، کەسێك ناپرسێت، ئەی دەسەڵاتداران کە ژیان لە ژێر سایەی ئەودا هەموو چرکەیەکی نامەدەنی و تەنانەت وەحشیگەری بێت و هەرچی گیاندار و بە گیانە لە گەز و بەها خاڵی کرابنەوە، ئیتر بۆچی تەنها دەتانووت، خۆپیشاندان مەدەنی بێت، کە دیارە کاتێك دەگەن با خۆپیشاندان مەدەنییانە بێت، مەبەستیان ئەوەیە شتێك بە ناوی خۆپیشاندان بە هیچ مەترسییەك و تەنانەت بە هیچ وەڵامدانەوە و حسابکردنێك بە داواکاریی خۆپیشاندەران بڵێن بچێت و دەخی باڵادەست وەك خەی بمێنێتەوە، دەنا خە دیارە سەدان جار هیچ شتێکی وەك تەقەکردن و سوتاندن و توندوتیژی و پەلاماردانیش ووی نەداوە، بەڵام دەسەڵاتداران بەردەوامن لە هەڕاندن و تیرەر و ئەشکەنجە و تەقاندن و دەرکردن.
بەیە پەیستە لە ئاستی تیەری و پراکتیکدا هووبووی دەستواژەی خۆپیشاندانی مەدەنییانە ببینەوە و نەهێڵن و لە ژێر ئەم ماسکەدا تەنها ئومێد، کە خۆپیشاندانە لە بار ببرێت و خۆپیشاندەران ببنە گاڵتەجار و مەزەی حاکیمان و هیچ شتێك لە دەخەکە نەگەیێت.
بەڵێ دەبێت خۆپیشاندان نامەدەنییانە بێت، بە ئەوەی کەتایی بە هەموو سیمای نامەدەنی و وەحشیگەریی دەسەڵاتداران بهێنێت و ژیانی مەدەنی بە هەموو کەمەگا و زیندەوەر و بەگیانان بگەڕێتەوە.

مردن بە بە وەسێت چەند وشەیەك بە مەرگی (تۆها و ئومێد و هاوڕێ) … کارا فاتیح

وەسێت دوا پەیقی مرۆڤ بە ژیان، بەڵام ئەم مەرگە دوا پەیڤمان ناداتێ، نەك تەنها بە ئەوەی بە هەمیشە بەوا بە ووودانی نەکەین، بە ئەوەیش هەمیشە گومانێك هەبێت لە ژیاندا دەنگی ئەوان ببیستێت.

وەستێت پێچانەوەی بارگەوبنەیە لە ژیان و بە ناچاری زیشتنە بەرەو پیری مەرگ، بەڵام ئەمان بارگەوبنە ناپێچنەوە و بە وەستێت دەبەن، چونکە نایانەوێت سینەما و ئەکادیمیا بە جێ بهێڵن و لە داهێنان و تەمارکردنی چرکەکانی ژیان بوەستن.

وەستێت ناکەن و دەبەن، چونکە ناتوانرێت خاڵی کۆتایی بە ژیانی ئەمان دابنرێت، ئەمان لە ناو هونەر و داهێنان و سەرکەشیەکاندا دەژین، نەک لە ناو تەقلیدیەت و نەتینی کەمایەتی و بەهای باو. وەستێت ناکەن و دەبەن، نایانەوێت وەک دیاردەیەکی بایەلۆجی و فیزیکی مانا وەربگرن، بەکو وەک فیکر و ئەندیشە و بیرکردنەوە نەنگ دەگرن.

وەستێت ناکەن و دەبەن، چونکە ناخوازن داوایەکیان لەوانی دوای خۆیان هەبێت بە ئەوی شتێک بکەن یان نەچکەیەک بگرن، چونکە باوەیان بەوە نیە ئەو هووبارە جێ بهێڵن کە تێیدا کار دەکەن و سەبری داهێنانیان بە سەر ئەو هووبرانەوە هەر دەم دەمێنێت.

دوا جار ئەوە ئەمەین کە دیسان نابێت وەستیان بە دروست بکەین.

ئاسیاسێ کەمان دەکاتەوە ... کارا فاتیح

ئاسیاسێ کەمان دەکاتەوە… چەن کەمان دەکاتەوە، یان بە دەبێت، ئاسیاسێ کەمان بکاتەوە، لە کاتکدا خەمان (ناتوانین، نامانەوێت، نازانین، ناهەبن، سەرناپەرژێین یان بواریان بە نەهێشتووین) کە ببینەوە، کەواتە ئاسیاسێ لە ئاستکی شاراوەدا دەبێت، دوور بکەونەوە، هەر زەر دوور بکەونەوە، بە خەم بن لە نەگی تەکەی منەوە پێك دەگەنەوە.
بەڵام چەن پێك دەگەینەوە، (دەقیقەیەك بە 60 دینار) لەرەوە هەموو پێوەندیەك بە جیا لەوی لە ئاستکی مەعنەویەوە دێتە سەر ئاستکی مادی، هاوکات هەموو پێوندیە زیندوەکانی مرۆڤبوون بە کەمێك تەلەفۆنی پۆیست و هەواڵپرسی و هەواڵزانین کورت دەکاتەوە، قورسایی هەستکردن بە بایخی مەعنەویی مرۆڤ دەهێنێت

سەر کورتەنامەیەك یان خەبەر و مەوعیدەك (بە گومان ئەوەش لە ئاستێکی زەر کەم و سنووردارداە، بە هەی ئەوە هەموو چرکەیەك نرخێکی مادیی هەیە)
بەیە مژدەکەی ئاسیاسەە (ئاسیاسەە کەمان دەکاتەوە) ەاستیەکەی تاڵی تەدایە، ئەمە هەندە دوور کەوتووینەتەوە، لە خەسەەتێکی (هاودەردی، بەهاناوەچوون، تەگبیرکردن، ەاوڕکردن، پەویستی، کەیف و سەرگەرمی...هتد) شەراوینەتەوە، ئەوەش بەەنێی بەیەکگەیشتمان پەدەدا، بە نرخێکی مادیی زەر و لە ئاستێکی سنووردار و لە چوارچێوەی خەبەر و پەویستیەکی ناچاریدا ئەومان بە دەکات.

ئاسیاسەە کەمان دەکاتەوە، واتە خەمان با هەر دوور بین، زیاتریش دوور بکەوینەوە، بە ئەوەی بە تەواوی لە خەسەەتی مرۆڤبوون بکەوین، ئیتر بە کەکی توندوتەیی کەمەایەتی و ەەکخستنی سیاسی نەیین، نەبینە مەترسیی بە سەر فەرمانەەوایان ئەوانەی نرخ لە بچووکترین پەیوەندیی مرۆڤایەتیی دادەنێت...
ئاسیاسەە کەمان دەکاتەوە...
وشەیەك لەم ەیکلامەدا پەەیەوە: پارە (ئاسیاسەە پارەکانمان کە دەکاتەوە)، بەەام نەك لەبەر ئەوەی بیریان چووبێت، بەەکو هەندە ئامانجێکی مەزنە، بە نەنووسینیشی هەر بە زەقی دەبینرێت...(بە گومان ئاسیاسەە تەنها وەك نموونە و بە کەمپانیاکانی تریش هەمان قسە)

چەلەکانی بەهەشت بە ئەوەندە ناشیرینن ... کارا فاتیح

دەەن منداەان بەو پەیەی گوناهیان نییە، تاوانێکیان نەکردوە، ئەوان دەبنە چەلەکەی بەهەشت و لە سەر لقی درەختەکانی فیردەوس چاوچە دەکەن، ئەم بەچوونە لە سەر منداە، تا سەر ئەسك نامرەیی و دژ بە منداەە و ئەخلاقی مرۆڤانە دەخاتە ژێر پرسیارەوە، ئەویش بەوەی وەنەی مردنی منداە ناشیرین دەکات، لە لایەك شیوەنێك بەرپا دەکات، کە ئەو سەری دیار نەبێت لەبەر هەەوەستی ەووتی سەزگەرا و پەرچەکرداری ەەمانسیانە، تا دەگاتە هەرەس و هەەچوونی ناعەقڵانی و دەروونی، لە لایەکی تر لافاوی شین و فووغان بەوە دادەمرکێنێتەوە

و سەبووریی بە دە دا دەهێنێت، کە ئەوان دەبنە چەکێکی بەهێشت، لە سەر خونچەی گوڵ و گوڵزاری باخی ئیرەم دەنیشنەوە، ئەوە ناخی بەکوڵ و جەرگی داغبووە تەسکین دەدات، کە ئەوان بە هەمیشە لە میوەی ئەفسانەیی بەهێشت دەخۆن، لە ئاوی حەیات دەنۆشن.

نامرۆیی و ناعەقڵانیی ئەم بڕوایە لەوە دایە، مردن وەک مەزنترین ڕووداوی ژیان دەکاتە پرسیارێکی هێندە پاسیف و نابەرهەمهێن، کە تەنها چەند هەڵوێستێکی عاتیفی و دەربڕینی ڕەمانسیانەی لە سەوز بێت. ئەکتیڤیی ڕووداوی مردن ئەوەیە، کە کاریگەرییەکانی تەنها پەرچەکرداری لە وێنەی هەنهێن گریان و شیعری خەمناک و گەرانیی شیۆنئاسا و ئەدەبی ماتەمینی نەبێت، بەڵکو ئەو کاریگەرییانە لە سەر ویژدان و خەون و دونیابینی شوێنیان هەبێت. ئەوانەی مردن پاسیف دەکەن، ناڕاستەوخۆ پەیامەك دەنێرن، با ئەم مردنە بەردەوام بێت، با بەمبەکانی کیمیایی بەربدرێنەوە، با ئەنفال دوایی نەیێت، با قوڕی مەرگساتی کێچ و ئاوارەیی خەستتر ببێتەوە، با ئالان بخنکێت، گرینگ ئەوەیە من مەستی شین و فووغانی خەم، پیاوی هەڵوەستی ڕەمانسی بم، ئیلهامی شیعرم نوێ ببێتەوە، گەرانیم بەسەزتر، سوێ بخەمە هەناوی ئەوانی ترەوە، ئەمەیش هیچ نییە جگە لە بەشداریەك لەو تاوانە دا، ئەمە کەرسەکە لە بکوژ و تاوانبار، کە لە پشت بەرپرسی یەکەمی تاوانە وەستاوە و دەیەوێت کارەکەی بە تەواو بکات... ئەمانیش بە شێوەیەکی تر بکوژن.

منداڵەك لە غەریبی دەمرێت، وێنەکەی جیهان دەهەژێنێت، بیر لە پەداچوونەوە بە ویژدان و ئەخلاق دا ناکرێتەوە و دەستکاریی هەستی ئیستاتیکی ناکرێت و لەم وێنەیەوە جەڕەك تر لە، بە نموونە (تریفەی مانگ، پرشنگی هەتاو، نەشئەی شەوان، نەسیمی دەریا، شەپۆلی دەفڕێن... هتد) ناوانرێت، ئەوانەی لای ئەمە ئەم وێنەیە دەبینن، ناتوانن قەشەنگیی بیرۆکەیەکان تەك بدەنەوە، شاجوانی یادەوەرییەکان بهێننە خوار و فریشتەی خیاڵەکان ئاسایی بکەینەوە. سەر لە نوێ وێنەی ئالان دەبێتە هەی ڕەنگکردن و زیندووکردنەوە و چالاککردنەوەی هەموو ئەو وێنانە و جارێکی لە پانتاییی هونەر و ئەدەب و هەڵوەستی مرۆیی و ویژدانی دا ڕەنگ دەبینەوە، جارێك وێنەی ئالان کەپە دەدا بە گەی خامۆشی سەز و هەڵوەستی عاتیفی توند دەکاتەوە، جارێکی تر بە بیانووی بگوونامی و ئاوەڵایی دەروازەی بەهەشت بە ئالان و ئەوانی تر، ئەم ڕووداوە و ئەم کاراکتەرە گرینگە، قورستر و تراژیدیتر لە ڕووداوی خنکان، بە مەرگ دەسپەررێت و خەون و پرسیاری ئالان، کە دەبوو لە ویژدانی هەموومان دا تا

ئەبەد بژین، بەم هەمانسیەتە لە هەوەستە و غەیبانیەتە لە بیرکردنەوە دەکوژرێ و هەرگیز بە جیدی دەنگی ئالان لە ناخ و گرووی ئەمەوە بەرز نابێتەوە بۆ (خودایە، جەنگاوەرکانت بە وا دەکەن؟)

بیری مارکس دەکەم … کارا فاتیح

1- مارکس دەیگووت: لە بنچینەدا پەیوەندیە مادیالیەکانی ناو کۆمەڵگا، شێوەی بیرکردنەوەمان دیاری دەکەن، ئەو پێی وا بوو ئەو پەیوەندیە مادیالیانەش هێزی سەرکیان لە گۆڕکردنی مێژوو دا هەیە.

ئێستا دەبینم پەیوەندیە مادیالیەکانی کۆمەڵگای کوردی، خەرسك نیین، چالاکیی ناوکیان سستە، ئاراستەکراون، دواکەوتوون، لە بەر ئەوە بیرکردنەوەمان، لە پاش، کۆ، وەرانە و، لە ئاست واقیعە جیاجیاکاندا بەزیوە.
2- مارکس دەیگووت: گۆڕانکاریە مادیالیەکان، پەیوەندیە هێزیەکان بەرەو دۆخی تر و ئاستی تر دەبەن.

ئێستا دەبینین لە بەر ئەوەی گۆڕانکاریە مادیالیەکانی ئەم، ناتەندروست، ساختە، نازانستی و نامرۆیی بوون، بۆیە پەیوەندیە هێزیەکانمان، بیمار، ماندوو، بەرەو ئەو دۆخەن هەپروون بە هەپروون بن.

3- مارکس دەیگووت: سەرخانی کۆمەڵگا، هێنگدانەوەی ژێرخانەکەیەتی. ئەو بە پەیوەندیە مادیالی و ئابووریەکانی دەگووت ژێرخانی کۆمەڵگا، جۆری بیرکردنەوەی مرۆڤی لە یاسا و ئایین و مۆراڵ و هونەر و فەلسەفە و زانست.. هتد بە سەرخانی کۆمەڵگای دانا بوو، مارکس پێی وابوو پەیوەندیە مادیالیەکان بیرکردنەوەی کۆمەڵگایان لە سەر بونیاد نراوە.

ئێستا سەرخانی ئەمەی کورد، لە وێنە ئایین، هونەر، فەلسەفە، زانست، مۆراڵ، ئەدەب… هتد، شڵ و ئیفلیج و نابینایە، بۆیە مارکس هاست نەکات، ئاویش بە ئەو ژێرخانە ئیفلیج و نابینایە نەگۆڕتەوە کە گوزارشتە لە پەیوەندیە مادیالی و ئابووریەکانی ئەم.

4- ماركس دەيگووت: شۆوازى بەرهەمهێنانى كۆمەڵگا، شێوەى بيركردنەوەى سياسى ئايدیۆلۆژيى ئەو كۆمەڵگايە ديارى دەكات.

ناهەق نييە بيركردنەوەى سياسى و ئايدیۆلۆژيى ئەمە هێندە دەردەدار، باشە كوا شۆوازى بەرهەمهێنان لە كۆمەڵگاى ئەمدا.

5- ماركس دەيگووت: بۆرژوازى چينى دەسەڵاتدارى كۆمەڵگا پۆرەكانى مراۆ دەستنيشان دەكات، چونكە پێكهاتەى مۆزوو ململانێى چينەكانە، لەم مۆزوە دا دەسەڵاتدار خاوەنى ئامرى بەرهەمهێنانە.

باشە ئەوە نييە هەموومان حەزمان لە شێوەى ژيان و حەزى دەركەوتن و گەندەڵى و زوو دەوڵەمەندبوون و قسەكردن و خۆگۆڕين و قۆللا و سەيارەكانى چينى دەسەڵاتدارانە.

6- ماركس دەيگووت: شێوەى كار لە سەر ئاگايى كاريگەرى هەيە و ئاگاييش ڕەنگدانەوەى خۆى لە سەر شێوەى كار هەيە.
بەڵام ئەوەتا ئەمە بە پۆرى سەعاتى دەوامكردنەكانمان نا، بەڵكو بە پۆرى بەرهەم تەواو تەواو بێكارين، بێكارييەن بێيە ئاگاييمان وە و تەمبەڵ بوە. ماركس ئەوەى لە هيگڵەوە وەرگرتبوو، كە كاركردن بە هەموو نايەكسانييەكانييشەوە هەر پێزەتيڤە، چونكە بوونى مرۆڤى لە سەر بێندە، ئەوەتا ئەمەيش لەم بێكارييە (بە بەرهەمييە) دا دوور نييە بڵێين بوونمان وەك مرۆڤ لە قەيران\ مەترسييدايە.

7- ماركس دەيگووت: لە كۆمەڵگاى سەرمايەداريدا كرێكار بە خۆى كار ناكات، واتە كارێكى دەبەتە شتێك كە لە دەرەوەى حەز و ويست و خۆون و ئامانجى خۆى، ئەمەيشى بە تەعبيرى هيگڵى بە نامەبوون لە كار تەفسير دەكرد، كە دەبوە هۆى نامەبوونى كرێكار لە خۆيشى و هەقيقەتى مرۆڤ بوونى خۆى دەكەوتە ژێر پرسيارەوە.
ئەوا دەبينين ئەمەيش بە خۆمان كار\دەوام ناكەين، حەز و ويست و خۆون و ئامانجمان لە پرەسيسى كار\دەوام دا ناخەينە گەڕ، ئەمەيش بە فەربوون لە ماركس و بە تەعبيرى هيگڵى بە كار\دەوام نامەين و ئەم نامەبوونەيش لە خۆمان نامۆمان دەكات و لەوەيشەوە ئەستا هەقيقەتى مرۆڤ بوونيشمان لە ژێر پرسياردايە…

قەیرانی دارایی، یان بازی گۆڕ بە دووركەوتنەی چینەكان … كارا فاتیح

زۆر جار دەیانەوێت، وەك موتەقەك ئەو بخەنە مێشكی هەموامانەوە، گوایە ئەوەی ئێستا هەیە، قەیرانی دارایییە، لە ڕاستییدا ئەگەر شتێك هەبێت ناوی قەیرانی دارایی بێت، لەم دوو ساڵەوە دەست پێ ناكات، بەڵكو سەرتاپای تەمەنی ئەم حاكمانەی ئێستا، هەمووی هەر قەیرانی دارایی بوە، لە هەموو ساڵ و سەردەمێ زیندەكانی ئەم دەسەڵاتەدا، هیچ كات كاری شایستە بە ئاسانی دەست نەكەوتوە، هیچ كات دامەزراندن ئاسان نەبوە، هیچ كات هیچ خزانێك بە تەنها مووچە و تەنانەت دوانیش ژیانێكی شایستە نەژیاوە و، هیچ كات هەكارەكانی خۆشگوزەرانی و سەفەر و چارەسەری نەخۆشی و … ئاسان و بەردەست و نەبوون و، بە ئەوەی نانبەاو نەبیت، دەبێت سەركز كاری خۆت بكەیت، گوێ بەو هەموو ناداییەی ئەو شوێنە نەدەیت كە كاری تێدا دەكەیت و هتد…، بەیە ئەوەی وامان تێدەگەیەنێت قەیرانی دارایی هەر ئەم دوو ساڵە هەبوە و دەستی پێ كردوە و پێشتر خەڵك وەزعی باش بوە، لە ڕاستیدا یان درێ دەكات، یان زەینی كوێرە و هیچ نابینێ و هیچی بیر نایەت.

ئەگەر تەنها حاكمان بەڵێن قەیرانەكە دوو ساڵە دەستی پێ كردوە، ئەوە كێشە نییە و وەك هەموو قسەكانی تریان دەیانەوێت بە پاساو و درێ و پینێ و هەڵخەڵەتاندن كاری خەیان بەڵێ بكەن، بەڵام ئەگەر خەڵك و قوربانییانی ئەم دەخە وا بەڵێن، ئەمەیان كێشەیە، چونكە مایەی داخە، كە ئەوان نەك هەندێ چاوكز بەڵكو دیدەكوێرن، نابینن هێشتا لەم دەخەدا دەسەڵاتداران بازرگانیی خەیان هەر گەرمە و ئیشوكار و خۆشگوزەرانییان هەر لە حاڵەتی ئاسایی خەیدایە، كەناڵی ئاسمانی بە كوالیتیی بەرز دەكەنەوە، لای ئەوان هەر وەك جاران هیچ خەبەر نییە و سەپەرماركێت و باخانەی قەشەنگ دەكرێتەوە و كارەكردن لە پرۆژەكانیان بە چركەیش ڕاناوەستێت، لە ئاستی سیاسییشدا، لە مامەڵەی شەیتانی نەكەوتوون و قومار لە سەر چارەنووسی خەڵك دەكەن و ڕەق و شەڵی ڕاگەیاندن و سیاسەتی ناعەقڵانی و تەنانەت كەمیدییش بەڕەو دەبەن، بەیە بە ئەوەی پەوست بكات بەڵێین، كە و بەچی ئەم دەخەی خوەقاندوە، بە دووەڵی پەویستە، وا لەم قەناغە تە بگەین، كە جیا لە قەیرانە هەمیشەییەكەی دارایی

ئەوەی هەیە، بازی گەورەیە بە دووركەوتنەی چینەكان، بە هەڵتەكاندنی ئەو چینەی كە هەر هەژار بوو، بەڵام بە درێ خەی ناو نابوو چینی ناوەڕاست، هەر دەستكورت و نەبوو بوو، بەڵام بە سەیارەیەك و كەمپەنیاكان خەی هەڵخەڵتاندوبوو، بە ئاگا لەوەی كە ئەو كەمپەنیا نمایشییەی سەرمایەداریی دروستی كردوە و هەموو تاكەكی كەمپەنیای تەنها لە سەر گەڕینی مەدەلات ئاهەناوە، كەمپەنیایەكی مەگەلییە و بە قازانجی خەی دروستی كردوە، ئەوەی ئەمڕۆ هەیە بیرخستنەوەیەكی بەرپرسانی سەرمایەدارە بە ئەو چینەی بە حیسابی خەی بە كار و مووچەیەكەوە خەش دەژی و خانووی هەیە و سەیارەی پێیە و سەفەری وڵاتان دەكات و جلی جوان دەكاتە بەر منداڵەكانی و لە خواردنی خەش كەمی نییە، ئەوە زەنگەكی سەرمایەداریە بە ئەوان، كە پێیان بڵێن، ئەمە بە مونافەسە و قازانجی كەمپانیاكانمان سەیارەمان بەسەردا ساغ كردیتەوە، بە هەمیشە كردمانیت بە خزمەتكاری خەمان، نەك وا هەست بكەیت سەیارە خزمەتت دەكات و پێت وابێت بە ئاسانی بەنزینت دەست دەكەوێت و بە ئاسوودەیی لەی دەخوەیت، سەرمایەداران دەڵێن، ئەمە تەنها خانوو یان شووقەیەكی پڕپووت و ناجائیزت بە بازووی خێت و بە هەنج و عارەقی هەموو تەمەنت پێ هەوا دەبینین، نەكەی بیر لەوە بكەیتەوە، پەی گەاوی خێت بخەیتە گوندی ئەمانی و ئیتالی و ئینگلیزی و خەیاڵی ئەوە بكەیت، دەبیتە خاوەنی ڤێللا و باخی وەك ئەوانەی ئەمە، ئەمە وەك مەگەل و بە قازانجی كەمپانیاكانی خەمان، بە ئەوەی هەمیشە و زوو زوو گیرفانت سفربێتەوە، بە یەنان و دوبەی و قوبرس و بەیرووت و تورکیا و جەرجیا و... هتد، مان هەوانە كردیت و چەند دیمەنەكەی ئەو وڵاتانەمان پیشان دایت، نەكەیت بە گەمژەییەكەی خێت وا بزانی، گەشت و گەڕانت كردوە و لەزەتی بینینی دونیات تاقی كردوەتەوە، ئەمە تەنها بە قازانج و جوانكردنی سیستمەكەی خەمان، قوتابخانە و خەستەخانەمان داناوە، نەكەی تەی پوسوپڕخە، تەوخنی قوتابخانە و خەستەخانە تایبەتەكانی ئەمە بكەویت...هتد، بە كورتی ئەوان بە چینی بەناو ناوەڕاست دەڵێن، ئەوەندە لە خێت بگەڕێ و ئەوەندە خێت مەناسەرەوە، تا تەنها خزمەتكاری سیستم و تەماحكانی ئەمە بیت، لەوەو دوا ستوپ.

ئەم دەخەی ئەستا هەیە قەیرانی دارایی نییە، قەیرانی دارایی لە ژێر سایەی ئەم بەرپرسە تازەپیاكەتە و سەرمایەدارانە ئەزەلی و لەگەڵ تەمەنیاندا ئەبەدییە، ئەم دەخە تەنها بازەكی گەورەیە بە دووركەوتنەوەی چینەكان، فەقیركەوتنی هەژارەكان تا سنووری خەكوشتن و لە برسا مردن، دەوڵەمەندبوونی سەرمایەداران تا سنووری بوون بە خاوەنی چەكە جیهانییەكان.

ئایا ناکرێت ئاپۆیین وەک مۆزوویەکی دزێو نیشان بدرێین؟ … کارا فاتیح

دەستاتی کوردی هاوشێوەی هەر دەستاتێکی ستەمگەر، کەمتاک ئەفسانەی موقەدەسی هەیە کە لە سەری دژی: خوێنی شەهید، جەنگ و ئاپۆین، بەنەی دینی و نەتەوەیی و ئیکخراوەیی و هتد، کە زوو زوو دەیانهێنێتەوە سەر شانەی کەمایەتی و دەیانکاتە ماسکێک بۆ جوان نواندنی خۆی و درێژکردنەوەی تەمەنی، کاری جیدی و کاریگەر بۆ لێدان لە دەستات، لێدانە لە موقەدەساتی، نەک نواندنی دەستزیی فرێتر لە دەستاتداران بۆ ئەو موقەدەساتە، تێگەیشتن لە هەیکەش زێر ساکارە، چونکە ئەو ئاپۆین وەک دەلاقەیەک بۆ ژگاری پێناس دێکات و ئەوەمان بیر دەباتەوە، کە ئێستا لە چ کەیلەیەتیەکدا دژین، وەهمی ئەوەی ئاپۆین ئێژکی پرشنگداری مۆزوومانە، نایەوێت قەناعەت بوو بهێنین، کە ئەمە ئێستا لە چ شەوزەنگێکدا دژین، ئەوانەی دەڵێن ئاپۆین خاڵی وەرچەخان بوو، دەیانوێن ئەو لەو بگرن، ئەم دەخێی ئێستا وەرچەخەت، ئاپۆین نە دەلاقەیەک بوو بۆ ژگاری و نە ئێژکی پرشنگداری مۆزوومانە و نە خاڵی وەرچەرخان، ئاستە خوونکی گەورەی جماوەری بوو بۆ ئازادی، بەڵام هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانی ئەم خوونە جماوەرییە لە گەڵ نرا، ئەویش بەوەی تەنها سیمای کەمتاک ستەمگەر گۆڕا، نەک تەواوی سیستەمکە، ئێژگاری دوای ئاپۆین هەر بۆ زووی دەروازەکانی خۆشگوزەرانی لە سەر خاک داخست و تەنها دەرگای قاچاخچێ و مەرگ و سەفەری بۆ خستنە سەر پشت، دونیای تازەی دوای ئاپۆین بۆ زوویی ئالوودەی ژن کوشتن بوو، سەرهەڵدانی ئیسلامیی تونڕەو، هەڵبژاردنی تەڵهات و ساختە، هەڵتەکاندنی کشتوکاڵ، بۆ مۆگەلکردنی خاک و چاولەدەستیی حیزب بۆ مووچە و ئیمتیاز، بۆ بەهاکردنی خوێندن و تاقەی گەنج و نەوەی نوێ، شەڕی ناوخۆ و بۆ میلیشیاکردنی کەمەگا و هێنانی ئەم دەوڵەت و ئەو دەوڵەت و ئاوارەکردنی سەدان هەزار کەس لە دەست و دیاریەکانی سەردەمی دوای ئاپۆین بوون، کەچی دەستات و خاکانی بۆ ئاگا هێشتا سوورن لە سەر ئەوەی بەن ئاپۆین دەلاقەی ژگاری

بوو بۆ کورد.
کە هیچ خۆنکی خۆك لە دوای ئاپۆین نەهاتبێتە دی، کە دونیای دوای ئاپۆین پێبوو بێت لە وەحشیگەری و ژنکوشتن و دڕپاندنی سەدان هەزار گەنج و هەڵتەکاندنی بنەمای ئابووری و شۆڕش و ژیانی ناشایستە، لەم لایشەوە کۆمەڵك مافیا و چەتە هەر لە سەرتاکانەوە کۆتبێتنە تاڵانی و خەدوومەندکردنی نائاسایی و گەیاندنی زوڵم و نادادپەروەری و بێ ئاستی ترسناك و ئەجگار بەرز، ئیتر پێویستە سەلەوە نکۆینەوە بێین، کە ئاپۆین نك هەر لە ڕۆژە پیرۆزکانی مژوومان نییە، بەڵکو لە ڕۆژە دزەوکانە و تێیدا بێ ناهەشیاری لەشاوەك خونمان بۆ فیێ دا بێ لابردنی کۆمەڵك ستەمگەر بێ کۆمەڵکی تر، کە بێ هەموو ئامار و پێوانەیەك، ئەگەر زوڵم و نادادییەکانی ئەمانی دوای ئاپۆین زەرتر نێبن لەوانەی پێش ئاپۆین، ئەوا کەمتر نییە، هەندێ نێبت ئەو حیزبی بەعس بوو، ئەو مافیای کوردی.
دێبت ئاپۆین لە پیرۆزی بخرێت، بێ ئەوەی دونیای دوای ئاپۆین هەندێ درۆژە نکۆشت و ئاپۆینی تر ڕوو بدات، دێبت بزانین ئاپۆین ڕۆژکی پرشنگدار نێبوو، بێ ئەوەی هەشیار بین لەوەی ئەمە لە چ شۆڕشنگێکدا دژین، پێویستمان بێ پرشنگی ئاپۆینی تر هەیە، لێدان لە دەسەاتی ستەمگەری ئەستا، بێ دەستبردن بێ کۆکەکانی دێبێت، کە یەك لەوان ئاپۆینێ و تا ئەستا بەهەیەوە شەرعیێت بێ خەی دەدات و تەمانی خەی درژ دەکاتەوە.